

inst. 8.6 p. 406j

27577

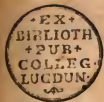
104840

+
Jean Hardouin

JOANNIS HARDUINI
 SOCIETATIS JESU PRESBYTERI
 ANTIRRHETICUS
 DE
 NUMMIS ANTIQUIS
 COLONIARUM ET MUNICIPIORUM,

AD JOAN. FOY-VAILLANT MED.

PARISIIS,
 Excudebat FRANCISCUS MUGUET, Regis & Illustriss.
 Archiepiscopi Parisiensis Typographus.

MDCLXXXIX.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

JOANNIS HARDUINI

SOCIETATIS JESU PRESBYTERI

ANTIRRHETICUS

DE

NUMMIS ANTIQUIS

COLONIARUM ET MUNICIPIORUM,

AD JOAN. FOY-VAILLANT MÈD.

IBER a te nuper, o Valens, de numismatis æreis coloniarum ac municipiorum in lucem editus, post annos fere quatuor quam censorium adversum nos stilum exserere destimaras, mihi diutissime latuerat: cum ante mensem unum ferme aut alterum venit ad me de more quidam ex intimis meis,

qui hunc coëmit, quoniam hoc genere doctrinæ capitur & gaudet in primis: isque, sive veteris nostri ad ea studia impetus iterum accendendi causa, quem deseruisse noverat, sive justis doloris ad legitimam defensionem incitandi, violentam a te plurimis locis nostram existimationem, sanamque læsam confirmavit. Cum vix jurato crederem, quod conscientiæ meæ testimonio nihil erat a me commissum, quod

boni cujusquam offenderet animum : ostentare confestim ille indicem auctorum recentiorum, quos in operis decursu laudares, in quo nullius alterius toties, quoties nostrum nomen appareret. Hinc ad ipsum opus pervolutandum aggressus, orsus a præfatione, cæpi tunc propemodum amico subirasci : quoniam secus atque narraret, ibi te de me sentire, & satis honorifice me a te tractari, oculi ipsi facerent fidem. *Nummorum* enim, quos Sirmondus noster summo labore acquisivit, in *Ludovici Magni Collegio, librorumque custodiendorum provinciam eruditissimo P. Harduino, de nummis bene merito, concessam* ibi commemoras. Iterumque in indice animadverti, (nam mos est hominum, quibus non est satis abs te sua otii, librum ut integrum evolvant, consulere indices :) *P. Harduinus S. J. erud. notis Plinium illustravit, & de re nummaria bene meritus.* Liberalius sane dictum, quam optarim : quippe qui tamen nec labori, nec lectioni, neque exercitationi parco, tamen exiguam eruditionis in me partem agnoscam : nec tali me a quoquam onerari laude æquo ac lubenti animo feram. At me, quem nihilominus tantis præconiis extolleret in fronte operis tui, male deinde accipi in ipso voluminis corpore, vix inducere animum poteram ut existimarem. Quem enimvero de nummis bene meritum faterere, qua in re de te male meritum me putarem, cujus in eo genere lucubrationem haud mediocri tibi esse posse adjumento ea confessione agnosceres ? Verum instare ille porro, vehementiusque contendere, me crebro laccessitum a te : subinde quidem laudatum satis benigne & clementer, ab eruditione, ab acumine, a sagacitate : sed ferrum ibi occultari, meque extra hæc loca gravibus deinde vulneribus appetitum, multoque sapius nomine appellatum, adductumque in vituperationem. Cetero nec deesse in opere tuo plurima, quæ possem vicissim carpere ac vellicare. Itaque interpellare ille me, enixeque hortari, ut ni vellem publicam defensionem instituere, te saltem per epistolam & humanitatis, quam violasti, amice commonerem : & quæ perperam in me reprehendisses, aut ultro ex te male docuisses, si qua essent ejusmodi, dedocerem. Negavi præcise initio id me facturum. Scilicet ne respondendum putarem, non pauca.

deterrebant : tum illud maxime, quod minime sentiebam eorum manibus id opus teri, aut apud illos in aliqua existimatione esse, apud quos nostra interesset, collectam, quantulatamque est, famam conservare. Nemo certe illorum de eo quidquam ad me referre. At ecce repente inter has altercationes, volumen alterum in lucem prodit, in quo amicus idem ille noster monere serio & graviter, a silentio quod ipse mihi indixissem, crevisse tibi animos, crevisse convicia. *Ariolari* nos enim, *nugari*, *allucinari*, *gravissime errare*, *abuti ingenio nostro*, te subinde dicere : similiaque maledicta a te passim in nos jactitari. Quam illiberalem linguæ licentiam cum ridendam a me & contemnendam obstinate perenderem, in alteram tandem partem inflexit animum, & priora consilia disturbavit. Ostendit enim difficile fore, ut omnes existiment, me injuria toties a te fuisse pulsatum, nisi re ipsa ostendatur. Parvi ergo demum ac cessi amici adhortationibus : studiisque meis tantum detraxi temporis, quantum invitus, quantum ad epistolam, seu brevem commotionem elucubrandam satis esset : cum a longiore mora in hoc argumento, atque a spissiore paulo volumine exarando animus, ut nunc est, vehementer abhorreat. Quin hanc ipsam opellam ex quo sum semel orsus, ita sui sæpe traductus alio, vix ut aliquando licuerit aut interruptam contexere, aut absolvere institutam.

Unde autem potissimum ordiar, quam ab illa immodica accusandi prurigine, qua falsa etiam nobis crimina objicis : idque me affirmasse pronuncias, quod præcise negavi ? *Ad Æliæ Capitolinæ urbem*, inquis, pag. 252. *pertinet M. Aurelii nummus, sub prava COL. PAPIÆ. . . . epigraphe a Triflano vulgatus : quem ille ad Papiam Cæsariensem Mauritanie revocat. Nummum vero P. Harduinus pag. 380. ad Puppiam Proconsularis Africae urbem perire frustra contendit. Patere me, amabo, ridere tecum, & iram simulare, a qua longissime nostri mores absunt. Vigent in Gallia scilicet sanctissimæ leges adversus falsos accusatores : nec metuis ne inter fontes rapiare ? Fidem non vereris ne tu dicaris præferre quidem in nomine : sed titulum, ut jureconsulti aiunt, sine re : denique ne qui *πρός* vocaris, *ἀπρός* habere. Nam ubi fides :*

ubi pudor? Negamus plane conceptis verbis ad Puppianam Africæ nummum eum referri posse: aïs tu nos eo ut referatur imperare. Quem te vis haberi igitur ab eruditis probisque viris? aut quis illorum ipsorum, quorum carmina in tuas laudes operi tuo præfixisti, non tuam hoc loco inconsiderantiam erubescat, justamque meam & necessariam esse defensionem fateatur? Adi rursus ea quæ de hoc nummo edidimus: vel hic eadem iterum perlege. COL. PAPIAE. *M. Aurelii nummus apud Tristannum, a quo hic nummus ad Papiam Africæ revocatur, Ptolemæo, inquit, memoratum, libro IV. cap. III. Falso: cum ibi Papia nulla, sed Δαλια sit. Ac si uspiam Papia occurrat ex Africa, vox ea in mendo cubat, estque in Puppianam transformanda, quæ civitas fuit Proconsularis Africæ: unde Reparatus Puppianensis in Notitia appellatur. Ad Papienos referri oportuit, cujus colonie vetus inscriptio meminit apud Gruterum, pag. CCCCLVIII, 4. situmque prope Sennessiam, Latii oppidum, indicari.* COLONIS. SINUESANIS ET. PAPIENIS. MONUMENTUM. Hocce fuit nummum retulisse ad Puppianam Proconsularis Africæ? Sane, si Puppia eadem cum Papia est: aut Latiunt forte tuo jussu suis convulsam sedibus in Africam commigravit.

Jam idemne cum tuo nummus ille Tristani sit, difficile est statuere, nisi ei, qui utrumque oculis usurparit: eoque magis, quod a tuo discrepare longissime ille videtur. Nam quæ in ambobus litterarum similitudo aut affinitas est? Tuus te uno quidem teste præfert, COL. AEL. CAP. Quid porro Tristianicus? COL. PAPIAE. Tristani tamen peritiam mirantur hodieque eruditi: tuam, cum Græca præsertim numismata edideris, agnoscemus. In hoc tuo opere quale specimen eruditionis dederis, mox fixo intelligas: fac, si potes, ut nemo id resciat. Non impar ille in hoc certaminis genere, ut quibusdam visum est, olim congressus Achilli, hoc est, Sirmondo nostro. Tu si parem colligere famam te posse sperasti, nostro toties impetito nomine, erras tu quidem, amice, vehementer. Nam nec nos, quos lacessis, tanti sumus: nec præter hoc legitimum ac necessarium defensionis onus, unquam deinde vel tecum vel cum quovis

alio de nummis antiquis manus conferemus. Gravioribus enim sanctioribusque curis distinemur, quam ut avocare animum ad ista profana, sine piaculo ac detrimento, liceat: nec tanti arbitramur esse, ut invidorum ictus repellamus; bonas horas perdere: nedum ut te sollecitare dedoceamus: quod cum passim in opere tuo factitas, tum hoc loco turpiter, qui *Ælix* Capitolinæ urbem appelles. Rideamus licet: sum enim a te invitatus. An si vel urbem Romæ filius tuus, cujus stilo fronti operis tui elogium tuum præfigendum curasti, diceret in scholis, non ferulam frangeret?

Levior aliquanto criminatio est, qua quod nonnullis placuisse narro, mihi uni adscribis, me unum ejus rei auctorem vis haberi. *Triremis*, inquis, pag. 116. in *Sagunti & Valentie nummis earum in mari potentiam aut situm arguit: nec, ut videtur P. Harduino, triremis ideo insculpta est, quod ex Zacyntho insula colonia deducta sit. Quod ipse P. Harduinus ex Pativo, ut iste ex Antonio Augustino hausit.* Ain tu ita nobis videri? Diximus ita velle nonnullos: eam causam arridere nobis quo deinde etiam verbulo significavimus? Verba nostra rursus lege. *Triremem ideo insculptam VOLVNT, quod ex Zacyntho insula deductam eo coloniam referunt Polybius, Strabo, Silius.* His assentiri nos an uspiam ostendimus? Nec magis tamen in *Sagunti* *Valentia*que nummis situm oppidi, vel civium in mari potentiam triremis indicat, quam navis hodie in *Parisiensium* aliorumque nummis. Designabat in *Corinthiis* *Patrensis*busque quondam adventum Augusti, aliud in aliis: quanto consideratius fuit iudicium exemplo nostro in re dubia suspendere, quam temere affirmare? Adeo autem, pace tua dicam, luscitiosus mihi visus es in observandis nostris erratis, ut ubi nulla essent, deprehendere ea te putaris: ubi essent aliqua, sis prætergressus. Quorsum falsa conquiris crimina, cum vera non desint? Quin nostra de *Ægis*, de *Anazarbensium*, *Gadarensium*que, ac fortean *Laodicenorum* æra, siquidem oculatus es, aliave *σφάλματα* detexisti? quæ nec ipsi indicare erubescimus, nec sanare admodum satagimus, quod in ea re nullum aut leve operæ ac moræ pretium fore putamus. At ea nihilominus indicari a te oportuit, qui rei nummarie peritiam in præfatione

jactitas, triginta annorum studio ac labore partam. Quam venditare tamen quibus & quantopere debeas, ex hoc nonnullarum tuarum explicationum breviculo intelliges: in eo enim quam præpostere nummos quamplurimos interpretris, te, quod oro æqui bonique ut consulas, sæpiuscule commonebo. Sparfos autem a te, ac subinde repræsentatos earumdem urbium nummos, unum in conspectum sub certa litterarum serie colligam: ne, quod tibi usuenit, de ejusdem unius oppidi nummis nullo operæ pretio, sub diversis principibus, iteretur oratio. Ceterum noli conturbari. Agam tecum mitissime: parcam intemperantius aliquid in te jacere: compendiumque operæ faciam: tum ut nec singula persequar, sed quædam passim & quasi per satyram colligam: tum ut in paucis illis, quæ attingam, indulgentiam meam lenitatemque non desideres. Qui a nobis autem nummi laudantur, hos in calce hujus lucubrationis offendes, eo ordine, quo quisque in margine appellatur.

A

ACCITANÆ colonix nummos a te duos attributos esse, qui sunt Tuccitanæ.

- I. **P**AGINA 13. nummum Augusto principe cusum exhibes, sic inscriptum, C. I. G. A. cum apice pontificali & simpulo: atque ita interpretaris: *Colonia Julia Gemella Accitana*: cum nec ullum reperire numisma sit colonix Accitanæ, quod non priores ejus nominis syllabas repræsentet, COL. ACCI. vel COL. GEM. ACCI. vel COL. JUL. GEM. ACCI. & in isto legi necesse sit, *Colonia Julia Gemella Augusta*, deque Tuccitana colonia intelligi: quod oppidum inter Cordubam Giennumque positum, *Martos* hodie nuncupatur. Hæc nempe simpliciter COL. AUGUSTA. GEMELLA, in Claudii nummo ex Goltzio appellatur: Plinio nostro, libro III. sect. III. *Colonia immunitis Tucci*, quæ cognominatur *Augusta Gemella*. In nummo Cordubensi, COLONIA. PATRICIA. pariter apex est cum simpulo sculptus, sub eodem Augusto principe, apud

apud te ipsum pag. 60. ut utriusque oppidi cives, cum
essent inter se finitimi, pari consensu pontificatum Augusto
gratulatos fuisse noris: eodemque tempore cusa hæc duo
numismata. Quibus adde & tertium, pag. 69. Julæ Traductæ,
in quo pariter apex simpulunque cernitur: argumento cer-
tissimo, a Bæticæ oppidis simul universis hanc lætitiæ suæ
significationem datam esse, atque adeo a Tuccitanis, non
ab Accitanis, qui citerioris Hispaniæ fuere, Carthaginien-
sisque conventus.

Expunge itaque & alterum a te pag. 93. laudatum, in-
scriptumque pariter C. I. G. A. cum Germanici & Drusi
Cæsarem nominibus capitibusque: atque eodem referri
oportere, hoc est, non ad Coloniam Juliam Gemellam Ac-
citanam, sed ad Coloniam Juliam Gemellam Augustam,
agnosce, sive ad Tuccitanam.

Rogas Augustæ nomen cur postremo loco ponatur, cum
priori collocetur a Plinio? Doce vicissim, quamobrem in
Calaguritanorum numismatis Julæ appellatio postponatur:
MVN. CAL. I. vel MVN. C. I. *Municipium Calaguris
Julia.* Quid a me responsi expectandum sit intelliges, cum
quid mihi sis ipse responsurus, tecum cogitaris.

ÆLIÆ Capitolinæ adscriptos a te fuisse nummos
duos, qui sunt Cæsareæ Palæstinæ.

NUMMUM Antonini Pii geminum repræsentas, pag.
239. cujus in averfa area litteræ exstant, C. A. C.
de quibus ita pronuntias. *Has notas P. Harduinus inter-
pretatur, Colonia Asido Cæsariana. Laudandus quidem illius
conatus: sed genuina explicatio, Colonia Ælia Capitolina est.*

Quoniam vel uno ex tota antiquitate exemplo, sive in
nummis, sive in lapidibus, docere possis litteram A solita-
riam poni, ubi syllaba prima proprii alicujus nominis præ-
nominisve, quod designatur, ab Æ diphthongo incipiat?
A. P. vel Q. A. quoties cum IIIIVIR. vel II V I R. co-
puletur; quis nisi veterum notarum expert ac rudis aliud
intelligat, quam illic quidem Ædilitiam Potestatem, istic
Quæstorem Ædilem? A solitarium in nominibus proprii

aut prænominibus si occurrat, sive in lapidibus, sive in nummis aliter accipi potest: nam quis non Augustam, ac si quidem A geminetur, Antoninianam Augustam citius, quam Æliam cogitet? Ælia igitur ubi intelligi ac dici debet, scribi certe id nomen sic oportet, ut præter istud legi aliud nullum possit. Igitur per A scribi nefas: cum aliud ab Ælia nomen hæc littera passim designet.

Quanta cura AEL. vel AELIA sine notarum compendio nummi & marmora exhibent? Vis igitur uni tibi credi, reclamantibus omnibus antiquis monumentis? A quo demum erudito homine, nec harum rerum omnino rudi extorquebis fidem? Omnes sub Hadriano constati Æliæ nummi præferunt COL. AEL. CAP. te ipso teste, pag. 220. & 221. Sub Antonino Pio, cui dicatus & iste est, tum ille, quem exhibes pag. 237. COL. AELIA. CAP. tum quem pagina subsequente, COL. AEL. CAP. Sub Aurelio quos habes pag. 251. 252. 253. COL. AEL. CAP. Sub Commodio apud Erizzum, ut monuimus in libro nostro de nummis pag. 562. teque ipso teste, pag. 299. COL. AEL. CAP. COMM. quomodo inscriptos & ipse refert sub Severo, sub Diadumeniano, sub Elagabalo, sub Decio, sub Herennio, sub Hostiliano.

Quomodo igitur est legendum; inquires? Equidem, quod nostrum laudas conatum, qui pridem conjiciebamus legi posse, *Colonia Asido Cesariana*, nihil dicam jactantius, merito id ac jure facis. Nam quid dici plausibilis potuit ab eo, qui unicum vidisset adhuc cum ea epigraphe nummum, & quidem ita obscurum, ut evanida prorsus esset effigies in eo insculpta, nec discerni illa probe posset? Nunc vero cum illustriore reperto numismate constet, eandem in hisce nummis similitudinem Astartes Dææ expressam esse, quæ in nummis Cæsareæ Palæstinæ occurrit sub Hadriano, ipso te agnoscente, pag. 213. & in Faustina, pag. 281. eodem plane sita habituque depictam, eandem sub pedibus, non semifiguram, ut barbæ loqueris, sed viri umbilico tenus exstantis, atque ex amne emergentis imaginem: quis jam deinde reliquus est ambigendi locus, quin ad Cæsaream Palæstinæ referri nummum, legique hoc modo epigraphen oporteat, *Colonia Augusta Cesarica*?

Nam ecquid habes, amabo, quod opponas? *Nullus est Casareæ fluvius proximus*, inquis, in Hadriano, pag. 223. atque 6. idcirco depictum similiter fluvium in Cæsariensium nummis, Adonim esse putas, qui Byblon præterfluit: id quod passim in tuo opere inculcas, etiam tomo posteriore, pag. 26. Profecto si ita est, nihil jam vetat, quominus Orontem Samo- sateni, Antiocheni Euphratem insculpsisse olim, aut hac ætate Parisienses in nummis suis Rhodanum, Sequanam Lugdunenses pingere existimentur. De Cæsarea tamen mox viderimus.

Dic interim tu vicissim, ecquis Æliam amnis subluit, cujus causâ nummos istos Æliæ adjudices? Hic nos iterum, quoniam nullus Æliam amnis præterlabitur, ad Adonim & Byblios, quos tu Adoniones novo nomine appellitas, ablegas ac remittis: neque hic tantum, sed & in Severo ac Diadumeniano: Adonimque amnem pictum in Æliæ nummis asseveras. Qua auctoritate? quo teste credi vis Byblio- rum religionem aut Cæsareæ receptam, aut Æliæ? aut quid nobis Adonidis fabulas occinis, quibus in Syriæ totius num- mis, quos quidem adhuc videre cuiquam licuit, nihil est loci? Dic, si nullus utrobique proprius amnis est, cur magis Æliæ nummos adferis, quam Cæsareæ? Dic, quo tandem in num- mo alterius amnis eo modo ac situ expressam effigiem vide- ris, præterquam illius, qui oppidum ipsum, cui nummus adscribitur, alluat? Non sunt hi nummi Æliæ igitur, ubi nullus amnis.

Nam quod in Æliæ nummo, tum sub Severo, pag. 1. tum sub Diadumeniano, pag. 101. Astartem sculptam arbi- 2. traris, quæ fluvium, ut loqueris, pede calcât, nempe Adonin, ut interpretaris: vide ne mera sint ingenii tui somnia: non sunt enim scalptoris. Stat Imperator ipse sub Serapidis effigie, ut alibi passim. Numinis ipsius, quod Æliæ colitur, caput dextra gerit, læva hastam puram: pede captivum 8. præmit. In Diadumeniani nummo præterea victoriolæ dextra lævaque globis impositæ coronas victori Augusto porrigit. Quam ob victoriam rogas? Severi quidem notæ sunt pal- mæ: ob quas in nummis Arabicus, Adiabenicus, Parthicus appellatur. Diadumeniani victorias accipe a Julio Capitolino,

in Macrini vita. *Pugnavit tamen & contra Parthos, & contra Armenios, & contra Arabas, quos Eudæmonas vocant, non minus fortiter quam feliciter.* Non ignoras autem, opinor, una cum Macrino patre Diadumenianum Augulli nomen gessisse, bellis interfuisse, simul vicisse. Sed ad nummos, de quibus præsens instituta disceptatio est, revertamur.

Cæsaream ergo cur negas amne allui? *Urbis situm, inquis, loco citato, apud Iosephum libro III. de bello, cap. XIV. videre est.* Amnis igitur forsân ibi aliquis post Iosephi ævum emerfit. Vidit enim amnem eum Jacobus de Vitriaco, testis locuples & idoneus, libro VII. belli sacri, cap. XXI. *Cæsaream, inquit, secundæ Palæstinæ metropolim, quæ prisco nomine Turris Stratonis appellata est, pervenientes, secus fluvium, qui de paludibus eidem urbi adjacentibus defluit, castra metati sunt.* At amnem eundem memorant, Plinius Iosepho suppar ætate, ac Ptolemæus: ille sub Crocodilon appellatione: iste, sub Χερσίῳ. Plinius enim libro V. sect. XIV. *Stratonis turris, eadem Cæsarea, ab Herode rege condita: nunc colonia prima Flavia, a Vespasiano Imperatore deducta. Finis Palæstines, deinde Phænice.* A quo fine paulisper digressus, ad eum revertitur, sect. XVI. *Hinc redeundum est, inquit, ad oram, atque Phænicen. Fuit oppidum Crocodilon: est flumen: memoria urbium, Doton, &c.* Flumini nomen inditum a crocodilorum copia innuit. Ptolemæus autem diversa via a Phænice incipiens, pergensque inde in Palæstinam, libro V. cap. XV. *Δῶρ, inquit, Χερσίῳ ποταμῷ ἐκβολαί.* Et capite sequente: *Μετὰ πρὸς τὸ Χερσίῳ ἐκβολαί, Κασιάρια Στεφάνου.* Intelligis exinde eundem ab utroque amnem dispari licet nomenclatione indicari, eumque urbi proximum? atque idcirco recte insculptam in ima parte nummi effigiem hominis ex amne emergentis, ut in Antiochensium numismatis, & Samosatensium, quamplurimisque aliis: qui typus appositum amni oppidum declarat.

Nam quod caput Astarte manu præfert, in nummo Cæsareæ sub Hadriano, pag. 223. atque adeo & in his duobus sub Antonino, papyraceum illud esse cum arbitraris, quod ab Ægypto Byblum mari deferri Lucianus narrat: plane id alienum est hoc loco, nec ulla ex parte verum. Caput

enim esse Serapidis, qui Cæsareæ æque atque Æliæ coleretur, ut nummi alii innumeri testantur, in quibus unius Serapidis caput exstat; tum ipsis nummis credere debuisti, quos Æliæ nunc immerito tribuis, pag. 239. & Cæsariensi alteri sub Julia Domna, pag. 25. Nam capiti illi, quod Astarte manu tenet, calathus impositus est, insignis Serapidis. Tum Bocharto habenda fides fuit, de simili Astartes effigie hoc ipsum affirmanti, ut confiteris, pag. 281. in nummo Cæsareæ, sub Aurelio principe.

9.

7.

Sed quo jure Augusta Cæsareæ tantummodo appellatur, primæ Flaviæ appellatio detrahatur? iniquies. Sentio enim hunc tibi hæere scrupulum. Eximam vero perlubenter. Quo plane jure in nummo Hadriani, quem tu ipse pagina proxime antecedente laudas, ut innumeros alios similes præmittam, COL, BER. *Colonia Berytus* tantum inscribitur, deposito Julæ Felicis prænomine, quo sæpe gloriatur, quod ei uni in hoc tractu competit: aut COL COR. *Colonia Corinthus*, seposita Laudis Julæ simili nomenclatione: aut ipsa denique Cæsareæ in Titi nummo COL. CAESAREA tantum inscribitur, nullo adjecto prænomine. Quis enim non intelligit compendii causa dici scribique *Colonia Augusta Cæsareæ*, pro *Colonia prima Flavia Augusta Cæsareæ*?

Satis igitur habeto suos Æliæ Capitolinæ nummos adsignare: alienos cave adjudices: nec ægre feram sane vicissim Græcum Severi nummum, ΚΑΠΙΤΩΛΑ. ΙΕΡ. ΑC. ΑΥ. hoc est, Καπιτωλιδης ιερως ασιλως αιποριμω, Capitoliadi Cælesyriæ oppido adscribi, adimique Æliæ Capitolinæ, cui V. Cl. Holstenius dederat: tametsi iis persuasus argumentis istud ultro dem atque concedam, quæ sentio nondum te esse subodoratum.

ANTIOCHIAE Syriæ nummos duos a te esse adjudicatos, qui sunt Antiochiæ Pisidiæ.

GEMINUM affers pariter Antiochiæ nomine nummum inscriptum, alterum pag. 189. sub Vespasiano, alterum sub Domitiano Cæsare, pag. 197. eodem utrumque anno cūsum, eadem turriti capitis effigie, eadem epigraphe in-

10.

signitum, ANTIOCHIA. De utroque quid censeas audis mus. *Ad Antiochiam Syriæ*, inquis; *Tristanus & Patinus hunc nummum revocant. Pater vero Harduinus illum ad Antiochiam Pisidiæ coloniam ex ejus epigraphæ Latina pertinere contendit. Sed hæc in nummis colonia Antiochensis in omnibus suis nummis inscribitur.* Atqui & nos verissime numismata omnia, quæ Antiochiæ Syriæ nomen præferant, Græcè esse scripta contendimus: nec tu ullo probaveris documento coloniam vocem a Pisidicæ nummis nunquam abfuisse. Exstant siquidem percussâ numismata ab Antiochensibus Syriæ sub Augusto, Tiberio, Claudio, Nerone, Hadriano, Vero, Commodo, Severo, Caracalla, Macrino, Diadumeniano, Gordiano III. Tranquillina, duobus Philippis, Otacilia, Decio, Etruscilla, Herennio Decio, Hostiliano, Treboniano, Volusiano: ecquod istorum non Græcum est? Videtis igitur proferas ut idoneum argumentum, quo planum fiat, quamobrem hæc ibidem immutata ratio sit: atque uno hoc anno Latine inscripti sint, qui reliquis tum prioribus, tum subsequentibus, nonnisi Græcam epigraphen exhibeant.

At nec Pisidicam semper Antiochiam COL. ANTIOCHIA, vel ANTIOCHEN. inscribi necesse est, adjecto sic coloniam vocabulo. Alioqui quid fiet aut Corinthi nummis plerisque, a quibus vox eadem COL. abest, etiam sub Julio Dictatore: aut iis quos tu ad novam Carthaginem, nos, ut dicemus, ad Norbam Cæsarianam revocamus? nam in his nunc adjecta coloniam vox est, nunc eadem abest, ipso confitente te. An igitur ad alia continuo oppida eos, qui voculam hanc expressam habent: ad alia eos, in quibus ea nota desideratur, es relaturus? minime sane, opinor. Antiochiæ igitur Pisidicæ hos quoque restitue: de qua Plinius noster, libro v. sect. xxiv. *Pisidæ, quorum colonia Cæsarea, eadem Antiochia.*

ANTIOCHENÆ civitatis utriusque, Syriacæ
nimirum, ac Pifidicæ, nummis insculptæ litteræ
quo spectarent, te nescisse.

MAXIMA de his litteris Δ. E hoc est, *Διμαρχικῆ
ἐξουσίας, Tribunitia potestate, & S. C. Senatusconsulto*, II.
quæ in Antiochensium e Syria nummis occurrunt, inter
eruditos disceptatio est, quam vim illæ habeant, quid signi-
ficent. Ais tu passim, maxime vero in Caracalla, pag. 34.
in Macrino, pag. 90. in Diadumeniano, pag. 102. & 103. in
Elagabalo, pag. 107. & 112. alibique, posterioribus litteris
significari concessam a Senatu Romano Antiochensibus cu-
dendæ monetæ facultatem: prioribus, eam designari Tri-
buniciam potestatem, quam a Sylla exstinctam Pompeius
restituit: concessumque jus idem Antiochenis a Populo
Romano cum Senatu conjunctim. Nos deinde, quod paulo
secus ac tu sentimus, subinde, ut soles, non urbanissime in-
crepatis. Ut orationis operam compendificiam, sic habeto.
Duum generum monetam coloniæ multæ *cuferunt*. Cuderunt,
volui dicere: sed tua semper solæca vel invito mihi sese offe-
runt: quale istud, quod sæpiuscule usurpas: in primis tomo
priori, pag. 85. Duplex, inquam, moneta coloniarum ex
eadem officina & fabrica prodiit. Nam quod ais Antiochiæ,
aliisque locis duas exstitisse monetæ cudendæ basilicas, pace
tua dixerim, mera divinatio est: neque ea certe probabilis:
cum unica sit Luteriæ Parisiorum, quanto populosiore, quam
Antiochia, civitate?

Quin dixisti potius unius Monetæ opifices fuisse plures,
plures monetarios, plures officinas? Neque enim fere exi-
stimandum est, aut ullo id certe argumento liquet alibi
contigisse, quod Sidonius Apollinaris de Narbone cecinit,
carmine XXI. III.

Salve, Narbo, potens salubritate,

Portis, porticibus, foro, theatro,

Delabris, capitulis, MONETIS.

Duas enim tunc illic esse Monetas: alteram, quæ Gothicæ
pecuniæ: alteram, quæ Romanæ figurandæ incumberet, ex

usu illius ævi fuit. At unicam in ipsa urbe Constantinopolitana Monetam, ut Capitolum unum, exstitisse, descriptio ejus urbis sub Theodosio juniore edita admonet. Unicam pariter Roma vetus habuit, cujus effigiem nova representavit. Verum in una basilica, sive Moneta, plures monetarii, plures monetariorum officinæ fuere. Quot, inquires? Constantinopoli quidem saltem tres, usque ad Valentis tempora: ut ex Valentis, Valentinianique nummis apparet. Nam Valentis quidem inscripti, OFF. II. CON. & OFF. II. CONST. Valentiniani, OFF. III. CONST. officina secunda, officina tertia Constantinopolitana, apud V. Cl. Mediobarbum. Postea fuere decem, hoc modo in nummis signatæ, quem nondum vidimus a quoquam esse animadvertum.

Prima, CON. A. in nummis Anastasii, Justinii junioris, Tiberii, Heraclii, Leonis Isauri: post cujus tempora CON. aut CONOB. in Augustorum nummis scribi desitum est. Item CONS. A. in nummis Constantini Magni, Juliani. KONS. A. Constantii, Juliani. CONSP. A. hoc est, Constantinopoli percussa, officina prima, in nummo Joviani. A. COMOB. in nummis Arcadii, Tiberii: hoc est, officina prima, Constantinopoli moneta obsoleta. Denique A. CONOB. in nummis Anastasii, Justiniani.

Secunda, CON. B. in nummis Anastasii, Justinii junioris, Tiberii. B. COMOB. Theodosii Magni. B. CONOB. Theodosii Magni, Basilisci, Justiniani, Tiberii.

Tertia, CON. Γ. Justinii junioris, Focæ, Heraclii Constantis. CONS. Γ. Arcadii. CONSP. Γ. Constantinopoli percussa, officina tertia, Juliani.

Quarta, CON. Δ. Justiniani, Tiberii, Heraclii Constantis. Δ. COMOB. Justinii. Δ. CONOB. Zenonis, ex Mediobarbo: Justinii.

Quinta, CON. Ε. Flaccillæ, Anastasii, Mauricii, Focæ, Heraclii. Ε. COMOB. in nummo Arcadii aureo, qui apud nos est: in media area, S. M. Sacra Moneta. Ε. CONOB. Basilisci, ex Mediobarbo: Heraclii, Justiniani II. sive Rhinotmetri, qui se SERVUM CHRISTI in nummis inscripsit.

Sexta, Γ. CONOB. Anastasii, Justini.

Septima, Ζ. CONOB. Arcadii : & ex Mediobarbo, Leonis M.

Octava, Η. CONOB. Placidii Valentiniani, Tiberii, Heraclii.

Nona, C. Θ. Justiniani, ex Strada. Θ. CONOB. Leonis junioris, ex eodem.

Decima, Ι. CONOB. Theodosii junioris, Zenonis, Constantini Pogonati.

Neque vero Constantinopoli dumtaxat, sed & in aliis civitatibus officinæ plures fuere. Antiochiæ decem similiter occurrunt.

ANT. A. in nummis Juliani, primam designat.

AN. B. Martiniani, Licinii : & ANT. B. Valentis, Theodosii, Honorii, Arcadii, secundam.

ANT. Γ. tertiam, Valentiniani M. Theodosii, Honorii, Arcadii.

ANT. Δ. Honorii, quartam.

ANT. Ε. quintam, Valentiniani M. & SMAT. Ε. *Sacra moneta Antiochiæ, officina quinta*, Constantini M.

ANT. S. Arcadii, quintam : ubi S pro Γ, ut alibi. In nummis Tiberii, & Mauricii, THEVP. Γ. (alicubi mense 129. dose TUCUPS. pro THΕUP. S.) hoc est, Θεοπόλει Γ. *Theopoli, officina sexta*. Theopoleos nomen Antiochiæ inditum a Justiniano esse nemo eruditus ignorat. Annum quo id ei nomen obtigit, Evagrius indicat, libro IV. hist. Eccl. cap. VI. nempe Justiniani secundum : ætæ vulgaris, DXXXVIII.

ANT. Ζ. Constantini nummus septimam exhibet.

ANT. Η. octavam, Valentiniani nummus.

ANT. Χ. Justini junioris, decimam.

Carthagine quoque fuere octo, ut minimum. S. M. K. Licinii junioris, Helenæ Juliani : item M. K. V. *moneta Carthaginiensis urbis*, Licinii : & K. A. Nigriniani, apud Mediobarbum, primam designat officinam. Alteram, S. M. K. B. *Sacra moneta Carthaginiensis, officina secunda*, in nummis Licinii junioris, Constantini junioris, Theodosii. S. M. K. Γ. Flaccillæ : & M. K. V. Γ. Constantini Magni, tertiam : *Moneta Karthaginiensis urbis, officina tertia*. K. Δ. Constantini M.

& S. M. K. Δ. Licinii junioris, quartam. Quintam, KRT€ , Mauricii : vel Constantii K€ , *Carthagine, officina V.* Sextam KRTS, Heraclii Constantis : ubi pro € posita littera S a monetæ opifice est. Octavam denique Nigriniani nummus, apud Mediobarbum, KA. H.

Cyzici in Bithynia duas animadverto sub Foca : KYZ. A. & KYZ. B.

Lugduni in Gallia saltem duæ fuere. A. P. L. C. *officina prima percussam Lucdani* pecuniam significat. B. S. L. C. signatam Lugduni officina secunda : nummus uterque Juliani est : ut & alter inscriptus, LVGD. OFF. S.

Nicomediæ in Bithynia, NIKO. A. Tiberii, Philippici.

Ravennæ, RA. A. & RAV. A. Heraclii, primam officinam indicant : quartam, RAV. Δ. Heraclii Constantis.

Siscia in Pannonia decem fuisse non immerito suspicamur, quod in nummis septimam vidimus, A. SISC. Valentis, Gratiani. A. SIS. Licinii junioris, Crispi, Constantini junioris, Constantii, Constantis, Theodosii junioris. B. SIS. Vetranonis. Γ. SIS. Constantini junioris. € . SIS. Constantini M. SMSISE *Sacra moneta Siscia, officina quinta*, Valentiniani M. Denique SISC PZ. *Siscia percussa, officina septima*, Valentis, Gratiani.

Thessalonica primam denotat, TES. OB. Tiberii : THE. OB. Leonis M. & TES. A. Flaccilla. Unde plures ibi exstitisse haud inanis conjectatio est.

Treviris saltem quinque fuere, Latinis distinctæ litteris, & subinde Græcis. A. TR. Crispi, Constantini junioris : vel absque priorè littera, TR. OBS. *Treviris obsignata*, in nummis Constantini junioris, Gratiani, Valentiniani junioris, primam designat officinam. Secundam, B. TR. Crispi. TR. OB. C. Valentiniani junioris, tertiam. Quintam, PTR€, *Percussa Treviris, officina quinta*, Constantini M. TSE. Constantis : *Treviris signata, officina quinta* : & S. M. T. S. € . Delmatii : *Sacra moneta Treviris signata, officina quinta*.

Viennæ denique in Gallia Narbonensi fuisse pariter plures indicat ille Mauricii Imp. nummus, cujus in averfa parte legimus, (nam hos omnes, ne dubites, nummos contracta.

vimus, præter eos, quos ex Mediobarbo, Occone, Strada, citamus:) VIENNA. DE. OFFICINA. LAURENTI.

Græcarum itaque civitatum, in quas deductæ coloniæ essent, (de Latinis enim postea viderimus) in eadem Moneta, diversis licet officinis, pecunia altera Græce fuit inscripta, sine coloniæ mentione: Latine altera, cum coloniæ nomine. Hæc posterior moneta etiam in Urbe admitebatur: prioris usus in provinciis tantum fuit. Græcæ porro nonnullæ civitates, cum in eorum agros deducti coloni non essent, coloniæ tamen prærogativa ac titulo sunt cohonestatæ: sed Græce semper nummos inscripsere. Talis in Syria Antiochia, quæ a Caracalla id nomen ac jus impetravit. *Divus Antoninus*, inquit Paulus J.C. libro l. Digest. tit. xv. de censibus, *Antiochenfes colonos fecit, salvis tributis*. Colonos fecit, colonos eo non deduxit. Laodicea similiter in Syria Cæle. In Mesopotamia, Amida, Carrhæ, Edessa. Principes vero, quantumvis ad eorum arbitrium omnia fierent, tamen plerumque studiorum populi, ac Senatus auctoritatis habere se rationem videri voluere. Quare cum coloniis istius generis jus impertirent constat moneta, & rescriptum illi suum sub sacrosancto Tribunicie potestatis nomine, quo se summum esse populi plebisque Romanæ magistratum profitebantur, testatum in nummis esse voluere: deinde & Senatusconsulti adjici mentionem. Quæ causa est quamobrem vel ex litteræ Δ. E. summam horum nummorum aream impleant, vel duæ illæ voces ΘΗΜΑΡΧ. ΕΞΟΥΧΙΑC in ambitu descriptæ sint, tanquam potiore ac nobiliore loco: inferiorem modo areæ partem litteræ illæ obtineant, quæ Senatusconsultum denotant. Sic enim fit, ut tamen si ratio ac vetus ordo postulet, uti Senatus Populusque Romanus dicatur: nunc ratione mutata Tribunicia potestas, qui populi magistratus est, quoniam translata est ea potestas ad Augustos, priore loco memoretur: & in nummis etiam Augustarum apponi debeat: quoniam populi Romani nomine facta ea potestas his vocibus significatur, quæ potestas omnis penes Imperatores fuit.

Solo interdum rescripto Principis impetrato, nec expectato

Senatusconsulto, monetam aliæ coloniae percussere, ut Laodicensis in Syria: cujus in nummis idcirco solas Δ. E. litteras reperire est: non quod metropolis secunda esset dumtaxat, non prima, ut tu auguraris in Elagabalo, pag. 122. Nam præterquam quod in Syria Cæle unica metropolis ea fuit, non in Syria prima, ut arbitraris: quid istud, quæso, ad rem? Detractæ sunt litteræ S. C. a nummis Laodicensium, quæ in Antiochensium nummis visuntur: cur? quia Laodicea secunda tantum metropolis fuit. Cui non omnino hebeti talem esse causam probabilem suadebis?

Veram accipe. E Principibus Romanis quosdam impotentiores fuisse, qui omnia ad arbitrium neglecta senatus potestate gererent, nemo nescit. In his Severum fuisse pariter compertum est. Is Antiochensibus sua jura ademit, quæ in Laodicenos propria auctoritate transtulit. Constat & illud tum ex Herodiano, libro 111. tum ex Spartiano in Caracalla. Nec vero adhuc ulli Antiochiæ fuerant cusi nummi, qui Romæ admitti possent, cum colonia non esset, aut municipium civium Romanorum. At Laodicenos Severus colonos fecit, Populi Romani nomine: non expectato, ac ne postulato quidem Senatus consensu. Quare in nummis Laodicensis solummodo mentio Tribunicie potestatis occurrit. Videri moderatior Caracalla voluit, quare *Antiochensibus jura vetusta restituit*, inquit Spartianus, colonos eosdem fecit, eundem pariter monetæ, quæ Romæ admitteretur, jure concessio, tum sua Tribunicia potestate, tum Senatusconsulto.

12. Sed moneta Urbis, M O N. V R B. aliam ob causam appellata in Antiochensium e Syria nummo, quem sub Philippo seniore commemoras, pag. 228. nempe quoniam in Urbe, hoc est, Romæ figuraretur. Concessum illis singulari Principis beneficio, ut in urbana quoque Moneta, ipsorum nomine nummi formarentur: qui proinde essent, quantumvis Græcæ civitatis nomen præferrent, in usu publico, sive ut leges loquuntur, lib. 1x. Cod. Theod. tit. xx 111. *Si quis pecunias*, leg. 2. in conversatione publica, perinde occidente toto, atque alii ejusdem civitatis, quibus epigraphe Latina non esset, in suo tractu. Neque enim levis est allucinatio tua, qui Urbis nomine Antiochiam, non Romam, intelligi

putes posse. Dic, amabo, in nummis Constantii Chlorig, & Maximiani Armentarii, apud Mediobarbum, SACRA. MONETA. VRB. AVGG. ET. CAESS. NN. item in nummo Crispi, MONETA. VRBIS. VESTRAE. quam Urbem, nisi Romam designat? *Monetæ opifices intra Urbem*, & Monetam Urbis cum audis, eandemne utrobique urbem, nempe Romam, designari putas? Atqui de illis Sex. Aurelius Victor, in Aureliano: *Intra urbem monetæ opifices deleti, qui cum auctore Felicissimo rationali nummariam notam corrossissent, panæ metu bellum fecerant.* Vidistin in Severi nummo, RESTITVTORI. VRBIS? Quamnam ibi putas intelligi oportere? Piget porro in re trita & perulgata diutius inmorari.

Jam coloniarum in oppida quævis deductarum moneta omnis Latine inscripta, cui Augustorum essent aut Cæsarum vultus impressi: item municipiorum, quæ vel Imperatorum dumtaxat, vel præterea Magistratum, quos a Romanis acceperant, nomina similiter Latine præferret, in Urbe pariter admissa est. Alia quælibet, oppidorum etiam illorum, in quæ essent deductæ coloniæ, aut Græce inscripta, aut peregrinis signata symbolis, propriis cujusque civitatis, Romæ non est admissa: sed in usu modo regionis ac provinciæ fuit, ubi signabatur. Augusti ac Tiberii principatu non potuit in coloniis aut municipiis prioris generis moneta signari, absque rescripto Principis: vel Populi Romani nomine, permissu Proconsulis. Id quod nummi declarant trium generum. Primum ii, in quibus PERMISSV. AVGVSTI. scriptum est, quorum aliquot inferius appellabimus. Deinde coloniæ Patrensis nummus, in quo MONETA ex indulgentia Augusti IMPETRATA dicitur. Quid enim? an jus conflandæ in ipsa Patrensi civitate monetæ intelligendum est? Minime vero: cum & ante hæc tempora, & post illa deinceps Græce inscripti nummi occurrant, ΠΑΤΡΩΝ, ΠΑΤΡΕΩΝ, & ΑΡΘΗ ΠΑΤΡΕΩΝ, adjecto interdum Proconsulis nomine, ut diximus pag. 385. operis nostri de nummis. Sed prærogativa intelligitur monetæ cudendæ nomine coloniæ, quæ moneta Romæ perinde atque in provincia ultro admitteretur. Postremo, nummi inscripti apud te

sub Tiberio, pag. 132. PERMISSV DOLABELLÆ PROCOS. & Drusi nomine pag. 134. PERMISSV APRONI PROCOS III.

Post ea tempora, cum in nummis coloniarum ac municipiorum ea formula non occurrat, quævis moneta in toto orbe Romano Latine inscripta, Augustorum aut Cæsarum vultus exhiberet, admissa ultro & in Urbe fuisse plane videtur, cujuscumque colonix aut municipii foret. Donec officinæ quædam ac fabricæ monetariæ institutæ certis locis, de quibus nos egimus pag. 458.

Horum cum tu nihil dicas, quæ tamen debent esse in confesso, quid juvat in iis confutandis, quæ dicis, quæque absunt ab his & a vero longissime, chartam tempusque perdere? Quæres fortassis a me, cur Græce ex litteræ scriptæ sint, quæ Tribuniciam potestatem signarent, non Latine, perinde atque quæ Senatusconsultum. Breviter dicam. Primum: quoniam iis characteribus scribi decuit, quibus ipsum in eo nummo nomen Imperatoris scriberetur, cujus est illa auctoritas propria: est autem illud in omnibus Antiochenis nummis Græce. Deinde, quod litteræ istæ T. P. simplices ac solitariæ aut nunquam aut vix usurpari solitæ pro Tribunicia potestate. Denique, quæ potissima ratio est, quod non tam aperte ac perspicue Latina vox Tribunicix potestatis, quam Græca *Δημοκρατικῆς ἐξουσίας*, potestatem factam populi Romani nomine significat.

Quid quod autem nonnullarum etiam coloniarum officina Romam translata? Dic aliquam, inquis, ejusmodi. Antiochenam Pisidicam: cujus nummis inscriptæ litteræ S. R. sub Severo, tomi tui posterioris, pag. 2. sub Caracalla, pag. 35. sub Geta, pag. 76. & 77. in Elagabalo, pag. 108. sub Alexandro Severo, pag. 160. sub Gordiano III. pag. 198-199. 200. & 201. sub Philippo patre, pag. 229. demique sub Decio, pag. 276. Nam quid hæc tandem litteræ denotant? Senatum Romanum, inquis. Quanto aptius litteræ duæ, S. C. pingerentur, ut intelligeretur Senatus consultum? Deinde quis Senatum Romanum in nummis aliquando, aut lapidibus vidit? Denique, si Senatus ibi Romanus accipiendus est, cur abest populi mentio, quæ in Antiochenis Syriæ

& Laodicenis, tam accurate litteris Δ E designatur? *Signatam Romæ* pecuniam scito significari: atque ex eo discere quanta tibi sint ex tuo opere placita eradenda. Posterior ætas sub Constantino M. nunc scripsit P E. R. P. *Pecunia Romæ percussa*: nunc P. R. vel P. ROM. *Percussa Romæ*: nunc R. dumtaxat *Romæ*: nunc R O. P. S. *Romæ pecunia signata*, sub Honorio: nunc R. S. (quod idem valet, opinor, atque S. R.) *Romæ signata*, in nummis Licinii & Nepotiani: in Valentis, S. M. R. P. *Sacra moneta Romæ percussa*: quibus formulis similes fere ducentas aliorum locorum, in quibus moneta cuderetur, collegit Vir clarissimus Du. CANGEIUS, in opere de inferioris ævi numismatibus, pag. 36. 37. 38. quod opus si legisses, aut si auctorem consuluisses, næ tu in hoc genere plurimum profecisses. Fuit enim ille vir cum eruditionis eximiæ, tum mirificæ humanitatis: neque doctrina magis, qua vicit omnes, quam comitate ac facilitate morum admirandus: cujus cum testes sint, quotquot in hac civitate eruditi degunt: tum ego in primis, quem ille paternam, dum viveret, caritate ac benevolentia sic complectebatur, ut mensruis me, nam sic urbane vocabat, salutationibus cohonestaret, optimis revera potius præceptionibus imbueret atque institueret. Et nos illum vicissim ceu parentem amantissimum optimumque, vivum coluimus, mortuum luximus: cujus nostræ observantiæ dolorisque nostri significationem, nulla non lucubratio nostra exhibebit, dum tanti viri imago, qualem hausimus oculis, cum ille nos in extremo spiritu amplexaretur, animis obverfatur: hoc est, dum vita superstes erit. Sed ad te redeamus.

Hic tu autem haud dubie, cum neque sis tardi in dividendo ingenii, neque naris obesa, ubi Moneta Urbis quæ fuerit, a nobis didiceris, statim subodorabere latere aliquid simile in voce CON. KON. CONOB. KONOB. & COMOB. quæ in multis ex omni metallo nummis Imperatorum Orientis & Occidentis, immo etiam & in aureis aliquibus primæ stirpis Francorum regum nummis occurrat. Et nostram tu forte jamdudum conjectationem felici Minerva antevertisti. Dic igitur, si potes, quamobrem ex litteræ, CONOB. & COMOB. quæ a temporibus Constantini

M. visuntur in nummis, quarum hæc interpretatio est, communi eruditorum suffragio recepta, & iis quæ paulo ante diximus de Monetariorum C. P. decem officinis, haud mediocriter confirmata, *Constantinopoli obfignata, Constantinopoli moneta obfignata*: Latinitate tunc scilicet rudiore: ut TROB. & TROBS. in nummis Constantini junioris obfignatam Treviris manifeste significat: quamobrem illæ, inquam, litteræ etiam in Honorii, Attali, Constantini tyranni, Jovini, Joannis, Petronii Maximi, Aviti, Majoriani, Libii Severi, Anthimii, (sic enim in nummis nostris nomen istud scribitur:) Glycerii, Nepotis, Romuli Augusti, nummis sint insculptæ, quos nummos constat in occidente formatos? Cur in ea quoque aurea moneta visuntur, quæ Childrici & Chlotharii regum nostrorum nomina conjunctim repræsentat? cur in aureis pariter Theodeberti nummis? Rem paucis, ne forte hæreas, indicabo.

130. Francorum, Burgundionum, & Gothorum reges, qui Gallias, Hispanias, Italiamque tenuere, militare se pro rei publicæ incolumitate: ac sub Imperatoris Romani auspiciis, qui Constantinopoli degeret, hos se tractus regere profitebantur. Itaque cum gentis quæque suæ rex esset, rectorem se regionis, quam sub ditione haberet, appellabat. Quem admodum in Oriente, Aureliani principatu, Vabalathus Odenati Palmyrenorum principis nepos pro Cæsare imperitavit, ut nummus ejus declarat, VABALATHVS VCRIMOR. Quas litteras ante quadriennium interpretati sumus, *Vice Cæsaris Rector Imperii Orientis*. Nam & ab Avito Viennensi, epistola LXXXIV. Theodericus rex Gothorum RECTOR ITALIÆ nuncupatur: & ab Evagrio, libro IV. hist. Eccles. cap. XI. idem administrasse imperium occidentale in Italia, & occidentalibus copiis præpositus dicitur, ut post Theodahatum Vitiges.

Quin etiam iidem imperatoris aulæ se Proceres dicere, sive Comites, nonnulli etiam imperatoris famulos ac milites, haud dedignati. Sigismundi certe Burgundionum regis ad Anastasium Imp. hæc oratio est, epistola LXIX. ab eodem Avito Viennensi dictata, nec ulla rerum necessitate expressa, sed solo officio, ac sola consuetudine. *Si devotionem nostram,*
quæ

qua vobis animo militamus, etiam corporaliter presentari obex temporum regionumque non patitur: quod tamen habemus in votis, exferere tentamus officii. Credimus enim toties coram sacris gloriæ vestre obtutibus intromitti, quoties sollicitudinis debitum studio pagine simulantis offerimus. Nam licet mundum latere nequeat vestra prosperitas, & orbem suum radiis perspicuæ claritatis illustret: dulce tamen est, si hi, quos militiæ fascibus, & peculiaris gratiæ pietate suscollitis, quos in extremis terrarum partibus aula pollentis contubernio, & veneranda Romani nominis participatione ditatis, specialiter gaudia vestræ perennitatis agnoscant, quæ generaliter cunctis fama concelebrat. Ornat quippe imperii vestri amplitudinem longinquitas subiectorum, & diffusionem reipublicæ vestræ adferit quod remotius possidemur. Rursumque in epistola LXXXIII. Gloriosissimo principi nostro, qui corpore absumus, animo presentamur. Es quanquam istud famula vestra profusio mea ex devotione persolverit, me tamen gratiæ debitorem, non magis parentalia debita, quam beneficia mihi impensa fecerunt. Vester quidem est populus meus: sed me plus servire vobis, quam illi præesse delectat. Traxit istud a proavis generis mei apud vos decessoresque vestros semper animo Romana devotio, ut illa nobis magis claritas putaretur, quam vestra per militiæ titulo porrigeret celsitudo: cunctisque auctoribus meis semper magis ambitum est quod a principibus sumerent, quam quod a patribus attulissent. Cumque gentem nostram videamur regere, non aliud nos quam milites vestros credimus ordinari. Denique, epistola LXXXIV. Igitur post obitum devotissimi fidelissimique patris mei, Proceris vestri, &c.

Eam ob rem his regibus & patriciatus & consulatus codicillos atque insignia, aliosque titulos dignitatum, Romani Imperatores detulere. Unde & Theodericum regem Gothorum, Magistrum præsentis militiæ, in Chronico Marcellini Comitum, anno ccccLXXXIII. Fausto solo Cos. & alios, Magistros militum sæpe appellatos legimus. Patriciatum Sigismundo Burgundionum regi delatum Avitus testatur, epistola VII. Theodericum eundem a Zenone patricium esse creatum annales alii prodidere. Ad Clodoveum quoque regem Francorum, post victoriam Gothicam, codicillos de consulatu ab Anastasio Imp. missos refert Gregorius Turo-nensis, libro II. cap. xxxviii. Itaque consulatus ille munia

obiit, cum in urbe Turonensi esset. Nam *adscenso equo, aurum argentumque . . . presentibus populis manu propria sparsit, voluntate benignissima erogavit, & ab ea die TANQVAM CONSVL ET AVGVSTVS est vocatus.*

Hinc & Justinianus Imp. passim se Gothicum, Francicumque inscribit: & ante ipsum Anastasius Aug. in litteris ad Senatum Urbis Romæ missis, Petro V. C. Cos. *Francicum inclitum* se appellat: qua cum gente non bellum ei, sed amicitia fuit: ut ex consulatu apparet, quem Clodoveo detulit. Cur ergo hæc uterque sibi nomina adserit? Quod haberet utique harum gentium reges sub se militantes, id quod perhonorificum Augustis fuit. Inepta est enim, & a vero prorsus abhorrens Agathæ conjectatio, libro 1. pag. 15. Theodebertum regem Francorum, quod agre ferret hos sibi titulos Justinianum arrogare, bellum ei denuntiasse, sed in procinctu diem obiisse.

Quin etiam centum amplius annis post Theodeberti obitum, imperante Constantino Pogonato, occidens universus ad imperium attingere existimatus est, cui Græcorum Cæsar præesset. Quare in epistola ad Constantinum Imp. nomine synodorum concilio Apostolicæ sedis subjacentium, hoc est, suburbicariarum regionum, Italiæ, Galliarum, ac Britanniarum, (nam Hispani defuere:) scripta anno DCLXXIX. episcopi horum tractuum, qui epistolæ subscribere, Imperatorem his verbis compellant. *Omnes nos exigui ecclesiarum præsules VESTRI christiani IMPERII famuli, in septentrionalibus vel occidentis partibus constituti.*

Sed quorsum tam longe divagamur? inquires. Accipe. In occidente quoque percussis Augustorum nummi, vel tyrannorum etiam, qui pro Imperatoribus & Augustis se gererent, has habent insculptas litteras, CONOB. Quid ita? Ut & se confortes imperii, parisque cum Imperatore CP. dignitatis ac fortis, consensionisque cum illo, hac nota populis facerent fidem: & suo idcirco nomine pecuniam signatam in usu quoque orientis esse orientales ipsi ex iis notis agnoscerent, perinde ac si Constantinopoli conflata esset. Nam ex quo Byzantium Constantinus sedem imperii transtulit, urbs illa deinceps orbis Romani caput existimata est;

Sceptorum columen, imperii genitrix, ut a Sidonio Apollinari nuncupatur, Carm. 2. Quin etiam in Occidente ordinati Cæsares voluntate Imperatoris CP. ut de Majoriano Aug. refert Marcellinus Comes, Sidonius de Anthemio, aliique de aliis. Quam ob causam hujus regis urbis nomen præferre monetam oportuit, quæ in totius orbis Romani usu foret. Has ergo notas Occidentales Augusti in moneta Palatina, hoc est, in ea quæ in Palatio cudebatur, tanquam Augustæ potestatis consortiique in imperio tesseram, insculptam curavere, CONOB. vel COMOB.

Istud in occidente primus ex omnibus usurpavit, nec vero quisquam potuit ante ipsum, Constantinus junior, Constantini M. F. In nummo scilicet Arelatensis fabricæ, quam hæc litteræ A. R. in media nummi area positæ indicant: nempe ubi tunc comitatus, sive aula fuit: legere est KONOB. Sic postea Valentinianus M. in moneta Ravennæ percussa, quod litteræ R. V. docent, CONOB. adjecit in imo margine, teste Occone. Honorius in aureo nummo, CON. in argenteo Libius Severus, COMOB. jussit insculpi. Uterque in Cimelio nostro est: Ravennæ cusum eadem litteræ adnont. Ut ceteros autem omittam, quos alii indicavere, Constantinus tyrannus, qui ex Britannia in Gallias Honorii principatu venit, & his in potestatem redactis Consularum edidit anno ccccix. ut docet vetus inscriptio, quæ Treviris exstat, ΥΠΑΤΕΙΑ. ΟΝΩΡΙΟΥ. ΤΟ. Η. ΚΑΙ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. ΤΟ. Α. is, inquam, de more Augustorum, in nummo aureo, quem nos habemus, tum nomen suum insculpi jussit, D. N. ΥΣΤΑΝ...ΙΝΥΣ. ΡΡ. ΑΥΓ. (Y pro CON per notarum compendia, quales Tironi ac Senecæ adscribuntur;) tum ex aversâ parte, perturbatis, ut videtur, sculptoris vitio litteris, VICTORIA. ΑΥΓΥΣΤΟΡ. in infimo margine, CONOB.

In Anthemii nummo CORNOB. legi aiunt, monetarii fortassis vitio: nam & Strada, a quo hic nummus describitur, & in Museo nostro nummi Anthemii CONOB. habent. Sed si CORNOB. legi placet, sententia erit, *Constantinopoli Romæ novæ obsignata*. Nam Roma nova, hoc est, Roma altera Constantinopolis, ut pueri norunt, appel-

lata est : quo sensu, id quod viris doctis latuit, Leo junior in nummo aureo Leo novus appellatur, hoc est, Leo alter : qui virtutes prioris, nempe avi sui Leonis M. repræsenteret. D. N. ZENO. ET. LEO. NOV. CAE.

Anthemii nummo similis hac in parte nummus, ut aiunt, Euphemiae Augustae, quae Justini Imp. uxor. & habet enini CORMOB. *Constantinopoli Romae moneta obsignata.* Sic enim appellari eam urbem subinde solitam esse, absque *stae* cognomine, ΚΡ'εως 'Ρώμης, docent epistolae in primis duae Sergii & Pyrrhi Patriarcharum CP. in Concilio Lateranensi, Secret. III. Sed pariter temere insertam litteram R hoc in nummo nihilominus suspicamur. Extra hos autem ceteri etiam in Occidente nummi Augustorum, CONOB. & COMOB. exhibent. Typi scilicet Palatinae monetae, Comitatusque fabricae, ut appellat Ammianus, libro XVII. ubi eo verbo translate utitur : typi, inquam, monetae, quae in Palatio Imperatorum Occidentis cuderetur, fuere hujusmodi, a temporibus filiorum Constantini M. Quoniam decuit in Orientis quoque usu esse Imperatorum occidentis monetam Palatinam, quam a reliquis haec notae fecernerent. Quin etiam si conjunctissime cum Caesare Orientis concordissimeque Occidentales imperarent, Constantinopoli quoque horum nominibus moneta figurabatur : qualis illa Placidii Valentiniani, H. CONOB. de qua diximus : neque illic tantum, sed & in reliquis civitatibus : ut Constantini junioris, Amidae : Antiochiae, Honorii. Et Orientalium vicissim nummi percussi in occidentalibus officinis : ut Licinii, Arelate : Lugduni, Valentis,

Communicatum autem cum Francorum regibus ab Imperatoribus CP. jus Augustorum fuit : quod ab illis propter profapiae nobilitatem, decusque gentis, ut Gregorii Turo-nensis verbo utamur, TANQVAM AVGVSTI habebantur. In Gothicorum Regum, sive Italiae, sive Hispaniae nummis, eadem notae, CONOB. vel COMOB. ne semel quidem occurrunt : quoniam neque tanquam Augusti habebantur : neque, quod ex eo confectarium fuit, eorum moneta aut Constantinopoli, aut omnino in publico Orientis usu fuit, Tanto ceterarum gentium reges jam tum regum

Francorum culmen excelluit, ut Gregorius M. postea pronuntiavit.

Nihil mirum igitur, si vel in nummis, quos Franci per se sponte deinde conflarent, CONOB. subscriberent: ut in nummo circiter annum DCLXX. conflato: qui ex una parte CHILDRICVS. REX. ex altera, CHLOTARIVS. REX. inscribitur: vel in his, quos Constantinopoli cufos, Francorum Regum nominibus, transmitti in Galliam Imperatores curarent. At prioris generis est, qui in Museo nostro adseruatur, Theodeberti regis Francorum nummus aureus, Sirmondi nostri cura comparatus, mole quidem exiguus, sed probæ notæ, cum effigie regis ac nomine, D. N. THEODEBERTVS. C. hoc est, *Dominus noster Theodebertus Comes*. Comitem hoc loco, non Procerem aulæ modo, sed Comitem rei militaris intellige, siue Magistrum militum, ut monuimus. Quemadmodum Stilico Comes & Magister utriusque militiæ sub Theodosio M. in Oriente fuit: per Galliam & Italiam Comes & Magister militum sub Honorio. Sic Burgundionum rex Sigismundus eodem ævo Comitivam rei militaris ab Anastasio obtinuit. Quare inter Aviti Viennensis epistolæ duæ ab Avito dictatæ fuere, nempe XLII. *sub nomine domni C. S.* hoc est, *Comitis Sigismundi*, ad Vitalianum Senatorem: & LXXXIV. *sub nomine domni regis C. S. ad Imperatorem Anastasium*.

16.

In parte autem nummi averfa, Victoria, seu Fama alata potius manu coronam præfert: in ambitu vero nummi inscriptio est hujuscemodi: VICTORIA. ACC. C. D. N. R. E. Sic enim perspicue legimus: sic punctis autem distingui litteras oportere arbitrati sumus, ut sententia sit, *Victoria accepta Comite Domino nostro Rege*. Nec omnino ineleganter acceptam victoriam Fama prædicat, dum ostentat coronam, insigne victoriæ: nam & accipere coronam, & accipere spolia, aliaque hujusmodi, Latine perbene dicimus. Imam nummi oram obtinent litteræ supradictæ CONOB. Hanc victoriam scilicet, quæcumque ea sit, difficile est enim statuere, Theodeberto regi & Comiti imperium acceptam refert.

17.

At Constantinopoli fortassis eodem tempore illi percussi,

quos affert D. de Bouterouë, pag. 130. in quibus Theodbertus galeatus hastatusque pingitur, cum epigraphe, D. N. THEODEBERTVS. VICTOR. Ex parte altera, inscriptio, ut quidem conjicimus, nostræ haud abfimilis: sed ibi ab ipso vitiose describitur. Nunc ad id revertamur, unde digressa oratio est.

ANTIOCHIÆ Pisidicæ nummum a nobis recte, perperam a te lectum esse & explicatum.

- SEd de hac ipsa Antiochia Pisidica, cui nos primi omnium amplius nummos duodecim vindicavimus, quos Syriacæ omnis Antiquariorum cætus adjudicarat, tu mira quædam narras, quæ te quidem amplexum eo consilio apparet, ne facere nobiscum usquequaque viderere. Sunt quæ dicis hujusmodi, pag. 240. in nummo Antonini Pii: COL. CAES.
18. ANTIOCH. MENSIS. *Figura solata stans, crescente Lunæ dorso imposta, ad pedes gallus gallinaceus, Deus Lunæ est, cujus nomen MENSIS in nummo scriptum legitur, ut subolevit Patinus: pro quo legit Harduinus uno verbo ANTIOCHENSIS, pro ANTIOCH. MENSIS. Ejus Dei in hac urbe cultum memorat Strabo. Ηῦ ἡ ἐνταῦθα ἐῖ ἱερωσύνη ἰς μινὸς Ἀσχαίῳ, πλῆθος ἔχουσα ἱεροδύλων καὶ χελίων ἱερῶν. Fuit ibi etiam sacerdotium mensis Ascæi, multitudinem hierodulorum habens, & sacrorum locorum.*

Dei Luni effigiem eo nummo exhiberi, una cum gallinaceo monueram. Sub ea appellatione coli solitum ac designari ab Antiochensibus indicaram. At sub appellatione MENSIS ibi cultum esse, præsertim a Romanis colonis, aut MENSIS omnino vocem in eo nummo expressam fuisse, si bene eruditorum judicia novi; adhuc illi mecum concordissime pernegabunt.

At aut Strabo, inquis. Num tu Græce intelligis? negat enim Strabo planissime; adeoque non patrocinator erroris tuo, ut eum plane convellat ac labefactet. Locum Strabonis, quem tibi Patinus indicarat, iterum si perlegas, adversari tibi ipse senties. Ηῦ ἡ ἐνταῦθα, inquit, καὶ ἱερωσύνη πρὸς μινὸς Ἀρχαίῳ, πλῆθος ἔχουσα ἱεροδύλων καὶ χελίων ἱερῶν. Κατὰ τὴν ἡ

ματὰ τῶν Ἀμυώντων πλεονησίων τῶν πεμφθέντων ἐπὶ τὸν ἑκόντος κληρονομίας. *FUIT* ibi etiam sacerdotium mensis ejusdem Arcæi, multitudinem hierodulorum habens, & sacerdotum locorum: sed *EVERSUM* EST a morte Amyntæ, ab iis qui in hereditatem ejus missi fuerunt: hoc est, a Romanis: nam pag. 567. ejusdem libri XII. Καθ' ἡμᾶς ἦ εἰς πέντε, εἴτ' εἰς δύο ἡγούμενοι, εἴτα εἰς ἕνα ἦεν ἡ δυναστεία, εἰς Διόταρον, εἴτα ἑκόντος διδίδετο Ἀμυώντας. νῦν δ' ἔχουσιν Ῥωμαῖοι τὸ αὐτὸν καὶ τὸν ἑκόντος τῶν Ἀμυώντων ἑπαρχίας. *Nostra* ætate in trium, deinde duorum, tandem in unius Dejotari venit potestatem, cui successit Amyntas: nunc Romani & hanc, & quæ Amyntæ fuit, tenent provinciam. Audis igitur ex Strabone fuisse quidem olim Antiochiæ religionem mensis Arcæi, & sacerdotium numerosum: ejus autem ætate abolitum collegium illud peculiare sacerdotum mensis Arcæi, & eversum a Romanis? Cur ergo Romani coloni illud in nummis adhuc Antonini Pii principatu commemorent? Cur in isto solo, non in aliis etiam M. Aurelii, Severi, aliorumque? Quid quod in nummo exprimi si quo jure potuit, debuit multo verius sub Arcæi nomine exprimi, quam sub illa communi MENSIS appellatione? Neque enim hanc numen illud Antiochiæ habuit, sed alio quodam loco ei cognomine: quem idem Strabo, pag. 557. ab Antiochenso fano oppidoque procul dirimit. Τὸ, τι ἔστι μῦθος, inquit, ἐστὶ τῶν ὀμωνίμων τόπων, καὶ τὸ ἔστι Ἀρχαίος τὸ πρὸς τῇ Ἀντιοχείᾳ τῇ πρὸς Πισιδίαν. Collegium igitur sacerdotum Dei Luni fuerit Antiochiæ sane: sub μῦθος appellatione non fuit: sub Arcæi nomine fuit, sed idem eversum a Romanis jam a Strabonis & Augusti temporibus.

Collegium quodnam intelligam, rogas? Quale Antiochiæ in Syria fuit, ut docuimus pag. 51. operis nostri de nummis: cujus collegii nomine sic nummus inscriptus: ΚΑΙΣΑΡΙ ΣΕΒΑΣΤΑΡΧΙΕΡΕΙ. Ex parte altera, ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΝ. ΑΝΤΙΟΧΕΙΣ. Eo autem in nummo, præter ea quæ indicavimus, unum subnotari obiter operæ pretium fuerit, quo tuas de urbibus Græcis commentationes locupletare possis. Tanti est mihi ut redeam tecum in gratiam, vel alieno si quid occurrat loco, docere te quod nescias. Disce ergo ex eo nummo, C pro Σ usurpari solitum subinde

jam Augusti aro: vetere forma pingendi *σίγμα* per Σ paulatim jam evanescente, quæ Domitiani principatu plane subblata est. Unde apud Martialem, libro xiv. Epigram. lxxxvii. *Lunata scriptum testudine sigma*, pro lecto tricliniari, lunæ falcatæ effigie. Quo spectavit ideim iterum, libro x. Epigram. lxxviii. *Septem sigma capit*. Quanquam Galbæ ætate vetus forma ejus litteræ in nummo Musæi nostri servatur adhuc, ΛΟΥΚ. ΛΙΒ. ΣΟΥΛ... *Lucius Livius Sulpicius Galba*: quo de utroque Lucii Liviique nomine a Galba usurpato, testis Suetonius, cap. iv. Sed hæc obiter, unde proficias, suggerimus.

Ad lineas rursus: ad nummum revertamur, in quo legendum, COL. CAES. ANTIOCHENSIS contendum: tamen in nummo, ubi extimum aræ marginem hæc voces obtinent, divisa, ut sit, voce ANTIOCHENSIS in duas partes, quoniam pars una ejus vocabuli dextrum Dei Luni latus obsidet, lævum altera, inserta videri a scalptore potuit ad pedes galli gallinæ littera M. haud dubie exte-
renda. Cur? tum ob allatas antea rationes, tum quod in Antiochiæ Pisdicæ nummis, qui sunt omnes affabre admodum & exquisita arte conflati, (quippe omnes Romæ conflati, ut arbitramur,) si MENSIS scribi debuit, certe non eo situ scriberetur, quo nunc est, hoc est, ad latus, ac permixte confuseque cum ceteris vocibus: sed in imo nummi margine sejunctim a reliquis: quod nostri dicunt, *dans l'Exergne*.

At legi ANTIOCH. MENSIS oportere subolevit Patinus. Superi! Subolevit Patinus? Suboluisse Patino dicere voluisti, nec potuisti tamen sine duplici solæcismo, in quem fœde impigisti. Adeo non subolevit istud autem Patino, ut peritiorum judicio arbitrioque permiserit, num esset ea littera M eradenda, atque ita factum opus sibi videri haud obscure significavit. *Dissimulandum non est, inquit, in hoc alioquin integerrimo nummo abundare litteram M. Sic enim scriptum est, COL. CAES. ANTIOCHMENSIS: qui fortassis error scalptoris est. Fortassis enim Dei Luni nomen significat: cum enim Luna a Græcis dicatur Σελήνη, Strabo qui Luni mentioem fecit, non σελήνη nomine, sed MENIS usus est, quod quodammodo*

modo inscriptioni congruit. Videat lector num *M* aut *S* ex utraque suspitione redundans ad certius quid possit revocari. Barbara & hæc oratio est: sed tamen suspicio non spernenda. Nos igitur, quod similis veri fuit, expungendam *M* litteram censuimus, legendumque ANTIÖCHENSIS, ut legere alibi est pag. 214. nomen integrum CAESARENSIS, & pag. 246. DIENSIS, & in alio ejusdem hujus Antiochiæ nummo, GENIO. ANTIÖCHENSI. Fore hanc litteram demum, si quis obstinate retinendam defendat, saltem ejus generis, cujus esse videtur & in vocibus NEPTVMNVS ac NEPTVMNALIA apud Gruterum pag. cccclix, 3. & in vocabulo *Μομφεστίας*, apud Antiochum Monachum S. Sabæ, homilia cxxx. pro *Μομφεστίας*: & apud Hefychium *χελυα*, quæ vox capsam significat: hoc est, supervacuam, nec ullius roboris aut usus. At tu a nobis stare ne viderere, quod deterius fuit, & abhorrens ab omni similitudine veri, avidissime arripuisti. Patere te nunc demum dedoceri.

ASTURICÆ adscriptum a te nummum fuisse, qui est coloniæ Astigitanæ.

DE nummo Augusti, qui sic inscriptus a te commemo-
ratur, pag. 14. COL. AST. AVGVSTA. in quo 19.
colonus boves agit, timidior aliquanto & cautior primum quidem videris: at obices tandem audaciore saltu transilis. Nam cum præfatus esses, *an nummus ad Astam, vel ad Astigitanam, utramque Baticæ provinciæ coloniam, an vero ad Asturicam Hispaniæ Tarraconensis revocandus sit, inquirendum*. Subjungis paulo mox, *Asturicæ iribuendum credimus*. Quam quidem urbem magnificam Plinius appellat, Augustanorum Asturum metropolim, unde ei Augustæ factum nomen est, ut monueramus, pag. 81. quod si advertisti, subnotari a te oportuit. Sed Asturicam, amabo, quis coloniam nuncupavit, præter Goltzium unum? cujus cum lubrica fides te ipso ita prodente sit: cum nêque in alio, ut apparet, quam in isto ipso nummo, quem perperam legit, coloniam Asturicam viderit: qua auctoritate Asturicam coloniam deduxisti?

Rogas tu vicissim, cur Firmæ cognomen in eo nummo,

si Astigitanæ convenit, omittatur. Nam a Plinio quidem, ut monuimus, libro III. sect. III. *Astigitana colonia*, cognomine *Augusta Firma* appellatur, hodie *Ecija*, inter Hispalim & Cordubam: & apud Gruterum, pag. 101. COL. AVG. FIRM. Sed potuit Firmæ nihilominus appellatio negligi: quod ex iis coloniis, quarum initiales litteræ similes essent in Hispania, AST. sola Astigitana Augusta diceretur: atque adeo internosci facile posset tum ab Asturica, quæ colonia non esset: tum ab Asta, quæ non Augustæ, sed Regiæ, Plinio ita docente, aliisque, nomen obtinuit.

B

BABBA cur Julia sit appellata, cur item aliæ coloniæ eo nomine donatæ sint, haud satis probabilem a te allatam esse rationem.

20. **I**Nter Claudii nummos hunc profers, pag. 155. C. C. I. B. D. D. hoc est, ut dudum antea explicuimus, tum in notis ad Plinium, tum libro de Nummis, pag. 86. *Colonia Campestris Iulia Babba*, *Decreto Decurionum*: a Plinio admoniti, libro v. sect. 1. *Augusti*, inquit, *colonia Babba, Iulia Campestris appellata*, in Mauretania Tingitana. Est in averfa nummi area tauri natantis expressa effigies: ubi tu fabularum solers subinde investigator ac narrator, de Jove in taurum transformato & Europa refers ea, quæ sunt lippis notatonsoribusque, sed quæ alieniore loco referri non possint: cum nihil aliud ea effigies, quam situm urbis indicet: in mediterraneo positæ quidem, ut Plinius admonet, sed quam amnis Guarga, ut nunc vocant, præterfluat. Quam belle enim utrumque tauro natante exprimitur? tauro quidem, ea quæ in mediterraneo sunt pecorum pascua, & armenta: fluminis vicinia, ejusdem natatu signatur. Par tua felicitas in altero ejusdem oppidi nummo, quem Neroni dicatum profers pag. 167. Nam *Æsculapii* ibi depictum caput arbitraris, cum Jovis sit: adjectusque serpens non *Æsculapium*, sed *Africam* denotet, ut monuimus.

Verum hæc levia : aliquanto gravioris momenti est , unde Julæ appellatio , qua Babba gloriatur , sit repetenda , nosse. De qua re sic pronuntias universim , pag. 68. *Constat urbes aliqua immunitate , seu colonie titulo a Julio Cæsare donatas , Julæ nomen prætulisse : Ab Augusto autem deductas SOLO Augustæ nomine insignitas : sed que denique Julæ Augustæ simul nominantur , a Julio primum constitutæ sunt , deinde ab Augustæ novis civibus frequentatæ.* Apud quos autem id constare putas ? nam id eruditos quidem negare oportet. Dic , amabo , Julia Constantia Zilis cujus colonia est ? Augusti sane , si Plinium audis , sub initium libri quinti. *Colonia Augusti* , inquit , *Julia Constantia Zilis , regum ditioni exempta.* Et Julæ tamen illa solum nomen habet. Hæc ipsa Babba , in qua nunc sumus , quam ibidem ille *alteram Augusti coloniam* vocat , an Augustæ nomen ullo præfert in nummo ? plane nullo : si suspectum Goltzii nummum exceperis , cujus olim meminimus : ubique C. I. B. tantum inscribitur , *Campestris Julia Babba.* Sint hæc instar sexcentorum exempla duo : quibus non ob Julii unius , sed ob gentis Julæ memoriam id ascitum a colonis , etiam sub Augusto , expetiturque nomen esse liqueat.

Quare ne cuncteris viro doctissimo Norisio assentiri : hæres enim dubius pag. 125. quem sequare : sed ne cuncteris jam confiteri Uticensè municipium id quoque nomen Augusti principatu sibi tum vindicasse , cum Augustus , ut Dio tradidit , Uticensibus civitatem dedit. Illud ergo nomen , id quod vobis ambobus ex æquo latuit , in honorem Julæ gentis adscivit. De Augustæ vero appellatione , dic sodes , quid Corinthus Augusto debeat , quoniam Neronis ævo Augusta cæpta est appellari ? neque enim ante eam ætatem id nomen occurrit in nummis. Quid Augusto Cæsarea Palæstinæ debet , quæ Augusta cognominata est , cum sit a Vespasiano deducta ? Hos nodos , si potes , expedi : nos ad alia interim prope-ramus.

BERYTENSEM nummum nec probe inspectum a te fuisse, & eundem præpostere explicatum.

21. **T**RAJANI nomine nummus inscribitur, pag. 213. IMP. CAES. NER. TRAIANO. OP. AVG. GER. DAC. cujus in averfa parte, COL. IVL. AVG. FEL. BER. hoc est, *colonia Julia Augusta Felix Berytus*, uti ex Plinio monuimus, pag. 90. ubi & Augustanam coloniam ab Hadriano appellatam esse, indicavimus item ex Ulpiano. At in eo nummo depictam aïs turritam mulierem ac *feminudam*, Astartem Deam videlicet: cui icuncula columellæ imposita, sive Cupidinis, sive Victoriæ, nam & hic incertus ac suspensus hæres, coronam imponat. Adjice, mihi crede, iterum oculos: dioptram & specular admove: intelliges depictum ibi virum, non feminam: id quod seminudi corporis habitus, subligaculumque quo virilia solum obvelantur, debuit admonere: Serapidis effigiem esse, non Altartes: nec turritum caput esse, sed calathio imposito, qua forma pingi Serapis solet, onustum: denique non Cupidinem, sed Victoriæ, quæ Serapidi, vel Trajano potius ipsi sub Serapidis effigie depicto, coronam porrigat. Quanquam de Trajano quod excidit, forte ampliandum. Quin nobis fidem habebas, qui in Berytensium nummis Valeriano principe conflatis, pag. 90. Serapidem esse insculptum monuimus? Non te hæc fabula nuuc irretitum teneret.

BILBILIS nummo cur vox hæc altera, ITALICA, adjecta sit, alieniorem, quam quæ est a te allata, causam afferri non potuisse.

22. **A**UGUSTI vultum ex altera parte nummus exhibet, cum voce BILBILIS: ex altera equitem cum hasta decurrentem, adjecta voce ITALICA. Nec sine causa suspicabar olim hunc Bilbili conflatum: addito fortassis alterius civitatis, Italicæ scilicet, nomine, quicum ei societas esset: quam societatem atque concordiam Græci passim in nummis

fuis atque marmoribus OMONOIAN appellant: Videri aliter aliis interim submonui, quibus Italicam Bilbilim cognominari eo nummo placuit. Horum in sententiam concedere dum tu videri cupis, ut a nobis dissentias, quam præclaram causam affers iudicii tui? *Bilbilis municipium sine suffragio*, inquis, pag. 17. *ab Augusto jus Italicum habuisse videtur: unde Italica & Augusta in nummis vocata est.* Ob concessam juris Italici prærogativam Italica si Bilbilis dicta est, cum fuerint, teste Plinio, in Bætica, quam ipse rexit, oppida eo jure donata novem ac viginti, octodecim in citeriore Hispania, solane Bilbilis ex omnibus Hispaniæ civitatibus eo jure debuit gloriari in nummis? An vero gloriari ea re tantopere debuit, cum e tergemino jure, quo cohonestari oppida potuere, coloniarum scilicet, Latii novi seu civium Romanorum, & Latii veteris sive Italici, istud postremum atque infimum sit?

Non est, mihi crede, non est Bilbilitanæ civitatis cognomen ITALICA. Bilbili quidem cusum esse nummum illum docuimus pag. 94. & ad Bilbilim, non ad Italicam, ut tu pag. 114. falso accusas, retulimus: & recte profecto: quoniam primariam nummi aream & Augusti effigies & Bilbilis simul nomen occupat.

Quid ergo vox ea sibi vult, ITALICA? Accipe: coloniis videlicet ac municipiis, si nescis, datum est jus legionis: uti ex Festo liquet in primis, verbo *Municipes*: hoc est, ut in legione Romana pariter ac cives Romani, non in auxiliis, ut focii, stipendia mererent. Idcirco nomina legionum, in quibus stipendia coloni municipesve facerent, Hispaniensibus nummis insculpta: Bilbilitanorum quidem, Italica, quo nomine fuere legiones quatuor, prima, secunda, tertia, quarta, ut ex variis apud Gruterum inscriptionibus liquet: & in Apostolorum Actis, *Cornelius Centurio cohortis quæ dicitur Italica*, cui non notus? In aliqua igitur ejus nominis legione vel cohorte equis fecisse stipendia Bilbilitanòs admonet eques in ea nummi parte insculptus, cui vox ea addita, ITALICA, est. Quid planius? Non eam ob causam Martialis de patria sua cecinisse hoc carmen videtur? libro 1. Epigr. 1.

*Videbis altam, Liciniane, Bilbilim,
Equis & armis nobilem.*

Hinc & Victrix Ofca, Norba, Tarraco, nuncupata videtur. Neque enim est in hisce nummis, similibusve, sculptus eques, quod regio equis abundat, vel quod est gens belliosa: ut ais in Oscensium nummis præsertim, sub Augusto, pag. 56. & in Segobrigensibus, pag. 64. Sed ut argumento sit, municipes potuisse equis in legione stipendia facere: five in Italica I. II. III. & IV. five in Victrice V I. XX. & XXII. Et in Narbonensi Gallia, Arausio dicta colonia Secundanorum, Arelate Sextanorum, Beterræ Septimanorum, Forum Julii Octavanorum, Narbo Decumanorum: quod in sui nominis ac numeri legione mereri stipendia scripti ex illis colonis milites, cum evocarentur ad militiam, oporteret. In Thracia Deulton veteranorum colonia appellatur: quod ex ea descripti ad bellum cives, non cum tronibus, sed cum veteranis militiam agerent: id quod in Gordiano, pag. 224. non intellexisti. Veteranorum enim appellari coloniam aliquam singularem, mirum tibi visum est & inextricabile, eo quod nusquam deducti alii præter veteranos. In Notitia Imperii, quos arbitraris Equites quinto-Dalmatas, sexto-Dalmatas, octavo-Dalmatas, nono-Dalmatas appellari: quos putas in inscriptione vetere, quam legere me alicubi memini, Dalmatas Septimanorum vocari? An e quinta, septima, aliave legione in Dalmatiam transmissos? Næ tu vehementer errabis, ita si sentias. Sic enim habeto, legionem designari quintam, sextam, aliamve, quæ sit collecta e Dalmatis. Sic Beterræ Septimanorum vocitata, quod qui ex ea civitate conscriberentur milites, mererent in septima legione stipendium. Septimaniam enimvero ex eo qui nuncupatam existimet, nemo jam est inter eruditos. Alia ejus appellationis causa, longeque post coloniam eo deductam orta ac nata est.

Habes hic aliquid quod opponas? Aut minusve hæc tibi vera videbuntur, eo solum nomine, quod tibi minime ea subolere?

BOSTRAM a nobis recte Novam Trajanam, a te male Nerviam Trajanam appellatam esse.

NOBIS etiam dicam grandem impingis, quod nummum Commodi principata conflatum, inscriptumque, NE. TP. BOCTPA. interpretati sumus, Νέα Τεγῆραν Βόστρα, & in Alexandro Severo, N. T R. *Nova Trajana*. Adimis deinde eorum, qui pariter nobiscum sensere, patrocinium, Holstenii ac Tristani: quippe omnes tanquam ex tripode pronuntias turpi errore delusos: Nerviam Trajanam dici oportere. Ego vero faxim ut intelligas, si ea rursus quæ isti de hac re prodidere, legeris, contulerisque cum nostris, ne causas quidem ita interpretandi, nedum errorem, ab iis nos hausisse, ut prædicas.

Nervæ prænomen adscivisse sibi Trajanum quis ignorat? Nervium nihilominus dictum a Nerva quidquam, aut a Nerva Trajano Nervium Trajanum, ubi reperisti? Ulpian hic de suo nomine legionem, aliam de cognomine Trajanam similiter, Trajanamque coloniam appellavit: Nervium plane nihil. Ulpian Trajanam potius diceret, quo nomine in Dacia colonia fuit, quam in antiquis marmoribus DIVI NERVÆ TRAIANI AVSPICIIS conditam, & VLPIAM tamen TRAIANAM dici monuimus, pag. 518. Gratulare in sinu tibi de hoc præclaro tuo invento: nemini ante te hæc res in mentem incidit: nemo tam solertis ad excogitandum ingenii laudem invidet. Quæ enimvero te ars edocuit, a Nerva Nervium deduci? An a Numa Numium, a Sylla Syllium, Cinnium a Cinna, Agrippium ab Agrippa, a Seneca Senecium, a Sura Surium, a Mela Melium, Nasicium a Nasica, a Dolabella, ut mittam cetera, Dolabellium deduceres? Diceres saltem Nervianum, ut a Dolabella Plinius noster Dolabelliana pira cognominata commemorat.

Quo porro sensu dictam a nobis esse Novam Trajanam putas? an quo tu Novam Carthaginem appellasti, ut ab antiquo altero & cognomine oppido seccernatur? minime vero: sed quo apud Gruterum, pag. CCXXXVIII, 7. NOVA CIVITAS. ARVCCITANA. legitur: non ut ab

altero oppido diversa, sed ut sui ipsius dissimilis: quoniam recens instaurata ornataque, in meliorem evecta sit conditionem atque sortem. Nova ergo Trajana cognominatur: quoniam, cum vicus esset ignobilis, castrum ibi Trajanus arcemve condidit, cum praesidio limitaneæ legionis. Unde à Ptolemæo libro v. cap. xvii. Βόστρα λεγίται appellatur. Legionem secundam autem Trajanam esse nuncupatam, & Trajanam Fortem, Gruterus, si nescis, multis te locis edocet: Nerviam Trajanam, sive illam, sive alteram, plane nemo. Jam litteram N pro Novo poni vetusti lapides clamant, in quibus N. M. O. N. V. M. novum monumentum significat. Tu N. pro Nervio poni ut facias fidem, vel uno, si potes, exemplo comproba.

Ævo subsequente Bostrena munitio aucta maximopere a Severo est: is enim pomeria prolatavit, muros struxit, urbem ingentem condidit. Auctor Damascius in bibliotheca Photii, cod. CCXLII. pag. 1060. Εἰς τὴν Βόστρα τῆς Ἀραβίας, πόλιν μὲν ἐκ ἀρχαίων, ὑπὸ τοῦ Σεβήρου τῆ βασιλεύου πολιζέται, φησὶ εἰσι δὲ παλαιὸν, &c. In *Bostra Arabia*, civitatem quidem haud vetustam, a Severo enim Imperatore condita est, vetus autem castellum fuit. Ammianus, libro xiv. pag. 21. ingens fuisse oppidum declarat, ubi de Arabia verba facit. *Hæc quoque, inquit, civitates habet inter oppida quædam ingentes, Bostram, & Gerasam, atque Philadelphiam, murorum firmitate cautissimas.* At tu latina interpretis Photiani verba amplexus quam præpostere accepisti? nam cum ille scripserit, *sub Severo Imp. in civitatem redacta est*: tu civitatis nomine jus civium Romanorum concessum Bostrenis ab Alexandro Severo jubes intelligi. Qua de re non leviter castigandus es duplici nomine: primum, quod de Alexandro Severo, non de Severo Pertinace prodita hæc a Damascio arbitreris: deinde quod πολιζέσθαι nescieris esse, condi, strui, ædificari civitatem: non jus accipere civium Romanorum. Non sunt hæc porro ita obvia & aperta, ut ab iis etiam, qui parum acuros se natos gaudent, videri possint?

BUTHROTI, aliifve in locis, Quinquennales
qui fuerint, te ignoraffe.

NUMMUS a nobis allatus fuerat, pag. 102. BVTHR.
hoc est, Buthrotum, in Epiro. C. PAET. QVIN.
ITER. Quorum verborum editam a nobis interpretatio-
nem modesta hac oratione vellicas ac perstringis, pag. 78:
P. Harduinus C. PAET. QVIN. ITER. interpretatur,
C. Pætus, Quinquennalia iterum, pro Quinquennalis iterum, &
frigide ad ludos quinquennales revocat. Pax, mi Valens, nolo
enim convitia regerere aut recordari. Duò reprehendis, quor-
um in altero lapsus typographi est, in altero nullus cuius-
quam. Quinquennalis quin scribi dicique oportuerit, non
inficiamur: & nos ita scribi quidem optavimus. Ludis quin-
quennialibus præfuisse Buthroti quinquennales adhuc si con-
tendimus, quomodo refelles? Nega, si potes, aut in eo tractu
terrarum ludos quinquennales edi solitos esse, aut penes
Duumviro quinquennales procurandi curam fuisse. Non
imposita Duumviris ubique, sive annuis, sive quinquenna-
libus, nullo discrimine, edendorum spectaculorum provincia
est? Id vero tum ex aliis locis, tum ex Iliberitano canone
LVI. (nam sacra nunc sæpius nobis occurrunt, quam pro-
fana) disce. Non alter è Duumviris quinquennialibus eam
ob causam in Augusti nummo, de quo mox dicturi sumus,
Flaminis habitu pictus cernitur, quod eidem esset & sacro-
rum cura commissa, & ludorum, cum lustrum conderet?

Quid est autem causæ quamobrem pag. 9. neget tu Quin-
quennales de magistratu per quinquennium gerendo, accipi
oportere? Duumviri, inquis, *in coloniis Romanis quotannis tan-*
quam Consules Romæ creabantur, nec magistratum ultra proroga-
bant: quamobrem qui Duumviri quinquennales in hoc nummo per-
bibentur, non de magistratu per quinquennium gerendo intelligendi,
sed de censoribus omni quinquennio creatis, ob eam causam Quin-
quennialibus in colonia vocatis. Quam multa in unum errata?
Ecquis enim, qui Latine norit, quinquennales magistratus
a quinquennio integro, ut annuos ab anni spatio appellatos
neget? Censores ipsi Romæ quinquenne primis temporibus

gessere munus: postea singulis annis aut sexto quoque mense creati, ab ætate Æmiliæ Dictatoris: nec dicti certe ex eo amplius quinquennales: quid ergo Censorum hic exemplum iuvat ad quinquennales tuos annui imperii magistratus? Quod si quinto quoque anno tantum creati, & annui tamen fuere, quis interjecto quadriennio horum vices egit? Si censoriæ horum quinquennialitiorum partes fuere, quorsum illi toties appellantur in nummis? aut, ut verbis tuis utar, pag. 40,

24. *quid Censor in nummo signatus?* in Augusti nempe nummo, cujus averſa area Censorem, ut falso putas, exhibet, quoniam epigraphæ docet esse Quinquennalem: cum sit, ut dixi, Flaminiis habitu Duumvir Quinquennalis, cui fors obtigerat, ut lustrum municipale conderet. M. POSTVM. ALBIN. L. PORC. CAPIT. II VIR. Q. M. *Polumio Albino, L. Porcio Capitone, Duumviris Quinquennialibus.* Quod si tibi mirum videretur Censorem in nummo pingi semel, quanto admirabilius videri oportuit toties in nummis appellari Quinquennales, quos tu Censores putas fuisse?

Atqui ubi Censores aut sculpi existimas, aut appellari, mihi crede, Duumviri sunt, Magistratusque municipales. Hoc saltem loco Quinquennales qui fuerint, quod nobis latuisse aïs, intelliges multo nobis notius fuisse, quam tibi: præsertim si his adjicias ea, quæ de Patrensi nummo, ex quo extricare te minime potuisti, inferius dicturi sumus. Nam aliud ibi præterea Quinquennialium genus ab isto diversum, sed æque tibi ignotum occurreret. Legem, Medice, legisti primam de Medicis & Professoribus in codice Theodosiano? quæ jubet, *ut si quis eos vexaverit, centum millia nummorum avario inferat, a Magistratibus vel Quinquennialibus exactus.* Monuisset Gothofredus Magistratuum nomine Duumviros municipales intelligi, quorum annalis magistratus esset: cum in aliis civitatibus, seu municipiis, & coloniis, iidem quinquennales forent.

De his Quinquennialibus Spartianus in Hadriano: *Fuit, inquit, in patria sua, Italica Bæticæ civitate, Quinquennalis: & item Adriæ Quinquennalis, quasi in alia patria.* Meminit & Apulejus, libro x. *Gradatim permensis honoribus Quinquenniali magistratui fuerat destinatus.* Horum frequens mentio in

vetustis inscriptionibus apud Gruterum. Pag. CLXVIII.
 M. GAVIUS. DVOVIR. QUINQ. CREPIDINES.
 CIRC. FORVM. S. P. F. M. Gavius Duumvir Quinquennalis crepidines circa forum sua pecunia fecit. Pag. CCCCXLV,
 S. C. OFILIO. DVOVIR. ITERVM. QVIN-
 QVENNALI. Hinc municipale lustrum in antiquis monumentis, quod quinquenniis singulis ab altero magistratum condebatur. Plura de Quinquennialibus desiderare te jam a nobis haud arbitramur : itaque ad alia properamus.

CÆSARAUGUSTANÆ coloniæ, aliarumque, nummos complures inter se similes non alio operæ pretio a te prolatos, nisi ut quamplurima errata tua, in Romanarum præsertim familiarum nominibus, proderes.

CÆSARAUGUSTAM cur amplius tricies Cæsaream Augustam appellas, cum e Latinis scriptoribus nemo unus sic vocitet, præter Paulinum, in poemate XII. ad Aufonium, versus quomodocumque struendi causa : sed extra hunc nemo, nec sic lapis ullus, aut nummus inscribat. Nam si quando hæ voces CAESAR. AVGVSTA. in nummis puncto dirimuntur, & vitium esse sculptoris, neque illud perpetuum esse, nosse te ac præmonere oportuit. Sed istud per se leve. Quò vero operæ pretio, nisi ut nummiorum copiam ostentares, vicens omnino nummis ibidem sub Augusto cufis, librum ad fastidium tædiumque oneras, qui boves tantum aut vexilla militaria exhibent ? Quæ pariter spes fructus atque emolumentum ex quindenis Calaguritans sub eodem principe, aut ex Celsæ coloniæ sex, aut ex quaternis Turiasonis sub Tiberio, cum universi nihil nisi boves præsentent ?

At familiarum præterea nomina hi nummi exhibent ac docent : sic enim passim admones. Quasi vero id tanti sit. Sed sit sane pretii alicujus : quot in his quoque & quam gravia

errata committit ? Mitto disquisitiones otiosas & parergas de origine nominum Romanorum, quoties Duumviri aut ædiles appellantur in nummis : ut unde Catones, unde La-beones, unde Barbati cognominati sint, aliaque innumera ejus generis scruta, quisquillasque. Quarum unicam commemorabo, ex qua discas commentationes tuas non plus æquo osculari ac venditare. Nam quale illud est, quod quoniam Flaccus Duumvir appellatur in nummo Corinthiorum sub Augusto, pag. 46. idcirco hæc subjungis : *Flaccus cognomen ei datum est ex Plinio, cui aures tantum immobiles.* Quid ? an huic tantum vel homini vel familiæ aures ex Plinio immobiles ? Sic libro undecimo Plinius, sect. l. *Aures homini tantum immobiles. Ab iis Flaccorum cognomina.* Quem in locum quid subnotaverimus si consulisses, non id quod est multis nominibus insulsum nunc diceres ; Flaccum esse cognominatum, cui aures sint tantum immobiles. Sed ad familiarum nomina veniamus, ordiamurque ab iis, quæ in Cæsaraugustanorum nummis exhibentur.

Pag. 23. C. ALLIARIO. T. VERRIO. IIVIR. De Alliaria gente apud historicos esse silentium dicis. Vide an *Alliano* legi oportuerit : nam apud Gruterum, pag. CCCXCIX, 5. C. ALLIANUS Tiburtinus occurrit.

Pag. 24. CN. DOM. AMP. C. VET. LANG. 74. I. VIR. *Cneo Domitio Amplo, Caio Vettio Languido.* Lepidum istud Ampli cognomen, si potes, dic unde sis furatus. *Ampliato* dici quanto satius fuit ? quod cognomen & Antonii usurparunt, ut ex Gruteri libro constat, pag. DCLXIII, 12. CN. ANTONIO. AMPLIATO. Jam tres tantum literulas, VET. pro Vettio positas in nummis marmoribusve, dic similiter, ubi vidisti ? Veturiam, mihi crede, gentem hæc notæ indicant, non Vettiam, seu Vectiam : quæ solet aut integra exprimi, aut certe prope integra, in hunc modum, VETTI.

Hæc duo præcipua sunt, quæ ex Cæsaraugustanis nummis sublegimus : at in Calaguritanis duobus quam nihilo fuisti felicior ? Pag. 33. C. MAR. CAP. Q. VRSO. IIVIR. *Caio Mario Capitone, Q. Vrso, Duumviris.* Et mox, *Quinti prænomen a numero dictum. Vrso scribis Plinius, libro IV. C. v.*

Imo, tertio, & octavo. In tertio quidem, Urſo colonia Bætica: eſt: in octavo, de urſorum natura agitur: videſis ex utro loco auctoritatem reperas idoneam huic familiæ illuſtrandæ. Urſi nomen eſſe viri proprium non neſciunt, qui Epiſcoporum ſubſcriptiones in Conciliis viderunt.

Pag. 33. & 34. M. PLAE. TRAN. Q. VRſO. IIVIR. ITER. *Marco Platorio Tranquillo, Q. Vrſo Duumviro iterum.* Et mox: IIVIR. ITER. *de Vrſo tantum intelligendus.* Marcus ergo Platorius Duumvir non eſt, aut eo certe nomine non designatur in nummo: quod nemo harum rerum peritus dixerit. Sed erras, mi homo, & parum vides: ſi quod uſus annorum xxx. te docere debuit, legendum non vides, *Duumviris iterum.* Alioqui ſi alter amborum ſolus eſſet iterum Duumvir, is præponeretur alteri, qui ſemel ac tum primum foret: ut in Cæſaraugustanorum nummo pag. 26. Q. MAXIMO. ITER. C. VALENTINO. IIVIR. hoc eſt, *Q. Maximo iterum, Cæſo Valentino, Duumviris.* Et pag. 29. MN. KANI. ITER. L. TITI. IIVIR. *Manio Kaninio iterum, Lucio Titio, Duumviris:* atque alibi paſſim: ſunt enim exempla obvia. Ævi ſcilicet prærogativa, geſtique jam honoris, ut par eſt, priorem appellari jubet, qui ſit prius magiſtratu perfunctus: quare & Platorium Urſo præceſſiſſe in Duumviratu intellige. In nummo quidem, quem tu Novæ Carthagini perperam, ut dicemus, adſcribis, pag. 39. e Duumviris Quinquennialibus alter in primaria nummi area, quæ caput Auguſti exhibet, appellatur, P. TVRVLB. IIVIR. QVINQ. In parte averſa is, qui duumviratum ſecundo gerebat, M. POSTV. ALBINVS. IIVIR. QVIN. ITER. cum Auguſti templo, cujus in ſuperno limine vox hæc AVGVSTO inſcribitur. Sed cur minus inſigni loco appellatur is, quem priore, ut diximus, appellari decuit? Quod templi, ſi neſcis, cujus effigies in ea parte cernitur, ſive exſtruendi, ſive Auguſto dedicandi, ad eum, veluti digniorem, cura ſpectabat, ob prærogativam ævi & honoris.

Duos pariter coloniæ Cæſæ nummos, amabo, rurfum inſpice, & obſerva: in altero, pag. 41. L. BAGGIO, an BACCIO legi oporteat, ſubdubitas. Nos BACCIO

malueramus : jubetque propemodum vetus inscriptio apud Gruterum, pag. CCCCXIII, 12. Bacchiam gentem intelligi : nam ibi L. BACCHIVS. plane legas. In altero autem eadem pagina, L. COR. TERR. M. IVNIO. HISP. II VIR. hoc est, te interprete, L. Cornelio Terracina, M. Junio Hispalo. Cui interpretationi hæc subjicis : *Hispalus C. & Cn. Corn. Scipionis agnomen. Hispalus etiam Celtiberorum rex a Diodoro, libro v i. citatur. Quot hic, patere me tecum ridere, quot hic non pharmaca, medice optime, sed gentes familiæque confundis ? Gentis Cornelix agnomen Hispalus fuit : etiamne Junix ? Legi oportuisse scito, M. Junio Hispellate. Ac ne omnia tibi semel argumenta prodam, cur ita legi necesse sit, aliis paulisper dilatis, vide Reinesium, XII, 73.* HISPPELLATIA. PROCVLA.

Clunæ colonix unicum commemorabo, Tiberii principatus, quem pag. 105. affers, C. ARRI. T. CAECIL. P. REST. C. CAELIO. CAND. III VIR. Hoc est, interprete te. C. Arrio, T. Cecilio, Publio Restituto, C. Caelio Candido, Quartumviris. Quod Quartumviris, non semel, sed sæpius, pro Quatuorviris dicas, piget objicere toties solæcizare te pro more : si leviuscula remittas, quæ peccasse me dicis, si tamen vere dicis, solæca innumera, quibus liber tuus scætet, vicissim, ne ingratus videar, indulgebo : tu da operam, ut quæ saltem a me amice & obiter indicantur, emendes. Sed cum cælator tuus P. REST. insculpsit, tu tantum P. RES. exhibeas, utrius tandem fide standum erit ? Nam si P. RES. dumtaxat nummus habet, tum non Restituti cognomen, sed Resii nomen in promptu erit intelligi.

Ne vero ab Hispania discedamus, pag. 121. nummum video a te laudari Turiasone conflatum, inscriptumque, MVN. TVR. M. ANT. MVSO. C. MARI. VEGETO. II VIR. Quo loco Musi tibi cognomen ignotum esse fateris : & mihi profecto est : tametsi Antonii Musæ, quem tibi notum esse oportuit, nam is medicus Augusti fuit, mentionem perhonorificam memini a Plinio factam. At idem tu pagina proxime subsequente nummum alterum exhibes ejusdem oppidi, MVN. TVR. M. PONT. MARSO.

C. MARI. VEGETO. IIVIR. *Municipium Turiaso. M. Pontio Marso, C. Mario Vegeto Duumviris.* Hic ego tecum quovis pignore contenderim, unius ejusdemque anni ac fabricæ utrumque nummum esse, cum sit idem Tiberius in antica parte, bos idem in postica, eisdem quoque esse Duumviros: sed prioris nomen in priore evanidum & obscurum esse, in postiore illustrius: ac legi utrobique oportere, Muso tuo expuncto, M. PONT. MARSO. Nam Pontii quidem nomen vulgatum, ut & Marfi cognomen.

Corinthum ex Hispania transfretemus. In M. Antonii nummo, pag. 9. qui inscriptus est, P. ALITIO. L. MENIO. IIVIR. quæ sit Alitia gens, nescire te confiteris. Apud Gruterum, pag. DCCCXX, II. ALICIA. SP. F. IVSTA.

Pag. 44. in Augusti nummo ex antica parte, in qua expressus Augusti vultus, appellati simul Duumviri, P. ALV-^{26.}
SIT. C. IVL. IIVIR. ITER. ex altera rursus Duum-^{27.}
viri alii, L. POMP. C. IVL. IIVIR. Hic fluctuas incertus ac dubius, num ob difficilem aliquem rerum statum adjecti novi ad priores Duumviri fuerint. Noli extimescere: nihil hic turbarum. In nobiliore nummi area, Duumviri nominantur ii, qui Magistratum secundo gererent, eo anno quo cufus nummus est: in postica, qui magistratu jam anno superiore perfuncti essent: quorum idcirco nomina signantur in ea parte nummi, quod arcus, cujus ibi effigies cernitur, extruendi in honorem Augusti, curam subirent. Pro Alusicio interim vide & observa, num ALVIT. legere debueris: est enim apud Gruterum, pag. DCCCLXXXV III, 5. in inscriptione reperta Emeritæ, M. ALVITIVS.

Pag. 45. ejusdem Augusti nummum ex parte priore, quæ caput principis representat, sic est inscriptus: M. BARBATIO. MN. ACILIO. IIVIR. COR. *M. Barbatio, Manio Acilio, Duumviris. Corinthi.* In averfa rursus, P. VIBIO. M. BARBA. PRAEF. IIVIR. COR. *P. Vibio, M. Barbatio Praefecto, Duumviris. Corinthi:* qui nempe Magistratu jam perfuncti, ludos & sacra, quæ pro salute Principis inchoassent, absolverent. Ex his autem alter, Barbati videlicet, quo anno cufus nummus est; Duumviratu

iterum fungebatur : quare & anticam nummi aream obtinet, & priore loco appellatur. En cur quatuor Duumviri, sic enim pag. 45. novo plane more atque eleganti appellas : hem : quis te tam lepida verba edocuit ? en cur quatuor , inquam, Duumviri signentur in nummis : quod te vehementer sollicitum habuit : perinde atque quamobrem interdum unicus appelletur : quod haud magis debuit mirum videri , quam quod in nummis Romanis unius tantum Consulis sit nomen insculptum. At de Barbatio quæris, an Præfectus annonæ, ærarii, cohortis, classis, urbisve fuerit. Nihil horum, mi Valens. Est enim illud Barbatorum cognomen, ac fortassis aliorum. Nam est apud Gruterum, pag. cxiii, 3. PRAEF. PRINCEPS. ET. LATINVS. FELIX.

Ad Corinthum nummos spectare duos arbitramur, quos tu inter incertos rejicis. Alter est a te descriptus, pag. 183. VOLVMNIO. LVRINO. IIV. in aliis, LVRINO. VOLVMNIO Quæ Duumvirorum nomina appellas : & mox, *sub iisdem Duumviris*, inquis : Atqui unicus est, si nescis : cui nomen Volumnius, Lurinus cognomen fuit : ut sub Augusto, pag. 45. unicus pariter Duumvir Corinthi notatur, M. BELLIO. PROCVLO. IIVIR. COR.

Alter Drusi Cæsaris nomen præfert, pag. 134. & ex parte altera, PERMISSV. L. APRONI. PROCOS. At non illius, qui in Affrica Proconsulatum sub Augusto gessit, ut tu existimas : neque enim id temporum ratio patitur : sed ejus filii, cui cognomen Cæsiano fuit : qui & Caii collega in secundo ejus consulatu. Quid quod ad Corinthios hunc nummum spectare ex his vocibus, PERMISSV. PROCOS. quæ in Africæ nummis reliquis non apparent, haud levis suspicio est ? Mercurium certe, qualis in nummo depingitur, a Corinthiis coli monuimus, operis nostri de nummis, pag. 125. Et a Patrensisibus, ut disces postea ex nobis, nam id tibi latuit, nummus pariter conflatus est, cum simili epigraphe, *Permissu Dolabellæ Proconsulis.*

Quo loco mecum obiter animadvertes hanc formulam, PERMISSV. AVG. PERMISSV. IMP. in his tantum numismatis occurrere, quæ sint in provinciis populi Romani, non item in provinciis Augusto attributis, conflata.

Habent

Habent hanc nummi Italicæ, coloniæ Patriciæ, coloniæ Romulensis, Juliæ Traductæ, e Bætica: Eboræ, atque Emerita, e Lusitania: quam hinc intelligimus populo Romano primum adjudicatum: id quod Appianus tradere videtur, libro extremo de bello Hispaniensi: tametsi postea, (quod Dio libro LV. pag. 505. & Suetonius in Augusto, cap. XLVII. referunt multis contigisse,) hanc suis legatis Augustus ad ali- quod tempus commisit. Habent & percussi Patris atque Co- rinthi in Achaïa: in Sicilia denique, Panhormi. Nam Au- gusti nummus, quem affers, pag. 58. ita legendus, PER- MISSV. CN. DOMITI. PROCOS. tametsi vox ea PERMISSV in eo nummo oculorum tuorum aciem fugit.

Extra hæc autem loca nondum alibi nobis formula hæc occurrit. Sed cur in istis, inquis? Quoniam populi Romani integra auctoritas non est, absque eo, penes quem summus populi Romani magistratus est, hoc est, Tribunicia potestas. Is autem Augustus est. Permissu igitur Augusti opus fuit in provinciis etiam populo Romano adsignatis, ut moneta cuderetur, non Senatusconsulto tantum. Quæ animadversio lucem affert iis, quæ de litteris Δ E. in Antiochensium num- mis dicta sunt a nobis proxime.

Postremus, ne te copia erratorum obruat, nummus erit 28.
Buthroti percussus sub Augusto, allatus a te pag. 19. cum
hisce Duumviris, Q. NAËVI. SVRA. A. HIP. TVL. 29.
NICER. B. HVIR. Q. *Nævio Sura, Aulo Hippiio, Tullio
Nicerio, Duumviris bis: sic enim distinguis atque interpungis,
aisque tres Duumviros, Nævium, Hipptum, & Nicereum, ibi
signari: quò quid monstruosius dici potest? Tres Duum-
viri, proh superi! Hic animo subit illud Martialis: Vnus cum
fictis, duo, Calliodore, sedetis: surge, solvaximum, Calliodore,
fictis. Nicereum, si Nicereus est, nescis eundem esse cum
Hippiio, frustra que a te distractum in duos: nam geminum
ei cognomen fuit, Tullus Nicereus: nomen, Hippius: ut
Aulus, prænomen. Sic Antonino Pio, Titus prænomen,
nomen Ælius: cognomina duo, Hadrianus Antoninus. Sic
apud Gruterum inter exempla sexcenta, Cn. Accelius Arana-
teius Lucatus: M. Antius Eunius Sergianus: L. Antonius
Vetus Sabinus. M. Antonius Rufus Axius. Sic denique Sir-*

mondus noster olim edocuit in quodam Præfectorum edicto Salmasium turpiter lapsurum esse : quod Junius Quartus Palladius, non duorum, ut Salmasius existimabat, sed unius Palladii tria sunt nomina.

Litteram vero B cum *bis* interpretaris, trepide facis : statim enim subdubitare te significas, num ea littera annum deductæ coloniæ secundum designet. Sed inanis ea trepidatio est : ecquis enim nummus omnino annos Latine designat singulis, ut Græci solent, elementis, secundum alphabeti seriem ? Disce ergo, quæ te præterire, duo : alterum, certissime *bis Duumviris* legi oportere : alterum, aliud esse *bis* Latine, aliud *iterum*, vel *secundum* : aliosque bis Duumviros intelligi, quam qui Duumviri iterum solent appellari. Nempè qui Duumviri iterum dicuntur, hunc eo anno magistratum secundo gerunt : qui bis, abiire illi jam magistratu, quo per biennium fuere perfuncti. Sic Consules secundum dicuntur, qui secundo munus illud obeunt : quemadmodum in hac inscriptione apud Gruterum, pag. ccc. ut innumera alia prætermittam exempla. C. BRVTIO. PRAESENTE. T. MES-
SIO. EXTRICATO. II. COS. P. R. C. AN.
DCCCLXX. hoc est, secundum *Coss. post Romam conditam anno 970*. Sicut in nummo Hadriani, in quo explicando hæsisse vidimus viros doctos, ANN. DCCCLXXIII. NAT. VRB. P. CIRC. CON. S. C. hoc est, nam id obiter indicari haud erit abs re, *Natale Urbis, post Circum conditum*.

Occurrunt & in vetustis lapidibus hi Duumviri Quinquennales bis : apud Gruterum, pag. CCCLIX. T. APPAEO. T. F. .... DVOVIR. QVINQ. BIS. OB. MERITA. EIVS. Pag. CCCXLIV, 8. L. OCTAVIO. BIS. DVVMVIRO. QVINQ. Hoc igitur in nummo insculpta Duumvirum nomina, qui jam bis eum honorem gessissent, quod Augusti statuem militarem, quæ in eo nummo basi imposita cernitur, EX. D. D. *ex decreto Decurionum*, ut fert area nummi altera, post alterum magistratus annum exactum, poni curaverunt. Quid quod legendum in recto casu videtur, ut in altero Corinthiorum nummo dicemus, *Q. Nævino Sura, Aulus Hippinus Tullus Niger*, poni scilicet curavere ? Feliciorem enim arbitror cælatorem tuum,

quam te, fuisse: qui NIGER in eo nummo sculpsit, ubi tu NICER. legisti. An aliquid ultra jam desideras aut exspectas?

CÆSAREAM Palæstinæ in nummo Titi, COL. CAESAREA. LIB. ΦΛΑ. nec dictam esse liberam Flaviam, ut existimas, neque ita dici omnino potuisse.

VERUM hæc præ iis quæ sequuntur, ludicra & levia. Inter nummos quamplurimos Cæsareæ Palæstinæ conflatos, vetustate reliquos ac difficultate antecellit is, quem pag. 194. refert sub Tito, ita inscriptum, COL. CAESAREA. LIB. ΦΛΑ. cum turrato capite. Sequitur hunc alter sub Titi fratre Domitiano, pag. 198. cum Serapidis effigie, COL. PRIMA. FL. AVG. CAESAR. hoc est, ut ex Plinio monueramus, *Colonia Prima Flavia Augusta Cæsarea*. De utroque igitur nummo conjunctim quæri duo possunt: alterum, cur prima Flavia appellata hæc colonia sit: alterum, an & libera Flavia, ut tu has litteras interpretaris, LIB. ΦΛΑ. in priore. Nam quod Cæsaream a Plinio vocatam esse Apolloniam dicis, pag. 195. plane negligimus, cum falsa non in nos, sed in accuratissimum scriptorem accusatio sit: quam abunde tum nostra editio Pliniana, tum nostræ in Plinium notæ, quas subinde laudas, refellunt. Nunc alterum igitur controversiæ caput dirimamus: de priore enim, opportuniore loco dicemus inferius.

Titi ergo nummum, COL. CAESAREA. LIB. ΦΛΑ. quod recte putas te interpretatum esse, *Colonia Cæsarea libera Flavia*, hic tibi nunc est eripiendus error. Nam quis te Cæsaream esse liberam docuit? Paulum J. C. appellas libro 2. de censibus: *Divus Vespasianus, inquit, Cæsarienses colonos fecit, non adjecto ut & juris Italici essent, sed tributum hic remisit capitis. Sed Divus Titus etiam solum immune factum interpretatus est.* Pergis tu deinde: *Vnde Cæsarea beneficii memor, Flavie nomen accepit, & liberam se in nummis inscripsit.* Id quod denuo repetis, tomo posteriore, in Caracallæ num-

mis, pag. 73. Ain tu, quia immunis illa omni censu fuit, ideo liberam se inscripsit? Idemne esse tu putas, immune, ac liberum? Quantopere allucinaris? Fuere coloniarum multarum immunes, Cæsaraugusta colonia immunis, colonia immunis Illici: coloniarum immunes, Augusta Gemella, Virtus Julia, Genua Urbanorum, aliarumque multarum, ita prudenter Plinio: quod erant ab omni censu soli & capitis prorsus immunes. At nulla harum interim libera. Liberum enim quod censum oppidum? quod suis legibus ac moribus vivere permittitur, nec Romana cogitur sequi instituta, uti passim in libro de nummis monuimus. At colonias quis ignorat Romanis vixisse legibus? *Coloniatarum*, inquit Gellius, libro xvi. cap. xiii. *alia necessitudo est. Ex civitate quasi propagatae sunt: & iura institutaque omnia populi Romani, NON SVI ARBITRII, habent. Quae tamen conditio cum sit magis obnoxia, ET MINVS LIBERA, potior tamen & praestabilior existimatur, propter amplitudinem maiestatemque populi Romani, cujus istae coloniae, quasi effigies parvae simulacraque esse quaedam videntur: & simul quia obscura oblitterataque sunt municipiorum iura, quibus uti iam per ignorantiam non queunt.* Audin non esse colonias liberas, libera e diverso esse municipia? Antiochia Syriae primis temporibus colonia non fuit: libera, teste Plinio fuit: & nummi probant, quos illustravimus: ANTI-OXEN. ΜΗΤΡΟΠ. ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ. Eadem ubi colonia facta est, libera esse desiit, nec immunis fuit. *Divus Antoninus, Caracalla scilicet, Antiocheneses colonos fecit, salvo tributis*, inquit Paulus J C, *Laodicia in Syria, inquit idem, & Berytos in Phoenice, juris Italici sunt, & solum eorum: ambae quidem coloniarum, at neutra tamen libera, neutra immunis.*

Quamobrem, ut idem Gellius refert, error est vulgi, existimantis meliorem conditionem esse colonias, quam municipia. Cuius de opinionis erroribus Divus Hadrianus, inquit, in oratione, quam de Italicis, unde ipse ortus fuit, in Senatu habuit, peritissime disseruit: mirarique se ostendit, quod & ipsi Italicenses, & quaedam item alia municipia antiqua, in quibus Vticenses nominat, cum SVIS MORIBVS LEGIBVSQVE VTI possent, in IVS COLONIARVM mutare gestiverint: hoc est, cum libera essent municipia, coloniarum esse amissa libertate

maluerint. At alii cautiores libertatem suam esse salvam & integram maluere, municipii nomine ac jure vindicato, coloniae titulo & onere deposito. *Prænestinos autem refert idem Hadrianus, teste Gellio, maximo opere a Tiberio Imperatore petisse orasseque, ut EX COLONIA IN MVNICIPII STATVM redigerentur: idque illis Tiberium pro referenda gratia tribuisse.*

Eam ob rem cave credas viro illustri, tamen illi inter eos qui hac ætate de nummis scripsere, eruditus habendus est: sed tamen nunc semel securus ab illius discede sententia: dum pag. 785. Gordiani nummum refert, (Patinus Caracallæ tribuit, pag. 310.) ex cimelio Regio, ΚΟΛ. ΕΛΕΥΘ. ΤΑΡΧ. Romanamque & liberam coloniam Tarsum vocat: & ex eo nummo lucem accedere putat ei Actorum loco, ubi se civem Romanum Paulus profiteretur, Act. xxii, 28. *Atqui Tarsus (hic Grotii tibi in eum locum verba transcribo:) non Colonia erat, sed libera urbs, Plinio teste. Concessam Tarsensibus libertatem ab Antonio dicit Appianus Civilium quinto. Et Dion Chrysostomus priore oratione Tarsensi multa privilegia recitat ab Augusto tributa Tarsensi civitati, non autem jus coloniae aut municipii, qualibus jus civitatis Romanae competebar. Et Vlpianus inter Ciliciæ colonias Tarsum non nominat. Restat ergo ut aliquis majorum Pauli bellis civilibus, quæ inter Casarem Augustum, & Brutum, Cassiumque, aut etiam inter eundem Casarem & Antonium intercessere, jus illud sibi comparaverit. Unde colligas ex opulenta familia fuisse Paulum. Pro ΚΟΛ. igitur in eo nummo quid sit legendum ut rescias, Versalias te confer quamprimum: nos enimvero lucem aulæ fugimus.*

Vide jam interim qua tu libertate coloniam Cæsaream impertias: aut abde potius, si me audis, pulcherrimum illud libertatis munus tuum, quod esse coloniae nec usui nec ornameto potest: tibi, si pergis ostentare, pudori futurum est ac dedecori. Neque enim nummus aliquis Latine inscriptus hanc libertatis vocem ferre potest: cum vel in colonia cusus, vel in municipio sit: colonia autem esse libera non possit: municipium si dicatur aut intelligatur, cum coloniae nomen abest, liberum ex eo abunde noscatur.

CÆSAREAM Palæstinæ in nummis Titi & Elagabali peculiarem Flaviorum æram, quod tu nescisti, descripsisse: Antiochenorum æras vicissim a te confictas, quæ nullæ fuere: ex alia eorundem æra sincera natalem Christi Domini te perperam coniecisse in annum post Romam conditam DCCXLIX.

ROGAS igitur, quemadmodum in Titi nummo, qui sic inscriptus legitur, COL. CAESAREA. LIB. ΦΛΑ. legi & accipi has notas oporteat, si libera Flavia dici non potest. Græcæ sunt, vir bone, ex litteræ, quas tu Latinas esse putasti: nunc vero Latinas esse non posse, si nos audisti, fatēris. Et sunt ex autem sic interpungendæ: L. I B. Φ Λ Α. interpretandæque, *λυχεβατος ιβ'. φλαβίον*, hoc est, *anno XII. Flaviorum*. Cæsarea Palæstinæ Flaviorum æram, ut olim Syriacæ civitates Seleucidarum, exhibet in nummis: ducitque illius initium, vel a Kalendis Juliis, quibus Vespasianus salutatus est Imperator, ut Tacitus monet, libro 2. histor. Galba iterum & Vinio Coss. anno V. C. DCCCXXII. æræ vulgaris LXXIX. vel ab expugnata anno sequente, mense Septembri, urbe Hierosolymitana.

Neque vero in hoc solummodo numismate, quod nondum oculis usurpare licuerat, sed & in altero, quod alii Caracallæ, nos recte, sic enim confiteris non semel & prædicas, Elagabalo assertimus: quo in nummo cum Tristanus legerit, COL. CAESAREA EIN Φ Λ Α. tu quemadmodum lecturus esses, cupidissime expectabamus, cum prius volumen lucubrationum tuarum legeremus: spondebas enim ænigma te strenue dissoluturum: ubi vidimus tomum alterum, pag. 41. carbones thesaurus erant. A nobis igitur disce nunc primum legi oportere, COL. CAESAREA. L. Φ Ν. Φ Λ Α. quibus notis annus c L. æræ Flaviorum indicetur, qui V. C. DCCCLXXIII. a mense Septembri, Elagabali tertius fuit: ducto æræ hujus exordio ab Hierosolymis

expugnatis : vel V. C. DCCCCLXXII. idemque Elagabali secundus, si Flaviana æræ initium repetatur ab ipsis Vespasiani principatus auspiciis, quod verius arbitramur. Tu cum LIB. ΦΛΑ. pro L. ΠΝ. ΦΛΑ. & in isto legis, aut non optima fide, aut non acutissimis oculis esse te, fidem facis. Vide interim quantum tibi compendium operæ ultro præstemus, emendatiorem alteram si velis parare tui operis editionem : & gratiam, si vis, habe.

Cave tamen credas Neapolim Samariæ, quoniam in eadem prima Palæstina fuit, eandem observasse æram Flaviorum : tamen si Flavix similiter nomen usurparet. Nummum illius penes nos ipsi habemus, Faustinae junioris nomine, cum notâ anni ET. ΠΗ. hoc est, LXXXVII. I. quanquam alias, quod est nummus paulo obscurior, aliter legimus. Regia gaza similem habet, cum anni nota ET. ΠΘ. hoc est, LXXXIX. ab urbis scilicet instauracione, Vespasiani jussu & auspiciis.

Has vero notas L. vel ET. ad annum signandum solitas adhiberi non ignoras, opinor : cum id abunde ostenderit in libro de Nummis, pag. 608. cui loco hanc Macrobbii, si lubet, vocem adjice, e libro 1. Saturn. cap. XVII. *Annium vetustissimi Græcorum λυμβια* appellans, &c. Et apud Homerum quidem in Odyssæa, vox ea semel iterumque occurrit.

Hanc igitur monetæ opifices littera L in nummis representant. Fuit enim, si nescis, apud Græcos vetustiores pingendi λυμβια forma duplex : altera, quæ nunc est in usu, Λ : altera, quam a Græcis Latini mutuo accepere, L, inferiore modo linea obliquo ductu leviter adsurgente. Communicavit nobiscum nuper veterem inscriptionem in Græcia delineatam, vir e Societate nostra præter ceteras laudes incredibili omnium fere linguarum peritia celebratissimus P. P E T R U S B E S N I E R. Virorum nominibus propriis, qualia ista duo sunt, ΚΑΛΛΙΑΣ & ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ, in ea inscriptione, litteræ λυμβια ea forma insertæ sunt, quæ Latinæ prorsus conditionis esse videantur, aut certe Latinis affines maxime atque cognatæ. Neque id vero in uno tantum vel altero nomine animadvertimus, sed plusquam quinquagies. Quare nihil mirum, si in Ægyptiacis Ptolemæorum, & in Tyriorum nummis, sub Demetrio Sotere, Demetrioque

Nicanore, aliisque, ea littera passim occurrat: jam tum adscito videlicet ad anni voculam signandam altero caractere, qui tum in usu foret: altero ad numerum annorum indicandum reservato. Praesertim cum unica littera signari hanc vocem *Anno* commodissimum foret: neque id fieri per E pro *ἐπι* posset: aut per alteram formam pingendi *λαμβδα*, Λ: quoniam utraque littera commisceri cum notis numeralibus a legentibus posset.

An & inversa aliquando hæc littera in nummis appareat, in hunc modum, Γ, rogas? Nusquam certe, quod quidem sciam. Nam in nummo Tarsensium, sub Caracalla, apud Trifanum, tom. 2. pag. 215. ΤΑΡΣΟΥ ΜΗΤΡΟΠ. Γ. Β. multo satius videtur interpretari, Γεμίμασι βασιλεύς, *Imperatoris rescripto*: quod *θεῖον γεμίμα*, in Concilio Ephesino, & in Calchedonenſi appellatur: in Glossario Philoxeni, Γεμίμα βασιλεύς, *divini apices*: ab aliis *θεῖα σάκεσι*, & *facrae litterae*. Itaque, ut in aliis nummis superius vidimus, S. C. & PERMISSV. AVGVSTI, sic in isto nunc eodem significato, Γ. Β. nisi quid habes rectius istis, accipe.

Non sunt eæ litteræ in nummo Herenniae Etruscillae, in quo istud tantum: ΤΑΡΣΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ Α. Μ. Κ. Quarum litterarum sententia videtur esse, Ἄλλοι Μεταλλεῖς Κιλικίας. Nam in alio Caracallae, teste Holstenio in Stephanum, pag. 313. circa leonem, scribitur, ΑΝΤΩΝΕΙΝΙΑΝΗΣ. ΣΕΟΥ ΑΔΡ. ΜΗΤ. ΤΑΡΣΟΥ. *Antoniniana Severiana Hadrianae Metropolis Tarſi*. Et intus: Κ. ΑΔΕ. Μ. Κ. Quod nos interpretamur, Κοινὸν ἀδελφῶν μεταλλεῖων Κιλικίας. *Commune fratrum metallariorum Ciliciae*. Metallarii sunt, qui metalla suppeditant monetae cudendae conſlandae. Vide, sodes, quæ pag. 379. de nummo diximus Musei nostri sic inscripto, ΜΕΤΑΛΛΙ. ΥΛΠΙΑΝΙ. ΠΑΝΝ. cui metallo nomen ab Ulpio Trajano Aug. & a Pannonia, ubi metallum illud conſtabatur in monetam. Non corpora modo, sive collegia, sed & civitates in Cilicia, fraternitatis titulum usurpasse docet nummus alter, de quo diximus olim, Η. ΤΑ. ΑΔΕΛΦΩΝ ΔΗΜΩΝ.

Omnes autem hosce characteres, de quibus nunc agimus, Caracallae tertius apud Holstenium nummus complectitur: nam

nam circum elephantem, ΑΝΤΩΝΕΙΝΙΑΝΗC. CΕΟΥΡ-
 ΑΔΡΙΑ. & subtrus, ΤΑΡCΟΥ. Super tergum elephantis,
 M. A. K. Super caput, Γ. Β. Μεταλλεῖς ἀδελφοὶ Κιλικίας, ἡράμ-
 ματι βασιλέως. Alexandri Severi laudatus ab eodem nummus,
 ΑΔΡ. CΕΟΥΗ. ΑΛΕΞΑΝ. ΜΗΤΡ. ΤΑΡCΟΥ. cir-
 cum Apollinem : ad dextrum ejusdem brachium, A. M. K.
 ad lævum, sub arcu, Γ. Β. In Gordiani nummo circum leo-
 nem, qui taurum discerpit, ΤΑΡCΟΥ. ΜΗΤΡΟΠΟ-
 ΛΕΩC : & subtrus, ΑΜΚΓΒ. Ἀδελφοὶ Μεταλλεῖς Κιλικίας,
 ἡράμματι βασιλέως: non, uti Holstenio credidimus olim, *pri-
 ma metropolis Cilicicæ*. Nam cum metropolis semel dicta sit in
 epigraphe, hunc iterum repeti titulum nec usus fert, nec ra-
 tio patitur. Denique in Maximi Clodii Pupieni nummo, apud
 Tristanum, tom. 2. pag. 496. ΤΑΡCΟΥ. ΜΗΤΡΟΠΟ-
 ΛΕΩC. ΑΜΚΓΒ. eodem, quo sæpe diximus intellectu :
 neque enim litteræ Γ. Β. pro L. B. ut monuimus, accipi de-
 bent : hoc est, pro anno secundo : quippe cum secundum
 imperii annum Maximus Pupienus non viderit.

Ad eosdem Tarsenses spectare & hunc Alexandri Severi
 nummum ex eo intelliges, laudatum ab Holstenio, loco ci-
 tato : ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑΝΩΝ. ΑΔΡΙΑΝΩΝ. Intus,
 A. M. K. Subtrus, Γ. Β. Et istum a nobis relatam, pag. 28. operis
 nostri de nummis, ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑC. ΜΗΤΡΟΠΟ-
 ΛΕΩC. ΕΤ. ΒΠC. anno CCLXXXII. qui incidit in an-
 num Gordiani quartum, ab Urbe condita DCCCLXXXIV.
 ducto illius æræ initio, ab anno V. C. DCCXIII. quo anno
 concessam Tarsensibus ab Antonio libertatem cum immu-
 nitate dices ex Appiano, libro v. Civilium, pag. 675. Ne-
 que vero aut Alexandria Ægypti metropolis dicatur in num-
 mis, haud certe magis quam Roma, Carthago, vel Constan-
 tinopolis : aut æra ista potest Alexandria Ægyptiacæ conve-
 nire. Et eos autem qui hunc olim Caracallæ, & nos qui Ela-
 gabalo adscriptimus, cælatura rudior, cujusmodi est Græco-
 rum nummorum, & fugientes postremæ litteræ, sefellerunt:
 nam ad M. Anton. Gordianum juniorem referri oportere
 adinonet & annorum numerus, & Alexandrinæ cognomen,
 quod ei civitati nonnisi ab Alexandri Severi temporibus ob-
 tigit. A proposito autem non tam facile divagarer, nisi gra-

ificandi tibi animus eo subinde impelleret, quo his adnotationibus locupletare possis illud, quod magno promittis hiatu, volumen de nummis Græcorum. Ad lineas igitur revertamur.

Habes aliquid quod Flaviorum æræ opponas, quam in Cæsariensium nummisprehendimus? Non is es, opinor, qui nefcias hoc adulationis genus invaluisse dudum in illo Orientis tractu. Nam ut Arabes omittantur, de quibus, cum essent a Trajani legatis perdomiti, scribit auctor chronici Paschalis, sive Alexandrini, anno Trajani VIIII. æræ vulgaris CV. *Petraei & Bostreni ab hoc anno suam æram inchoant*: Πετεργῶν ἡ Βοσρηνοὶ ἐπέθηκε τὴν ἑαυτῶν ἀργύρεν ἀριθμῶσι: quæ causâ fuit altera quamobrem Nova Trajana Bostra diceretur, præter eam quæ est a nobis ante allata: quasi novum sibi sæculum exoriri incolæ testarentur: ut hos, inquam, omittam, quoniam in nummis annos minime signavere: Antiocheni, qui peculiarem sibi æram constituerant, post stabilitam sibi libertatem, sive αὐτονομίαν, beneficio Julii Cæsaris, primâ ipsius Dictatura, mense Maio anni ab V. C. DCCCV. ut diximus, libro de Nummis, pag. 49. idem sub Augusto, priore deposita, alteram, ut Principi gratulationis suæ significationem darent, consignavere in nummis, quæ dici Augustæa vel Augustana possit, a pugna victoriaque Actiaca, quæ contigit IV. Nonas Septembris, anno V. C. DCCXXIII. Duravitque illa apud ipsos Augusti Tiberiique ætatibus. Sed mox Claudii saltem principatu reditum est ad Julianam. Posteriori certe, hoc est, Augustanæ, annos exhibent nummi subsequentes: nondum enim plures licuit oculis usurpare.

1. ANΤΙΟΧΕΩΝ. ΤΗΣ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ. ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ. ΔΚ. *Antiochensium metropoleos liberae, anno XXIV. a pugna nempe Actiaca: Urbis conditæ, DCCXLVII. Augusti XXXVIII. ante æram Christianam vulgarem anno VII, ante mensem Septembrem,*

2. ΕΠΙ. ΟΥΑΡΟΥ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΕΚ. *Sub Vuro Syriae Præside, Antiochensium. Anno XXV. ab eadem victoria: qui annus a Septembri mense anni DCCXLVII. ad Septembrem anni DCCXLVIII. numerandus est. Nummus est ille cimelii Regii, ut eorum plerique, quos vidimus.*

3. ΕΠΙ. ΟΥΑΡΟΥ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΤΚ. *Anno xxvi.*
 4. ΕΠΙ. ΟΥΑΡΟΥ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΖΚ. *Anno*
xxvii. Eodem fortassis anno percussus & alter a nobis su-
 pra memoratus, e Museo nostro, ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΧΟΝ.
 ΑΝΤΙΟΧΕΙΣ. ΣΚ. Sic enim plane scriptum est, tam
 conspicuis fere characteribus, quam lux est meridiani Solis.
 Sed nihilominus Σ pro Ζ vicio opinum sculptum arbitra-
 mur: aut aliquid ibi latere mysterii, quod a te indicari no-
 bis, ut vicem rependas officii, pro jure quodam nostro po-
 stulamus.

5. ΕΠΙ. ΣΙΛΑΝΟΥ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΓΜ. *Sub Si-*
lano Præfide Syriæ. Anno xliiii.

6. ΕΠΙ. ΣΙΛΑΝΟΥ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΔΜ. *Anno*
xliv. Sunt anni hi duo ab Urbe condita DCCLXVI. &
 DCCLXVII. usque ad Septembrem: æræ vulgaris Chri-
 stianæ, xiii. & xiv. Augusti Cæsaris anni postremi duo.

7. Α. ΕΠΙ. ΣΙΛΑΝΟΥ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΕΜ. *Anno*
xlv. Ex parte nummi antica, ΣΕΒΑΣΤΟΥ. ΚΑΙΣΑΡ.
Cæsar Augusti F. Tiberius scilicet, cujus & vultus in eo num-
 mo impressus, & annus primus littera Α, quæ in posticæ areæ
 epigraphæ summum locum obtinet, designatur. Annus est
 V. C. DCCLXVIII. ante Septembrem, æræ Christianæ xv.

8. Γ. ΕΠΙ. ΣΙΛΑΝΟΥ. ΣΕΛΕΥΚΕΩΝ. ΖΜ. *Sub*
Silano, Seleucensium: anno xlvii. Nam Seleucenses adjungi
 Antiochenis jus & ratio postulat: & quod est admodum vi-
 cina civitas, & quod eandem Augustanam in nummis con-
 signat æram. Littera Γ primo loco posita, tertium Tiberii
 annum denotat, cujus vultum & nomen nummus repræ-
 sentat.

9. ΚΑΙΣΑΡ. ΣΕΒΑΣΤΟΥ. *Cæsar Augusti F.* In aver-
 sa nummi area, ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ.
 ΔΝ. *Anno liv.* Urbis conditæ DCCLXXVII. æræ Christianæ
 xxiv. Tiberii decimo, usque ad Septembrem.

10. ΕΠΙ. ΦΛΑΚΚΟΥ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. Tiberii num-
 mus, cujus & Patinus meminit, pag. 76. Sed anni notam
 non expressit, quæ est hujuscemodi, ΒΞ. hoc est, LXI. Tiberii
 xviii. Urbis DCCLXXXV. æræ vulgaris xxxii. Cave
 enim pro Β Ξ aliud quidpiam oculi tibi obtendant, ut Pom-

peianam nobis æram per vim inéulces. Quid enim alienius a vero, quam sub eodem Augusto, eodemque Præside, in simili nummi fabrica, diversas cudi tamen æras? Pomponius autem Flaccus in hoc nummo signatur, quem Josephus laudat libro XVI. Antiq. cap. VIII. Suetonius in Tiberio, cap. XLII. denique Tacitus, libro VI. Annal. cap. XXVII. Syriæ Proprætorem appellat, defunctum Servio Galba, Lucio Sulla Coss. hoc est, anno æræ vulgaris XXXIII. Tiberii XX.

Præter hos decem, nisi memoria fallit, ab eruditis olim inauditi alium exstare nummum, ΕΠΙ ΣΑΤΟΡΝΙΝΟΥ. ΕΤ. ΕΛ. *Sub Cnæio Sentio Saturnino, ἐπι λβ. anno XXXV. post Actiacam similitet victoriam, sive Urbis conditæ DCCLVII. Augusti XLVIII. æræ vulgaris Christianæ IV. a Septembri.* Priorem autem æram, sive Julianam, quæ a Julio Dictatore anno DCCV. ab Urbe condita mense Maio ducit initium, exhibent nummi qui sequuntur.

1. ΕΠΙ. ΠΕΤΡΩΝΙΟΥ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. 4. *Sub Petronio, anno XC. Claudium Imp. facies antica nummi representat, cujus in annum primum plane incidit nonagesimus a prima Julii Cæsaris Dictatura. Est idem V. C. DCCLXXXIV. æræ Christianæ XLI. ante mensem Maium. Nummus hic est quoque, ut plerique alii, qui nunc laudantur a nobis, gazæ Regiæ.*

2. ΕΠΙ. ΛΟΓΓΙΝΟΥ. ΕΤ. Δ4. *Anno XCIV. cujus initium a mense Maio anni V. C. DCCLXXXVIII. æræ vulgaris XLV. Claudii Imp. IV. Sed nummum hunc ipsi non vidimus: de eo ad nos amici retulere. Cassius Longinus a Josepho appellatur, libro XX. Antiq. cap. I.*

3. ΕΠΙ. ΚΟΥΑΔΡΑΤΟΥ. ΕΤ. ΕΡ. *Sub Quadrato, anno CV. Neronis nummus est, anno ipsius altero cusus, V. C. DCCCIX. æræ Christianæ LVI.*

4. ΝΕΡΩΝΟΣ. ΚΑΙΣΑΡΟΣ. ΣΕΒΑΣΤΟΥ. In superficie altera, ΠΟΠΗΙΑΣ. ΣΕΒΑΣΤΗΣ. ΗΡ. *Anno CVIII. Urbis conditæ DCCCXII. Neronis V. æræ vulgaris LIX.*

5. ΕΠΙ. ΚΕΣΤΙΟΥ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΕΤ. ΔΙΡ. *Sub Cessio, anno CXIV. Neronis XI. æræ Christianæ LXV. Urbis conditæ DCCCXVIII.*

6. ΕΠΙ. ΜΟΥΚΙΑΝΟΥ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΕΤ. ΖΙΡ.
Sub Muciano, anno c xvii. Galbæ Imp. nomen ex altera parte nummus Latine præfert. Annum designat Urbis conditæ d c c c x i. post Junium mensẽ, quo Galba rerum poritus est.

7. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. In averfa parte, ara: cum his vocibus, ΕΤΟC. ΚΡ. id est, annus cxx. qui V. C. dcccxxiv. Christianæ æræ lxx. Vespasiani secundus.

8. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩC. Η Κ Σ.
Anno ccxxviii. Nempe V. C. dccccxxxii. æræ Christianæ clxxix. M. Aurelii Imp. xix.

9. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΜΗ. ΚΟΛΟ. ΔΟC. Ἀποχίων
μνησπόλεως κολωνίας, σδν. Anno cclxxiv. Urbis conditæ dccccclxxviii. æræ Christianæ ccxxv. Alexandri Severi quarto.

Sed quorsum ego hæc te doceo, inquires? Nempe ut intelligas multa tibi etiam in hoc genere dediscenda. Sic enim de Antiochenorum æra pronuntias, in Alexandro Severo, pag. 162. *Antiochenes ingenio leves & mutabiles, varias in nummis æras computarunt. Prima ab ipsis signata est sub regibus suis a condita Antiochia. Secunda, cum epigraphæ αὐτονομία, principibus suis expulsis, & Syria in provinciam redacta, anno Urbis conditæ 641. Tertia post interfectum Pompeium, anno V. C. 705. Quarta denique, sub Augusto, V. C. 723. Sed eam etiam mutarunt sub Vespasiano, extinctis post Neronem Cæsaribus, Iuliana iterum recepta.*

Quot hic e divite pera tanquam æra spargis æras? At expunge, sodes, uno calami ductu duas priores: fictitiæ enim sunt: neque usquam in aliis nummis, aut in aliis monumentis apparent. Primam quidem si qui nummi præferunt sub regibus Syriæ, ut aïs, cur hi a te prætermissi in opere de nummis regum Syriæ? Unum tu quidem profers sub Romanis Imp̃p̃. conflatum, pag. 168. in Philippo juniore: quo in nummo censet annos numerari a condita Antiochia: quo id autem argumento doces? plane nullo. Et vero ad annum M. Aurelii xix. ut nos proxime fecimus, referri oportuit, ducto anorum initio a prima Cæsaris Dictatura. An ullam ducerent a Pompeii adventu æram Antiocheni, cum annus ille luctum

mæroremque potius, quam gaudium, attulisset: capta urbe, rege pulso, redempta pretio libertate, nec sine metu ejusdem brevi amittendæ? Quod contra Gazensibus Gadarensibusque evenit, quibus concessa a Pompeio ultra libertas est, anno subsequente, hoc est, V. C. DCXCII. quo Palæstinam ille lustravit, upde horum æra cepit initium: ultra biennium hanc nequicquam prorogante chronici Alexandrini auctore, qui tempora rerum gestarum subinde conturbat.

Secundam pariter epocham tuam cur potius quam tertiam αὐτονομία appellatio designet, haud sane intelligo. Nam αὐτονομία quidem, sive potestatem propriis vivendi legibus redemere pecunia a Pompeio Antiocheni, teste Porphyrio in Scaligeri Eusebianis, pag. 227. At eadem a Julio Cæsare postea lege lata est stabilita, ut dudum monuimus ex chronico Alexandrino. Noli ergo æræ Pompeianæ hunc nummum, ut ibidem facis, adscribere: ANΤΙΟΧΕΩΝ. ΤΗΣ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ. ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ. ΔΚ. Anno xxiv. sed Augustanæ, ut fecimus. Nisi forte arbitraris, aut sub Julio Cæsare, aut sub Augusto consignari potuisse in nummis Antiochenorum æram Pompeianam. Quam tu cum cœptam dicis anno 641. vel ut in indice aîs errorum tuorum, anno 691. aberras adhuc a vero: nam annus DCXC. debuit adsignari: quem Pompeius in Syria transfegit. Μητροπόλιος quoque titulum ab Augusto demptum huic civitati dum conjicis, restitutumque a Trajano, conjectationem hanc tuam egregie refellit hic nummus, anno xxxviii. Augusti percussus: ut memque alter sub Tiberio, quem & nono loco superius commemoravimus, & apud Patinum in Thesauro, pag. 48. legere potuisti.

Vide igitur ut duas tantummodo Antiochenorum æras in tuo opere Græcorum numismatum agnoscas: alteram a Julio Dictatore, anno DCV. alteram a pugna Asiaca, anno DCCLXIII. Neque hanc sub Vespasiano, ut aîs, extinctam, sed multo antea, Claudii saltem principatu, scito: revocata nempe æra Juliana: non levitate animi, ut accusas: sed quod ab Imperatore, qui tunc rerum potiebatur, confirmatum fuisset diploma Julianum de Antiochenorum libertate;

stabilitaque jura ac privilegia eo diplomate comprehensa.

Veniamus jam ad insignem fructum, quem percipi dicis ex notis annorum, quæ sunt in nummis insculptæ. *Hic lectorem*, inquis, tom. 2. pag. 163. *per Antiochenstum æram in nummis sub Syria præsidibus percussis signatam, D. N. Iesum Christum sub Augusto, Syriam regente Varo, anno V. C. 749. natum nos cognovisse monemus: de quo fufius in dissertatione particulari, aut in 2. de Syria præsidibus tomo, quem aliquando sumus edituri.*

An arcanum aliquando tuum cuiquam impertiisti, a quo deinde ad nos dimanarit? Dabo nunc operam ut intelligas nihil ad nostros haustus e tuis fontibus derivatum. Vide enim quanto nobis notius istud, quam tibi, sit. Natalem Dominicum contigisse anno Urbis conditæ DCCXLVII. annis sex & mensibus tribus ante æram vulgarem, quæ a Kalendis Januariis anni DCCCLIV. ducit initium, Antiochenorum nummi plane suadent; non anno DCCCLIX. ut affirmas: Syriam regente Caio Sentio Saturnino: non Varo, ut arbitraris. Nam sub Saturnino census editus est, quem Lucas commemorat in Evangelio sub Cyrino, seu Quirinio, actum. A Saturnino nempe, ut præside Syriæ: a Quirinio, ut procuratore, peractum id munus est.

De Saturnino quidem testis est Tertullianus, libro IV. contra Marcionem, cap. XIX. ubi de Christi genere & carne disputat: *Sed & census constat actus sub Augusto tunc in Iudæa per Sentium Saturninum, apud quos genus ejus inquirere potuissent.* De censu porro, qui sub natalem Christi actus est, sermonem ei esse, fidem facit alter ejusdem locus hoc ipso libro, cap. VII. ubi de Christo Domino: *Quomodo in synagogam potuit admitti tam repentinus, tam ignotus? cujus nemo adhuc certus de tribu, de populo, de domo, de censu denique Augusti? quem testem fidelissimum Dominica natiuitatis Romana archiva custodiunt.* Unde Rigaltii notam ad priorem Septimii locum non immerito spreveris.

De Quirinio vero Justinus martyr in apologia ad Antoninum, quæ vulgo secunda dicitur, pag. 59. ubi natum in Bethleem Christum ait, *quemadmodum*, inquit, *& ex descriptionibus census acti, quæ sub Cyrenio, primo vestro in Iudæa*

PROCURATORE, sunt confectæ, intelligere potestis: ὡς ἔμαθεῖν διναοδὶς ἐκ τῆς ἀπογραφῆς τῆς ἡρομένης ἐπι Κυρνήϊου ἕ ὑμμεπίου ἐν Ἰσδαίᾳ πρῶτον ἡρομένης ἐπιτροπῆς. Primus procurator dicitur, quoniam primus censum egit. Nam procurator ante illum fuit reip̄sa Volumnius: sed priore anno, ut apparet, quo Saturninus Syriæ præfuit, morte abreptus. Itaque quem agere ille cum Saturnino censum non potuit, egit Cyrinus, sive Quirinius, in Volumnii locum suffectus, ut esset ἐπιτροπος, procurator, & secundum quendam modum eam ob rem cum Saturnino ἡγαμῶν, in provincia præses.

Nam & Volumnius a Josepho, libro xvi. Antiq. cap. xvi. ea communi cum Saturnino appellatione cohonestatur: Σατορνίνος ἐ Οὐολόμνιος τὸς τῆς Σουλίας ἡγαμῶνας: iterumque cap. xii. Et tamen libro i. belli Jud. cap. xvii. οἱ ἡγαμῶνες dicuntur Σατορνίνος τὴ, ἕ οἱ Πεδάνιος πρεσβῆς, Saturninus & Pedanius legati, quorum ille provinciæ rector esset, τῆς Σουλίας ἐπιμηλητής, ut appellatur ab eodem Josepho, libro xv. i. Antiq. cap. i. iste exercitus, sive legionis: (nam ita postea sub Nerone, teste Tacito, libro xv. Annal. cap. xxv. Syriæ exsecutio Cincio, copie militares Corbuloni permisse:) Sed cum Saturnino & Pedanio Volumnius procurator fuit, οὐκ οἷς ἕ Οὐολόμνιος δ ἐπιτροπος, inquit Josephus loco ante citato. Et a Luca in evangelio Cyrinus similiter ἡγαμῶνας appellatur, quem Justinus martyr, ut vidimus, ἐπιτροπον nuncupavit, & quidem πρῶτον: quoniam ab eo, ut Lucas testatur, descriptio prima facta est. Alteram egit idem, cum Syriæ præses esset, adjecto ei comite Coponio præfecto equitum, anno ἀρχ Christianæ vii. Urbis conditæ dccclx. Augusti Imp. l. i. sive, ut Josephus docet, libro xv. i. i. Antiq. cap. i. i. anno xxxvii. post pugnam Aëtiacam. Quo ex Josephi loco suspicari haud temere licet, tota Syria, atque adeo & Palæstina receptam fuisse illo ἀρχ, quæ in nummis Antiochenorum Augustana superius nuncupata est.

Jam Cæcio Sentio Saturnino Syriæ præsidi suffectus est Quintilius Varus, anno xxv. Antiochenorum, ut nummi docent antea allati: qui annus incipit ex a. d. iv. Nonas Septembris anni ab V. C. dccclvii. Igitur Saturnino Varus est subrogatus cum scripsisse, ut eo anno xxv. sub ejus nomine moneta

moneta cuderetur, insequente Maïo, censu jam peracto per Saturninum, dum haberet Cyrinum procuratorem. Nam Volumnium initio magistratus habuerat, ut monuimus: qui cum eo sententiam dixit in Herodis filios, ut Josephus refert, libro xvi. Antiq. cap. ult. anno eo ipso, ut arbitramur, V. C. DCXLVII. sub Pascha. Census ergo in Judæa, defuncto paulo post Volumnio, vel abdicato, peractus est mense Septembri: quæ tempestas itineribus eorum qui dare nomina debueret, erat opportunior. Quam forte ob causam natali Dominico adsignavere quidam Aprilem aut Maïum, apud Clementem Alex. libro 1. Strom. pag. 340.

Anno, inquam, DCXLVII. Quid enim verius, aut certe propius vero, quam cum Romæ census ab Augusto peractus esset, lustrumque conditum, anno DCCXLVI. Censorino & Alinio Coss. ut ipse Augustus admonet in marmore Ancyrano, per provincias anno proxime subsequente *exiisse editum ab eodem Cesare Augusto, ut describeretur universus orbis?* Hoc ergo anno DCCXLVII. censum describitur orbem: nam post Romam quidem censitam: non igitur anno DCCXLVI. Sed necdum Varo præside Syriæ, qui magistratum inivit anno DCCXLVIII. Anno igitur intermedio, qui DCCXLVII.

In mensem vero Septembrem multo verius conveniunt *pastorum vigiliae super gregem suum*, quas Lucas commemorat: sive, ut in Græco legitur, *ἀγρωδία*, campestris sub dio stabulatio, ut ante nos alii viderunt, quam in Decembrem. Shabb. fol. 45, 2. & Beza, fol. 41, 1. *Hæc sunt pecora eremi, ea nempe quæ prodeunt pastum circa tempus paschatis, & pascuntur in campis, & domum redeunt ad pluviam primam.* Nedarim, fol. 63, 1. & Taanith, fol. 6, 1. *Quenam est pluvia prima? Incipit tertio mensis Marcheshvan.* Qui mensis partem habuit cum Octobri nostro ac Novembri.

Nam quod die xxv. Decembris apud nos natalis hic dies colitur, (qui mos ævo Chrysostomi, hoc est, sub annum cccclxx. transit etiam ad Orientales, sive Antiochenos, ipso teste, homilia xxxi. tomi iv. de natali Christi: cum ante hunc annum in ea diocesi dies natalis Domini in obscuro fuisset:) id, inquam, suspicamur sapientissime institutum ab Ecclesia Romana jam a primis temporibus. Nempe eo

confilio, ut quoniam dies ille ab ethnicis natali Solis dedicabatur, ob reditum Solis à bruma, religione mutata, JESU Christi Domini ac veri Solis nostri natali, cujus alioqui verus dies natalis lateret, tribueretur. In Calendario Romano, quod confectum est Constantini Magni temporibus, ipso anno Christi cccxxv. quo synodus prima Nicæna celebrata est, VIII. Kal. Ianuarias, N. Inviſti. C. M. xxiiii. Hoc est, *Natalis Inviſti. Circenſum miſſiones* xxiv. Id quod de Mithra Sole Inviſto intelligendum est. Vidiſti enim, opinor, nummos complures Gallieni, aliorumque, inſcriptos, SOLI INVICTO. Græce Ἡλιῶ Ἀνικητος a Juliano Cæſare appellatur, orat. iv. pag. 292. ubi natalem Solis incidere ait in eos dies, quibus Sol primum ad ſeptentriones ab aſtro regreditur. Hinc illud Aufonii, in Idyllio viii. *Renovate veni Sol.* Inter Jovis epitheta locum & illud habet apud Auguſtinum, libro vii. de Civitate Dei, cap. xi. Deo ipſi Opt. Max. a Fulgentio Ruſpenſi tribuitur, epiſt. vii. cap. vi. *Bonitas INVICTI non vincitur.* In eum ergo diem natalis Chriſti Romæ primum tranſlatus eſt: ut dum gentiles profano ritui vacarent, ſacris ſuis Chriſtiani libere operam darent.

De anno vero, nam id caput controverſiæ eſt, nobis plurimi veteres ſuffragantur, quos citat R. Abraham, a Genebrardo editus, pag. 72. Nam illi ipſo teſte docent *natum eſſe JESUM anno xxxviii. Auguſti*: qui annus ipſe eſt quem adſignavimus. Tempore certe natalis Dominici ſic conſtituto, cum ſacris evangelicæ hiſtoriæ ſcriptoribus Joſephus, Dio, aliique, mire concordant: quibus alioqui penitus ſit abroganda fides, ſi aliter ſtatuatur. Quis autem tot teſtes, tam idoneos, ac locupletes, ubi nulla ſit cauſa mentiendi, mendacii inſimulet? Inde triennio poſt natalem Domini Herodem obiſſe, ut ex Luca haud obſcure colligitur: hoc eſt, Sabino & Ruſino Coſſ. anno V. C. dccc. ut Joſephus & Dio ſcripſere, & ex Tranquillo conſicitur: elapſis poſt eclipſim, quæ xiii. Martii eo anno contigit, aliquot menſibus, ut ex Joſepho liquet: adeoque die xxv. Novembris, ut Judæorum libri habent, plane conſtabit. Baptizatum deinde a Joanne Chriſtum, ἀπὸ ἡμερῶν κείνων, ut ait Lucas: poſt annos triginta, καὶ κείωνται ἔτη, ut Chryſoſtomus: cum anno tantum uno triceſimum excederet, intelligemus: anno

Tiberii decimo quinto, ex quo provincias rexit Proconfulè : vi. Id. Novembres, ut ait Epiphanius hæc. LI. anno æræ vulgaris xxv. Præterea ab anno xviii. Herodis post Hierosolyma expugnata, detrusumque regno Antigonom, five ab anno V. C. dccxxxiv. tertio mense, die jejunii, ut Josephus docet, libro xiv. cap. ult. adeoque die xxiii. Siwan, ut ex Calendario Judæico discimus: quò anno xviii. circiter Julium mensẽ templum ab Herode instaurari cœptum est, ex Josepho, libro xv. cap. xv. in diesque augeri usque ad Neronis tempora, ut idem prodit, libro xx. cap. viii. five xvii. Ab anno, inquam, isto, V. C. dccxxxiv. annum xlv. de quo sermo est Joannis capite secundo, incidere animadvertimus in annum V. C. dccclxxx. usque ad Julium mensẽ, qui est æræ vulgaris xxvii. idemque usque ad Mâium primus prædicationis Christi, quo res ea a Joanne capite laudato narratur. Nam prædicationis officium Dominus cepessivit anno superiore, Kalendis Maii, ut Martyrologium admonet, quod Hieronymi dicitur. Denique passum esse Dominum JESUM anno æræ vulgaris xxxix. ex eo intelligimus, tertio paschate post susceptum prædicandi munus, ut vetustissimi e Patribus unanimi consensione prodidere, duobus Geminis Coll. Horum an tu quidquam es subodoratus? aut tibi aliquis ante nos indicavit?

CÆSAREÆ Palæstinæ quo tempore metropolis facta sit falso te docuisse: cum id & alia monumenta, & ipsi nummi aperte doceant.

IN Alexandri Severi nummo, pag. 166. tomi posterioris, Cæsareæ Palæstinæ metropolis inscribitur, C. P. F. A. FEL. CAES. METR. *Colonia prima Flavia Augusta Felix Cæsareæ metropolis.* Sunt & sub Decio principe quatuor, cum epigraphæ auctiore, pag. 279. 280. 281. & 282. COL. PR. FL. AVG. CAES. METR. P. S. P. Denique sub Volusiano alius, pag. 318. COL. P. F. CAES. MET. P. R. S. P. *Colonia prima Flavia Cæsareæ metropolis provincie Syriæ Palæstinæ.* Ais autem ubique horum locorum, ab Alexandro Severo primum Cæsaream id beneficii consecutam,

ut metropoleos prerogativa & appellatione potiretur, quoniam id nomen in ejus Imperatoris nummis primum occurrit. Dic fodes, si vere Tacitus retulit, libro 2. histor. ipso te confitente, Judææ caput jam tum Vespasiani temporibus Cæsaream fuisse, aliudne censes caput esse provinciae, aliud metropolim? aut Judææ caput esse potuisse, nec simul Palæstinæ esse? Certe cum Judæam Tacitus dixerit, ipse Taciti dictum de Palæstina, ut decuit, interpretaris, pag. 166. Fuit ergo jam tum totius Palæstinæ, quam Judææ nomine Tacitus designat, seu caput, seu metropolis. Totius, inquam, Palæstinæ, sive Syriæ Palæstinæ, quæ in tres postea, nempe sub Thodosio II. divisa est Palæstinas. Sed sub Vespasiano Syriæ Palæstinæ, quæ tres illas complectebatur, Cæsarea metropolis fuit: postea & sub Præside. Quo tempore, inquires? Hadriani Augusti principatu: quem auctorem divellendæ a Syria Antiochena Syriam Palæstinam, dato huic Præsidi, Victor in Epitome satis dilucide testatur, ut ex ejus oratione id eruditi colligant. *Officia sane publica*, inquit, *& palatica, necnon militia*, hoc est, dignitates tam civiles, quam militares, quæ in Notitia Imperii continentur, *in eam formam statuit, quæ paucis per Constantinum immutatis hodie perseverant.*

Quid quod id ipsum fere nummi docent? non deinde te pudet id nescisse? nec rubor pudorem, nec ruborem versæ repente lacrymæ nunc tandem consequuntur? Superi rursus ut tam gravem mihi solæcismum condonent, oro ac flagito: obortas sive susas dicere lacrymas volui: sed hæsit animo vox illa, quam ubi apud te vidi pag. 358. sive ultima tomi secundi, risum tenere non potui. Sed qui nummi tandem Palæstinam avulsam a Syria indicant? Vidistin, aut meministin Antonino Pio principe, qui proxime Hadriano successit, percussum Neapoli Samariæ nummum ita inscriptum, Φ A. NEAC. ΠΟΛΕΩC. CΥΡΙΑC. ΠΑΛΑΙCΤΙΝΗC? Audis igitur ibi primum commemorari Syriam Palæstinam: tres eo nomine, quæ postea discretæ fuere, Palæstinas intellige: cum prima scilicet Syriæ Palæstinæ nomen habuit; altera, secundæ Palæstinæ: tertia, Palæstinæ salutaris.

Vis adhuc planius tempus nosse, quo divisæ fuere a Syria Palæstinæ? Nihil te celatum velim, Vide quam tecum agam

liberaliter. Annum rogas? Ex nummis indicabo. Hadriani x. æræ vulgaris cxxvii. Urbis conditæ dcccclxxx. Est in Regio cimelio nummus inscriptus, ΑΥ. ΚΑ. ΤΡ. ΑΔΡΙΑ-
 ΝΟC. In altera superficie, ΓΑΖΑ. Γ. ΕΠΙ. ΒΥΡ. Scis
 quid hæ litteræ velint? *Anno tertio, cum anno, vel sub anno,*
 vel *in anno cxcii.* Gazensem æram diximus eo anno cœ-
 pisse, quo Palæstinam Pompeius lustravit: est enim illud op-
 pidum primæ Palæstinæ. Lustravit is autem tractum illum
 anno V. C. dxcxi. Annum igitur hic nummus designat
 dcccclxxxii. æræ vulgaris cxxix. Hadriani xii. At idem est annus tertius alterius æræ Gazensium. Hæc igitur
 cœpta est anno dcccclxxx. æræ vulgaris cxxvii. Hadriani x. quo anno sejunctam ab Antiochena Syria ac
 Phœnicia Palæstinam, ubi Gaza fuit, hic nummus fidem
 facit: Præsidemque Syriæ tunc datum. Idem anno se-
 quente, hoc est, imperii undecimo, cum Syriam lustraret,
 id quod inter alia docet numisma ΚΑΝΟΘ. Λ. ΙΑ. urbis
 Canathæ in Decapolitana, ut diximus olim, Syriæ regione,
Antiochenses ita odio habuit, inquit Spartianus, ut Syriam a
Phœnicie separare voluerit, ut jam a Palæstina sejunxerat, ne
tot civitatum metropolis Antiochia diceretur.

Rogas deinde, neque enim uno errore contentus es, an
 a Syria sejuncta Cæsarea sit. Hoc est quærere an Lutetia
 sit divulsa a Galliis. Sed Palæstinam, credo, pro Cæsarea
 dicere voluisti. Rogas denuo, an Decapolim sit complexa.
 Syria Palæstina utique, Hadriani principatu: non item sub
 Theodosio juniore, Palæstina: quo nomine Palæstina primæ
 intelligitur in Notitia Imperii. Fuit enim secundæ Palæstinæ
 regio Decapolitana pars maxima. Vide quot a te admissa uno
 in nummo σφάλαται.

CALAGURIM non a Scipione, ut arbitraris,
 Nassicam cognominatam esse.

NUMMUS Augusti caput exhibet, cum epigraphæ
 NASSICA, quam ibi non esse viri appellationem;
 uti ex Plinio indicaveramus, ipse quoque agnoscis: sed oppi-
 di ipsius cognomen potius, quod in averfa nummi area ap-

pellatur MV. CAL. IVLIA, hoc est, *Municipium Calaguritanis Iulia*. Plinius enim noster, libro III. sect. IV. *Calaguritanis*, inquit, *qui Nassici cognominantur*. Et vetus inscriptio, teste Ambrosio Morale, MVN. CALAGVRIS. IVLIA. NASSICA. Tu quid præterea conjicis, pag. 36. a Scipione Nassica videri id ei nomen inditum, quoniam is prætor in Hispania citeriore fuerit? quasi vero Calaguritanis potius id nomen obtingere idcirco debuerit, quam aliis quibuslibet ex eadem provincia: aut prætorum sibi nomina civitates adsciscerent: aut Nassici geminata littera S a Nassica, cui verbo unica in Fastis inest, cognominari possint. Susceptæ me hic profecto jam operæ tædet, ac nisi tibi prodesse cuperem, indicando amice ac benevole saltem pauca quædam; in quibus offenderis, amico profus indignarer, qui me convitiis adegerit suis, ut tales nugæ refellerem.

CARRHENORUM civitati dum ex duobus nummis
secundæ metropoleos prærogativam adseris,
ne litteras quidem Græcas te nosse.

- M**ESOPOTAMIA in metropoles duas existisse, Emesam & Carrhas, ex nummis probare tibi videris. De Emesa suo loco viderimus. Carrhis interim secundæ metropoleos jus ac dignitatem vindicas duplici nummo; altero Elagabali, pag. 113. tom. secundi: ΚΑ. ΚΟΛ. ΜΗ. ΠΟΛ. Δ. Alexandri Severi altero, pag. 167. ΚΑΡΡΑ. ΚΟΛ. ΜΗ. ΜΕΣ. Δ. Quos sic interpretaris: *Κάρρα κολωνία μητρόπολις Μεσοποταμίας δυτικής*. Quis te Græce legere magister edocuit? quis Δ pro binario nummo usurpatum vidit? Digitis computa, Α. Β. Γ. Δ. Quot digiti sunt? quatuor. Non & quatuor hæc litteræ sunt? Quartam igitur metropolim hæc littera indicat: vel, quod eodem recidit, cum distributa in quatuor regiones esset ille tractus Mesopotamiæ, qui Romanæ ditioni suberat, ut Cappadocia in multo plures, quarta Mesopotamiæ Carrhena civitas metropolis appellatur: sic enim legendum; *Μεσοποταμίας τετάρτης*. Rogas quæ ceteræ metropoles fuerint, suorum quæque conventuum, jurisdictionum

que capita ? Amida principatum tenuit : quamobrem metropolis Mesopotamiæ primæ appellatur in nummis, ut postea videbimus. Edessa, & Nisibis deinde consecuta. Nam quod Nisibin metropolim a Philippo creatam narras, pag. 248. vel hic Carrhenorum nummus id falsi coarguit : qui quartum in censu metropoleon locum obtinuisse Carrhas docet, jam inde ab Alexandri Severi principatu. In Notitia Ecclesiastica, Edessa & Carrhæ adscribuntur provinciæ Osrhoënæ, quæ multis Mesopotamiæ constat oppidis.

At ut in una provincia duas interdum metropoles probes extitisse, quod nec quisquam negat, & nos subinde docuimus, nummum affers pag. 113. Tomitanæ urbis, *cum hac epigraphæ secundæ Ponti*, inquis, ΤΟΜΕΩΣ ΜΗΤΡΟ. ΠΟΝΤΟΥ. Δ. hoc est, ut interpretaris, Τόμωος μητροπόλεως Πόντου Δωδέκας. Solerter, ut prius, & acute. Cujus solertia & illud est, quod tum pag. 348. in Gallieno, tum in Salonina, pag. 355. B. NE. *βίς νεαρόθ*, pro *βίς* interpretare. Lege, *βίς Πόντου πεταβίτι*. Hæres, & obstupescis ? Patere a nobis hunc tibi stuporem eripi. Pontus in Asia triplex : Polemoniachus, Galaticus, Cappadocicus : sic enim a Ptolemæo, ut nunc omitam ceteros, appellantur. Quartus in Europa Scythicus est, cujus unica metropolis Tomi, Ovidii, ut diximus, exsilio celebrata. Tuam ipsius sortem dissutis, si libet, malis nunc ride, qui Tomitarum nummum, in quo similis littera Δ occurrit, ad hoc tantum produxisse videris, ut prava ejus interpretatione priorem inconsiderantiam tanquam in ære scriberes.

CARTHAGINI attributum a te nummum esse ;
qui Cartennitanæ coloniæ sit.

AUGUSTI principatu cūsum nummum affers, pag. 2. 32.
A cujus in antica parte Julii Dictatoris vultus exprimitur, cum his litteris C. I. C. XXXVI. in altera Augusti, cum istis, EX D. D. hoc est, ut passim monuimus, *Ex decreto Decurionum*. Hic tu nobis dicam impingis, quod hunc nummum olim coloniæ Iol Cæsareæ dedimus, quam a Claudio Plinius deductam agnoscit : perinde quasi, quod tu de Car-

thagine, aliisque innumeris refers, non æque potuerit Cæsareæ obtingere, ut bis eo deducti coloni sint. Sed ista nunc omittimus: tu quid censes? legi scilicet oportere, *Colonia Julia Carthago*, annumque xx xv i. intelligi, ex quo primum eo deducta a Julio colonia sit. Dic, amabo, ecqua omnino colonia in occidente Sinopenis quidem hunc morem habuit: at eundem semper tenuit: nullus est Sinopensium nummus Latinus absque hac nota. An tu Carthaginis alicui alteri nummo inscriptam similiter æram vidisti? Quo ex uno argumento, hic nummus si Carthagini esset adferendus, ceteri quinque, de quibus mox dicturi sumus, quos eidem adscribis, cum ab his ea nota annorum absit, haud dubie essent eidem abjudicandi. At ubi in isto præterea illa a nummis novæ Carthaginis discriminis nota? ubi illa littera A. qua tu in nummis C. I. C. A. Carthaginem Antiquam designari, quamquam falso, putas? cur ab isto uno abest? aut cur, cum absit, si addi mos fuit, non alio spectare hunc nummum statim agnoscis?

Quo tandem, inquires? Dicam aperte: nec pudet enim priorem revocare sententiam: nec licet tamen in tuam concedere. Lege securus, *Colonia Julia Cartenna*: & annum xxx v i. Jubæ regis intellige. Sic ipsius Cæsareæ, quæ nunc Algeriana civitas est, nummum laudavimus inscriptum, REX. IVBA. ex parte averfa, CAESARE A. R. xxxii. hoc est, *anno regni xxxii*. In Julia Babbæ nummo, similis atque in Cartennensi annorum numerus notatur, C. I. B. xx xv i. quod civitates eæ tres eidem regi parerent. Cartennæ, & Babbæ, etsi utraque fuit ab Augusto deducta, teste Plinio, ut & C. I. V. hoc est, Valentia, de qua dicemus suo loco, in honorem Juliae gentis, Juliae prænomen adjectum est. Denique Jubæ junioris pariter nummi exstant, cum epigraphæ, REX. IVBA. & anno xxxv. in aliquibus xxxxi. & xxxv. quos ipsi vidimus. Jamne intelligis hunc nummum, quem Carthagini adserebas, Jubæ ditionis fuisse, hoc est, alterutrius Mauretaniæ: nec Tingitanæ tamen esse posse, in qua Julia Constantia fuit: quippe quæ ditioni regum exempta, & jura Bæticam petere jussa, teste

teste Plinio: nec alteri proinde civitati omnino posse tribui, præterquam Cartennæ? Quo de oppido Plinius, libro v. sect. 1. *Cartenna, colonia Augusti, legio secunda*, in Mauretania Cæsariensi. Cartennas coloniam vocat in Itinerario Antoninus. In Notitiâ Africae, inter episcopos Mauretaniae Cæsariensis, Lucidus Cartennitanus. Hodie *Aochora* dicitur.

CARTHAGINI Africae adscriptos a te nummos decem esse, qui sint coloniae Juliae Corinthi.

NUMC scitum aliud ac festivum ingenii tui commentum refellendum est. Nummos decem Carthagini Africae adseris, quos nemo, nisi cæcus, eidem tribui posse credat, nemo harum rerum peritus non Corintho vindicet. Ex his tomo priorè quinque continentur. Primus est, Agrippinae senioris, pag. 140. inscriptus, ut ais, C. I. C. GENIVM. cum Fortunæ seu Genii Urbis effigie, quæ cornu copiarum gerat, ac temonem regat. Alter est Neronis, pag. 169. C. I. C. A. D. D. colono, ut quidem dicis, boves agente. Tertius, Antonini Pii, pag. 243. C. I. C. A. GENIO. P. R. cum Fortunæ, seu Genii effigie, ut in priorè. Quartus, M. Aurelii, pag. 257. C. I. C. A. D. D. lupa gemellos lactante. Quintus & postremus, Commodi, pag. 302. C. I. C. A. D. D. in quo triremis picta cum reinigibus.

Ac de primo quidem sic pronuntias, pag. 141. C. I. C. GENIVM. *Coloniae Juliae Carthagenensis Genium. Has litteras initiales C. I. C. ad coloniam Juliam Carthaginem in Iulii nummis pag. 2. revocavimus*, eo nempe nummo, quem ad Cartennam referendum esse proxime monuimus. *Carthagenenses, inquis, Agrippinam tanquam Deam colentes, urbem suam sub ejus genii tutela positam denotant, ipsam sub Fortunæ effigie Genium appellantes, ut ipsi Antonianum Pium pariter Genium populi Romani infra in nummis vocarunt.*

De altero, pag. 169. C. I. C. A. *Colonia Julia Carthago Antiqua. In nummo Antiqua perhibetur, ad distinctionem Carthaginis Hispanie, quæ nova appellata est.*

De tertio, pag. 243. C. I. C. A. *Colonia Julia Carthago Antiqua. Has notas, C. I. C. Colonia Julia Carthago,*

interpretati sumus : additur in hoc nummo A, id est, Antiqua, & non Augusta, ut in Treboniano Gallo videbimus.

De quarto, pag. 157. C. I. C. A. Colonia Iulia Carthago Antiqua. Et pag. 158. Litteram A. Antiquam potius quam Augustam interpretati sumus ob nummum Treboniani Galli, in quo duo AA subsequenter scripta sunt. C. I. C. A. A. P. Colonia Iulia Carthago Antiqua Augusta Pia, quæ alio modo explicari posse non videntur. De postremo nihil novi dicis : solam exhibes interpretationem earum litterarum, C. I. C. A. pro tuo more, colonia Iulia Carthago antiqua.

Quinque reliquos posterioris tomi frustra videar commemorare, cum iisdem sint symbolis insigniti. Loca tamen dumtaxat indicabo. Primus occurrit in Geta, pag. 77. cum Genii effigie, qui cornu copiarum gestet utraque manu. Alter in Elagabalo, pag. 114. Similisque prorsus in Philippo juniore, pag. 168. lupam cum Remo & Romulo exhibet : trirēmim quartus in eodem Philippo, pag. 169. ut & postremus in Treboniano, pag. 305. In duobus porro postremis nos acriter ac vehementer objurgas, qui nolimus sic eos legi, Colonia Iulia Carthago Antiqua Augusta, cum sint inscripti, C. I. C. A. A.

Negas autem, quæ gravior accusatio est, pag. 182. tomi prioris, negas, inquam, nobis fuisse ullum cum rei nummarie studiosis sermonem aut commercium. Proh ! tu quot & quam insignia errata ex opere tuo expunxisses, si cum eruditis sæpiuscule iis de rebus sermonem contulisses ? Tu Carthaginem Africae antiquam appellatam putas ? quo argumento ? quo teste ? Plane nullo. Quin potius Magna est appellata in nummis ? nam id nomen habet apud Plinium & Ptolemæum, ut Liberatum Diaconum Carthaginensem, in breviario, cap. xx. & reliquos nunc omittam. Ille libro v. sect. 111. Colonia Carthago, inquit, Magna in vestigiis Carthaginis. Et sect. 1. commendat urbem majorem Carthagine Magna. Iste libro 1v. Καρχηδονία μέγα ἄστυ vocat. Antiquam nemo appellat : ac si quis e scriptoribus appellaret, non continuo in nummis id vocabulum signaretur, cum alia suppetant insignia aut cognomina, quibus secerni oppidum alterum ab altero possit ac soleat.

At illa antiqua perhibetur, inquis, ad distinctionem Carthaginis Hispanica, quae nova appellata est. Erras iterum, mi Valens, vehementer, dum putas Carthaginem novam appellatam esse, ut ab Africana secerneretur: non ea causa fuit hujus appellationis. Fuit in ipsa Hispania, si nescis, Carthago gemina: altera Καρχηδών παλαιά, Carthago antiqua: hodie *Cantaveja*: altera, Καρχηδών νέα, Carthago nova, dicta Ptolemæo: nunc *Cartagena*. Egit de utraque etiam Plinius noster: quem si legis paulo accuratius, famæ tuæ & existimationi, explosa e nummis Carthagine antiqua, consulisses.

Quo referri igitur jubeam hæc numismata quinque si percontaris, exponam eadem illa facilitate, quam tu jam olim expertus: dicam id in aurem, semotisque arbitris, ne quis si exaudiat, te deinde de inhumanitate postulet. Meministi enim, cum per litteras nobiscum ageres, gratiamque subinde haberes de difficilibus nummorum ænigmatibus solutis, Oedipumque me, assentatorie scilicet, appellares? Nunc igitur æque me facilem noris, nec mutatis moribus. Oedipum nunc pariter voces, an neget, parum laboro. Ac Cæsaraugustæ quidem, quod olim suspicabar, nihil hic esse loci, patior ac sino: non quia allata a te ratio sic suadet: quid enim dici levius, si te ipsum audimus, quid imbecillius potest? Nam si Julia Cæsaraugusta dicta non est, expungatur ea sane vox: quid si *Colonia Immunitis Cæsaraugusta* dicatur? cum totidem verbis appelletur a Plinio, æque atque Illicitana, cui idcirco illud prænomen cum aliis adseris: quid erit tibi deinde reliquum quod opponas, ut Cæsaraugustæ nummum abjudices? Verum tricari adeo nolim, ut nec Latine liberam, quod antea monui, nec immunem dici civitatem ullam in nummis nunc æquo animo feram. Quare si nummus Uticensis occurrat nostro nitidior, non in eo legi putarim, IMMVNIS. VTICENS. quod suspicatus sum pridem pag. 519. Sed M. MVNIC. VTICENS. hoc est, *Municipes Municipii Uticensis*.

Verum ad nummos quinque tomi prioris, de quibus est præcipue controversia, revertamur: quos de colonia Julia Corintho, sive de colonia Julia Corintho Augusta, accipiendos

statuimus. Nam Augustæ nomen sub Nerone primum apparet: & in nummo Hadriani, ipso te teste, pag. 226. COL. IUL. AVG. COR. appellatur. Julix denique nomen, ne te hic quoque scrupulus angat, ab Augustæ appellatione interdum sejungitur, ut in tuo Hipponensium nummo, pag. 272. C. G. I. H. P. A. & in Illicitano, C. I. I. A. ut dicemus.

36. Quid fiet, inquis, Treboniani nummo, in quo A geminatur? C. I. C. A. A. P. Leges, si me audis, *Colonia Julia Corinthus Augusta Antonina Pia*, ab Antonino Pio. Neque enim ante hujus tempora geminatam hanc litteram A in Corinthiorum nummis offendes, aut omnino postremam P. Ut Corinthus autem Julia & Augusta & Antonina, vel Antoniniana: sic apud Ligorium, COL. APROS. TITIA. AELIA. HADRIANA. ANTONINA. AVGVSTA vocatur: tamen paulo aliter legi oportet, ut dicemus. Quare cum denuo, si casu id aliquo fiat, opus tuum reddes incudi, editionemque alteram meditare, vide ut palindromiam canere memineris, & quos Carthagini nummos adscripsisti, patriæ suæ, hoc est, Corintho, restituas.

33. Ac primus quidem nominatim, qui est Agrippinæ senioris, inscriptus C. I. C. GENIVM, quin sit in eadem civitate conflatus, in quo & tertius Antonini, cujus epigraphe, 35. C. I. C. A. GENIO. P. R. nec ipse dubitas, nec finit ambigere eadem Fortunæ seu Genii expressa in utroque imago. At huic quam similis Fortunæ effigies sit in Corinthiorum nummo, quem sub Octaviæ nomine repræsentas, pag. 182. facient oculi ipsi fidem,

37. Quod tamen adjicis de Agrippinæ cultu tanquam Deæ apud Carthaginienses, aut Antoninum Pium populi Romani Genium esse appellatum, figmentum est. Genio seu Fortunæ populi Romani, cujus similitudinem, qua pingi forma solet, nummus exhibet, res fortunæque suas committere se Corinthii præ se ferunt: nihil ultra. Genium, Fortunamve populi Romani, vel Cæsaris, non ipsum populum, Cæsaremve, sed *τὸ θεὸν ἢ δαίμονα* ethnici appellavere, sub cujus tutela populus Romanus, aut Cæsar, foret. Hinc Christianis religio fuit, per Genium Fortunamve principis jurare, quod id esset

ἑμῶνται Δαίμονα : itaque per salutem principis jurare maluerunt. Sed & juramus, inquit Tertullianus, in Apologetico, cap. xxxi. sicut non per Genios Cæsarium, ita per salutem eorum, quæ est augustior omnibus Geniis. Nescitis Genios demones dici, & inde diminutiva voce, demonia? Ethnici contra, ut idem ait, cap. xxxv. sub ipsi usque impietatis eruptione & sacra faciebant pro salute Imperatoris, & Genium ejus dejerabant, nempe Δαίμονα Cæsaris custodem, non Cæsarem ipsum. Nam, ita prodente Origene, libro vii. contra Celsum, pag. 42. Ἐρωμαίων βασιλείας τὸ Δαίμονα ὁμνῶσιν αἱ τῆν ΤΥΧΗΝ αὐτῶν ὁμνῶσιν. Per Romani principis demonem jurant, qui per ipsius Genium jurant. Et rursus ibidem : Δαίμονων ἕξιν ἢ ὀνομαζομένην ΤΥΧΗΝ τὸ βασιλείας. Quare Polycarpus Ephesinus antiites, apud Eusebium, libro iv. cap. xv. jussus a Proconsule, Ὁμοσοὶ τῷ Καίσαρι τύχην : se religione prohiberi respondit. Ac postea Origenes eodem spectavit, cum in Exhortatione ad Martyrium, grande scelus esse diceret, si quis per Fortunam alicujus juraret : πηλὸν ἀμάρτημα τῷ νομιστοῖ, τὸ ὁμνῶσθαι ΤΥΧΗΝ πρὸς ; Vide ergo quos auctores secutus habitum a Carthaginienibus aliisque pro Genio, hoc est, ὡς τῆν τύχην, vel ὡς τὸ Δαίμονα, sive Antoninum, sive Agrippinam, affirmes : cum alium a principe genium principis gentiles ipsi agnoverint. Vereor autem ut priorem nummum habuerim integrum, aut legeris : cum res ipsa poscat legi C. I. C. A. GENIVM. P. R. subaudita voce, *salutat*, vel *veneratur*; ut sæpe in nummis Græcis lapidibusve monuimus subintelligi vocem ἐπίμωσιν, vel ἐτίμωσιν.

Secundus, qui Neronis, & quartus, qui M. Aurelij nomine insignitur, nihil habet præter solitas coloniarum noras. In quinto, qui Commodo dicatus est, triremis insculpta cum remigibus visitur, indicium adventus Augusti in urbem Corinthum, perinde atque Neronis in nummis tum Corinthiorum apud teipsum, pag. 175. tum Patrensiū simili plane forma, pag. 177. id quod ibi docet adjecta epigraphe, ADVENTVS AVGVSTI. Corinthum porro Commodus advenisse merito creditur, quando in Syriam & Ægyptum cum patre profectus est, jam Imperator appellatus decreto Senatus, ut Lampridius prodidit.

38.

39.

Quare ne multa deinceps jura misceas, sic habeto: fecerendos diligenter esse nummos, quorum esse in epigraphe similitudo aliqua videatur: inscriptos exempli gratia, C. A. vel C. C. A. tum C. I. C. & C. I. C. A. vel C. I. C. A. D. D. Nam ubi C. A. in laurea, vel quomodocunque C. C. A. occurrit, Duumviris appellatis, Cæsaraugusta est. C. I. C. cum anni nota, Cartennam designat. Absque ea nota, vel C. I. C. A. sive solitarie, sive adjectis litteris D. D. Corinthum significat.

CARTHAGINI eidem a te duos alios adscribi nummos, qui tamen nullum aperte nomen præferunt, tamen Corinthiorum videntur esse: certe Carthaginensium omnino non sunt.

44. SUNT & duo alii, quos inter incertos rejicis: alter Augusti, pag. 71. cum hisce Duumvirum nominibus, C. LOLLII. M. DOM. II VIR. ITER. Imperatoris statua basi imposita cernitur, cui adjecta epigraphe, P. S. S. C. Alter Tiberii est, pag. 131. cum isdem Duumviris, ceterisque insignibus. Sic tu vero interpretaris, sumpto a basi statuae legendi initio, præpostere admodum scilicet: *Posuere Suffetes Carthaginenses, Cayo Lollio, Marco Domitio, Duumviris iterum.* Apage porro cum tuis Suffetibus. Quid enim egere Suffetes Carthagine, cum Duumviri ibi essent? non Suffetum loco, Consulumve, ut ipse post alios doces, pag. 34. Duumviri in coloniis fuere? Hac te tirones edoceatur, quos ad illam tuam interpretationem repente inclamatuos recte auguraris. Non inclamabunt eruditi ac veterani, sed miros risus edent. Abde tuum illud præclarum somnium de Suffetibus Carthaginensibus, addicitoque tenebris, quas meretur, antequam id sive tirones, sive veterani, resciant. Mecum lege, sodes: *C. Lollius, M. Domitius, Duumviri iterum, poni, vel ponendum suo sumptu curavere*, statuam Augusti, vel Tiberii scilicet, qualis in nummo repræsentatur. Quid planius? aut quid magis tritum ac solenne in basi statuarum? Sic apud Gruterum inter cetera exempla, pag. CCCXCV, 8.

S. P. P. C. *Sua pecunia ponendum curavit*: cui quam ista tua similis inscriptio est? Hæc habet, S. P. P. C. TUA, P. S. S. C. utraque certe eodem intellectu. Ac ne de plurali verbi numero dubites, vide eundem Gruterum, pag. CLXVIII, 6. S. P. F. *sua pecunia fecerunt*. Et pag. CLXXII, 3. S. C. F. C. *Senatusconsulto faciendum curaverunt*. Denique de duplici S. S. ne quis tibi scrupulus hæreat, eundem tibi rursus librum indicabo, pag. CLXVII, 8. D. S. S. FACIENDVM, COIRAVÈRE, *de suo sumptu faciendum curaverunt*. Sic pag. XCIII, 1. D. S. I. P. C. *de sua impensa ponendum curavit*. Quod si quis autem legi malit, *Pecunia sua statuendum curaverunt*, nihil interest: neque nos, quoniam sententia utraque eodem recidit, valde reluctabimur.

Quo jam docebis probabili argumento Carthagine cufum utrumque nummum esse? At Corinthi esse non istum modo, sed & complures ex his quos in incertis reponis, si diligenter inspicias, intelliges, sive ex fabrica, sive ex Duumvirum nominibus: præter unum, cujus hanc inscriptionem refers, pag. 79. SALVS. AVGVSTA. PERM. AVG. quem si cum Italicensi conferas, pag. 75. si specular admoveas, observabis haud dubie vel formam Hispanicam, vel quod verius arbitror, Romanam, curante patrono coloniz Italicensis, ut Romæ cuderetur. Eodem certe utrumque loco conflatum mecum confitebere, quod nescisti. Fuere scilicet in Urbe coloniz cujusque patroni, quorum opera cufos eisdem nummos fuisse in officina Romana, atque in sua colonia, non ambigimus, eodem Senatusconsulto ac permissu principis, quo apud suos conflabantur.

40.

41.

42.

43.

CARTHAGINI NOVÆ in Hispania sex attributos
a te nummos esse, qui sunt coloniz
Norbæ Cælarianæ.

AN non jam vereris ne pulsus ab antiqua Carthagine, a nova pariter cum dedecore dejiciare? merito sane. Nam ubi in nummis usquam novæ vel antiquæ urbis hoc sensu appellatio? præterquam in nummo Laudis Novæ, si

- tamen Sponio fides, a quo uno nummum hunc laudari diximus, quem tu neglexisti, tametsi colonia inscribitur: aut cur in Carthaginis antiquæ nummis semper, si tibi fides scilicet, ea vox præponitur nomini, semper in nummis Carthaginis novæ præponitur? Nam sex quidem adfers nummos ejusdemodi. Primus est, M. Antonii, pag. 10. C. I. N. C. EX. D. D. insculpto M. Antonii capite, cum labyrintho. In parte postica nummi, M. AIMILIO. T. FVFFIO. IIVIR. cum Augusti vultu. Alter Augusti, pag. 38. C. I. N. C. ex parte autem averfa, C. PETRONIO. M. ANTONIO. IIVIR. EX. D. D. cum labyrintho. Tertius, ejusdem principis, pag. 39. V. I. N. K. P. TVRVLB. IIVIR. QVIN. In altera nummi area templum Augusti, cujus in superno limine, AVGVSTO. In ambitu vero, V. I. N. K. M. POSTV. ALBINVS. IIVIR. QVIN. ITER. Hoc est, te interprete, *Vilrix Iulia Nova Carthago, M. Postumius Albinus Duumvir Quinquennalis iterum*. Quartus, Augusti similiter, pag. 40. quem, tametsi oppidi nomen abest, ex Duumviri nomine ad eandem colligis civitatem spectare. M. POSTV. ALBIN. L. PORC. CAPIT. HVIR. Q. Quintus est Neronis & Drusi Cæsarum, pag. 143. NERO. ET. DRVSVS. CAESARES. V. I. N. C. Ex parte altera, Tiberii vultus & epigraphe, TI. CAESAR. &c. Sextus denique ac postremus Caligulæ est, pag. 149. cujus in averfa area, SAL. AVG. CN. ATEL. FLAC. CN. POMP. FLAC. IIVIR. Q. V. I. N. C. cum muliebri capite. *Salasi Augustæ. Cneio Atellio Flacco, Cn. Pompeio Flacco, Duumviris Quinquennalibus, Viltricis Iulie Novæ Carthaginis*, ut tu quidem interpretaris. Vide autem ne te amicorum aliquis impellat in fraudem, atque in defensionem erroris tui, vel Mediolanum apud Gruterum, pag. CLXXVII, 4. *Novas Athenas* dici, vel pag. CCXXXV, III, 7. *Novam civitatem Aruccitanam*, aliudve simile aliquid suggerat. Quam dispari enim ibi significatu ea vox *Nova* accipitur? cum in priore non proprium civitatis, sed adscitium nomen comitetur: in altero restitutum, ex collapsa & jacente significet. Quo sensu nisi Justinianæ novæ quinque appellentur in Concilio V. Oecumenico, adsignandæ tibi erunt.

erunt Justinianæ antiquæ totidem , quæ novis ex adverso respondeant.

Dic jam , amabo , Caii ac Lucii Cæsarum nummus ille , quem refers pag. 87. cujus in postica area Augusti vultus expressus , eaque inscriptio , AVGVSTVS. D. D. C. C. N. C. cujusnam oppidi est ? Colonia Concordiæ Norbenfis Cæsarianæ , inquis : & recte quidem : sic enim & nos ante monuimus , pag. 363. operis nostri de nummis. Jam in priorē nummi parte , quæ Caii ac Lucii capita exhibent , quibus Duumviris nummus conflatus dicitur ? M. PETRONIO. C. IVLIO. ANTONIO. IIVIR. Vide jam an non iidem appellentur in altero nummo ex his , quos novæ Carthagini adscribis : ac num vitio scalptorum , vel tuo , eorum prænomina sint temere permutata . Sic enim ibi leguntur : C. PETRONIO. M. ANTONIO. IIVIR. EX. D. D. Quam id simile porro veri est ? Ut ut est autem , ejusdem planè ii familiæ sunt. Quare , nisi velis eosdem fuisse Norbæ Duumvros , & Carthagine , vide ne cuncteris , tum in isto , tum in reliquis Norbam Cæsarianam , pro Nova Carthagine , quæ locum in nummis habere non potest , agnoscere. Plinio , libro IV. sect. xxxv. *Colonia Norbensis Cæsariana cognomine* : hodie *Alcantara* : quondam Lusitanicæ , nunc Castellæ veteris oppidum. Huic & Concordiæ & Victoricis Juliæ prænomina nummi adfertunt : sed posterius cussi , qui coloniæ appellationem habent. Scribi autem Cæsaris nomen interdum per K , ut & Kæsonis , & Karthaginis , aliaque , tralatitium est. De Noba Cæsaris , oppido Numidicæ , unde Victorinus episcopus appellatur in Notitia Africae , nummos accipi vetat , præter Duumvirum , quæ dixi nomina , aliaque argumenta , caput muliebre in postremo signatum , quale in nummis Hispaniæ pingitur , ut urbis Genium representet : qua de re in Numantiæ restitutæ nummo dicturi sumus.

COELIENSI municipio in Thracica Cherroneso
qui nummi tredecim debentur, hos Africano
municipio a te sine causa assignatos esse.

53. **N**UMMI omnino tredecim a te adferuntur inscripti,
AEL. MVNICIP. COEL. ac tomo quidem priore
tres, posteriore ceteri. In Antonino Pio, pag. 243. in Com-
modo, pag. 303. in Caracalla, pag. 41. in Macrino pag. 92.
in Philippo juniore, pag. 269. cum prora navis & cornuco-
pia. In Alexandro Severo, pag. 167. AEL. MVNICI.
54. COIL. A. & in Philippo patre, pag. 229. cum simili symbolo.
In L. Vero, pag. 285. & in Treboniano, pag. 306. AEL.
55. MVNICIP. COEL. cum lupa & Remo ac Romulo.
In Caracalla, pag. 43. AEL. MVNICIPI. COIL.
cum Dianæ venatricis effigie. Pag. 44. AEL. MVNICIP.
56. COIL. ANT. item in Elagabalo, pag. 114. & in Gor-
diano III. pag. 206. cum Sileno, ut tu quidem vis : nam
quid revera sentiendum sit, mox dicemus.

Cui tu porro oppido hos nummos adscribis ? Ei plane,
cui nemo sanus putarit hic locum deberi. Cullitano videlicet
Numidiæ municipio, quod Plinius Cullu, Itinerarium An-
tonini Chulli, Κούλλω Ptolemæus appellat. Quo ex nomine
nomen gentile *Cullitanus* deducitur. Unde Victor Cullitanus
Catholicus, & Fidentius Donatista, in collatione Cartha-
ginienſi, cap. cxxvi. & cci. idemque denuo Victor Culli-
tanus in Concilio Milevitano II. anni ccccxvi. Quantam;
Deus immortalis, hoc loco *ὀφθαλμίας*, solertiaque tuæ jactu-
ram passus es : An enim vel Græca omnino, vel Latina hu-
jusce vocabuli scriptura tuæ interpretationi suffragatur ? Quis
ex Cullu Coëllitanum, vel Coëllitanum, nisi desipiat, fini-
xerit ? Cur cum genuina atque ordinaria sit appellatio Cullu,
ne semel ea quidem in tot nummis occurrit ? Ut dicam libere
quod sentio, nihil fingi absurdius tali figmento potest : nec
puto chimæram ipsam esse monstrificam magis. Vetustissimis
temporibus dictum *Panicio bello* pro Punico, in inscriptione
Gruteri, pag. xii. non nescii sumus : COIRAVERE
item pro CVRAVERE, aliaque similia quædam : sed

& paucissima, & optimis jam reipublicæ temporibus obsoleta; neque sub Augustis, in nominibus præsertim propriis, sive hominum, sive oppidorum, unquam usurpata.

Quod si cui talis condonanda divinatio esset, cuivis alteri j istior venia deberetur, quam tibi, qui egregius harum mercium & callidus negotiator haberi, multoque peritor dijudicandæ fabricæ arbiter & æstimator videri cupis. Non est ea merx Africana, mi Valens: advecta e Thracica Chersoneso est. Vidisti unquam in Africæ nummis Dianam venatricem; Silenus etiam ille tuus, quem in tribus municipii hujuscæ nummis videre est, an alibi quam in Oriente, hoc est, apud Græcos occurrit? In Thracia nempe, Deulti, & in isto, quod nunc commemoramus, municipio. In Syria, Beryti; Bostræ, Damasci, Laodiceæ ad Libanum, Neapoli Samaritæ, Tyri. In Phrygia, Troade.

Redde ergo Græcis nummos suos, Thraciæ nempe Chersoneso, ubi Cœla oppidum fuit, Ammiano memoratum, libro xxi. pag. 112. Græce, & Κοίλα. Sic enim Nicetas Choniates libro v. de rebus Manuelis Comneni: Καὶ ἔτι αἱ τῆς Κοίλας, ἡ δὲ τῆς Σητοῦ τε καὶ Ἀβυδοῦ. Quare Ammianus de Ægeο mari, Cœla præterlabitur, & Sesson. Hinc & in actis concilii Ephesini, Cyrillus Cœlorum episcopus recensetur, act. 1. ex Mario Mercatore, quem vir Clariss. idemque nobis amicitia conjunctissimus Stephanus BALUZIUS edidit: ubi libri alii, pag. 541. male Πυλαρί & Pylarum, pro Κοίλων & Calorum, habent. Similiter actioe iv. pag. 692. idem Cyrillus episcopus Cœliorum inscribitur. In Concilio Nicæno II. act. v. 11. Λεωνίδης ἐπίσκοπος Κοίλων. Portus Cœlos a Plinio nostro dicitur, libro iv. sect. xv. 11. 1. ut & a Mela, libro 2 cap. 2. Est & portus Calos, Atheniensibus & Lacedæmonitis navali acie decernentibus, Latonicæ classes signatus occidio. Portuni fuisse illis temporibus annonæ ubertatē contempnendum, cum nummi quinque admonent, in quibus prora depicta cum cornu copiæ: tum ipsa municipii prærogativa civibus concessa, quo magis esset Urbi obnoxia civitas. Idcirco & Ælium ab Hadriano appellatum municipium est, & a Caracalla Antoninianum. Latine autem inscripti municipiorum nummi fuere, eo jure, quo & coloniarum. Ut deni-

que colonias multas ex solis nummis novinus, sic & municipia.

Apud Ptolemæum libro III. cap. XII. Κύλα, Σηφός, in Helleſponto ſcribitur. In Chronico pariter, quod Alexandrinum vocant, inter urbes quinti climatis, numerantur Χερρόνησος, Κύλα, Σηφός. Utrobique Κοίλα reſcribe. In Notitiis duabus Eccleſiaſticis Κύλα ſimiliter perperam, in tertia Κοιλία ſcribitur, in provincia Europæ, ſub Heraclea metropoli. At multo corruptius in epiſtola ſynodica provinciæ Europæ ad Leonem Imp. tomo IV. Conciliorum, pag. 906. *Theoteſtæus epiſcopus Cylenſis*, pro *Cælienſis*.

Jam, opinor, intelligis legi in nummis oportere, AELIVM MVNICIPIVM COËLIENSE. Neque nos certe pudet proſiteri, qui municipium Cælium olim dicebamus, veriſſimam illam eſſe Pindari ſententiam in Olympiacis :

Ἀμέλει δ' ἐπιλήσποι μαρτυρες σφραγίστοι.

Te miror, qui nummos inſpexiſti, nunc in eis COËL. nunc COIL. agnoſcere : quod vitio potius oculorum tuorum, quam monetarii, imputo. Quanquam in oppido Græco nunc OE, nunc OI ſcribi non eſt fortassis quod miremur, cum poſterior ſcriptura ſit ipſa Græco nomini & ΚΟΙΛΑ, propior atque affinior.

Sed quis riſum contineat, cum te affirmantem audierit, tum tomo priore, pag. 244. tum poſteriore, pag. 43. inſcriptionem Gruteri, pag. CCC L X I I. MVNICIPES. MVNICIPII, CIVILITANI. ad oppidum Numidiæ Cullu ſpectare ? Egregium originationum artificem, Ex Cullu igitur fiet non modo Coëllitanum, & Coëlluranum, & Coilluranum, ſed & Civilitanum. Ducetur hac via ovum ab ove, & quodlibet demum ex quolibet. Nos in Plinianis notis, tomo I. pag. 496. quod ad Cibitanos Luſitanæ populos, quos Hadrianus municipales fecerit, eandem regulimus, reprehendis. Hoc illud eſt, quod fert parcemia, cornicum oculos configere. Sed tuos ipſe confodiſti : dum putas nihil nos vidiffe, effeciſti ut nihil videres. An putas differre Cibitanos a Civilitanis ? aut has litteras in nummis, nominibusque propriis non permutari ? Ut omittam cetera monumenta, documentaque, quæ ſunt innumera, nummos vidiffi, quos

cum vetere inscriptione laudavimus pag. 134. sic inscriptos, DANUVIVS ? an tibi Danuvius alius a Danubio est ?

Et Civilitanum igitur oppidum municipii civium Romanorum prerogativa Ælius Hadrianus Imp. donavit, & suo nomine honestavit : nam prius, teste Plinio nostro, libro IV. sect. xx xv. unicum in universa Lusitania municipium Olistipo fuit : & in Thracica Cherroneso Cœlienſe municipium pariter civium Romanorum esse voluit, suo similiter nomine impertito.

Sed ad illum tuum Silenum veniamus, quem in Caracallæ, Elagabali, & Gordiani nummis pictum credi jubes : nosque, quod aliter sentimus, ter quarerere pro more increpas, Conſueſti enim, si quid in nobis dignum virgula tua censoria iudicas, id non semel, sed passim ac sæpiſſime inculcare : quo summa erratorum nostrorum, quam in Indice repræſentatas, major videatur. Sed de Sileno tuo nunc agamus. Tuam illam fidem, VALENS, obtestor, quam præfers in nomine : tuos illos oculos, quibus in nummorum iconibus probe dispicendis tantopere gloriaris, hiccine Satyrus est ? Nam Sileni, si nescis, e Satyris sunt natu maximi. Τὸς ἄδ ἡλικία τῆς σατύρων περιηγοῦσας ὀνομαζέσσι Σαυληνὸς, inquit Pausanias in Atticis, pag. 21. Vir nudus, saccum humero gestitans, dextra nunc ad templum, nunc in cælum sublata, nunc eodem situ atque habitu in templo stans, ut in Damasceno Otaciliæ nummō, hunc tu existimas Satyrum aut Silenum esse ? Non colonus ille potius, municepsve censendus, Deos exorans, pro Principis incolumitate, a quo in maximis rerum difficultatibus beneficio se aliquo recreatum agnoscit ? Astutius aliquid subtiliusve cogitando, mihi crede, facies nihil ut recti cogites.

56.

CORINTHIORUM nummis impressa symbola a te infeliciter explicata fuisse.

JAM in Corinthiorum numismatis, pag. 262. & 263. cur Hercules sit depictus, non dicis : tamen pro more plurima de Hercule prorsus otiosa, hoc est, περιεργα & παρρηια dicis. Causam ab Antonino Liberali, cap. v. Metamorph.

L iij

accipe. Corinthios omnes scilicet genus ab Hercule ducere:
Κορινθιοὶ ἢ πάντες εἰσὶν ἀπὸ 'Ηρακλέους.

Nec verò Corinthii solum illius numinis tutela sunt ac patrocínio gloriati. Ut ceteras prætermittam civitates, in eodem fere tractu posita Ambracia, tali patrono ut potiretur, fabulam finxit, quam recitat, ut diximus, pag. 37. operis nostri de nummis, Antoninus idem Liberalis, libro *Metamorph.* cap. 1v. certasse Apollinem & Dianam cum Hercule de tutela oppidi: Crangaleum vero Dryopis filium civitatem Herculi adjudicasse, atque ob eam rem mutatum illum ab Apolline in saxum fuisse. Hic ille iudex porro est, de quo Ovidius, libro xlii. *Metamorph.*

Regnum fallacis Vlyssi

Præter erant velti: certatam lise Deorum

Ambraciam, versique vident sub imagine saxum

Iudicis, Aethiaco quæ nunc ab Apolline nota est.

Quo loco vel silent interpretes, vel quis cuiusve certaminis iudex ille fuerit, nescire se fatentur. Sed illud de Herculis patrocínio obiter: quod idcirco est commemoratum a nobis, ut cum AMBPAKIΩTΩN nummos tractabis, in eo opere quod aïs te moliri, tunc saltem aliquid a nobis didicisse te proficere.

Pag. 201. Neptunus scopulo insidet, delphinum utroque pede premit: offert commendatque puerum Melicerten, sive Palæmonem, Ino mater Neptuno. Nota ex Pausania sive historia, sive fabula est: quam nos recitavimus in libro de nummis antiquis, pag. 124. Tu horum loco Amphitriten obtrudis, quæ puerulum, inquis, ulnis gerat: quem porro? nescis, ac deinde de nuptiis Amphitrites multa hoc loco aliena effundis, & ut levissime dicam, inutilia. Sed te tamen postea intelligo in indice tomi secundi palinodiam cecinisse: lectis forte paullo attentius iis, quæ nos citato proxime loco edidimus.

Mitto de altero Domitiani nummo dicere: quem cum, ut decuit, Corinthiis adjudicas, in eo tamen legis, pag. 200.
 57- PERM. IMP. GERM. *Permissu Imperatoris Germanici.*
 Quæ locutio cum videatur eruditus, tum a bono sensu, tum ab usu veteri & a consuetudine Latini sermonis profus

abhorrere, tamen hic oculorum iudicio standum confitemur. Attentius igitur inspicere, ac vide num legi necesse sit, PERM. IMP. CORIN. *Permissu Imperatoris. Corinthi.* Ut in anteriore nummo, eadem pagina, solo vocum ordine immutato, COR. PERM. IMP. *Corinthi. Permissu Imperatoris.* Fallor, aut ex CORIN. fecisti GERM proclivi errore.

Adi ergo thesaurum regium: nullibi enim in toto orbe major copia numismatum est. Habes autem illius gazæ custodem & eruditione & comitate singulari præditum, omnium consensu dignissimum ea præfectura, V. Cl. D. RAINSSANTIUM, in quo gratificandi omnibus liberalis voluntas inest. Nam hac celebritate famæ, tum eruditorum cœtui, tum nobis etiam, quibus nondum licuit suavissimo viri conspectu aut sermone frui, est ille notissimus. Tibi peramanter ac perofficiose spatium dabit, ut singula dispicias. Quod postquam feceris, nobis quin assistiari, teque lapsam errore agnoscas, plane non ambigimus.

D

DAMASCENORUM nummos duos multo felicius a nobis, quos immerito reprehendis, quam a te fuisse explanatos.

SUB Treboniano cufum numisma refert pag. 308. tomi posterioris, ac simile prorsus alterum, pag. 320. sub 58. Volusiano, sic inscriptum, COL. ΔΑΜΑ. ΜΕΤ. Vexillum exhibet uterque nummus cum epigraphe, LEG. III. GAL. Infimam nummi aream ex utroque vexilli latere aquilæ dux obtinent, quibus imperatores binos designari diximus, pag. 133. operis nostri de nummis, Gallum nempe Trebonianum: & quem in imperii consortium adsciverat, Volusianum filium. Hic tu nugari nos exclamas: aquilasque duas veteranorum ex duplici legione in coloniam deductorum argumentum esse. Dic, amabo, cur ergo unica legio tertia in labaro, aut vexillo potius, nominatur? Quid quod ipse deinde admones, tomo priore, pag. 255. duos in nummo 59.

60. uno imperatore, M. Aurelium, & L. Verum, *aquila superimponi* (ut oratione tua, tamen si haud latina est: appositam enim utrique imperatori in ima nummi area aquilam dicere voluisti:) *ut ambo imperii Romani participes: aquila enim, inquis, imperii Romani symbolum est?* Recte omnino, atque apposite. Id enim a nobis didiceras scilicet, qui sic obiter monueramus loco citato, cum hos ipsos explanarem Treboniani ac Volusiani nummos, his verbis: *Similes aquilas in nummis M. Aurelii ac L. Veri vidimus.* At repente oblitus quod a nobis didiceras, ut aliquid reprehenderes, negasti id esse verum in nummis Treboniani & Volusiani, quod de nummis M. Aurelii & L. Veri a nobis vere pronuntiari imitando confessus fueras. Vide ne tam caeca reprehendendi prurigne tales deinceps ludos de te praebes, qui tecum tam faede ipse pugnes.

Nescis aquilas, cum pingi dicuntur, nunc ipsas volucres, nunc militaria signa intelligi. Quae porro signa sunt? argenteae aquilae, contis impositae, in volantum speciem, aliae etiam sublimi erectis, ac plaudentum fere similitudine. Cum vero aquilae sive stant complicatis alis, sive modice expansis humi gradiuntur, sive easdem, dum confidunt humi, subrigunt, volucres tunc ipsae censentur, imperii Romani symbolum: & quidem cum duobus principibus communicati, si vel geminae sint, ut in nummis proxime laudatis: vel uni & eidem aquilae impositi principes duo, ut in nummo Tyriorum, quem ipse affers, pag. 312. Trebonianus idem & Volusianus. Uno verbo, ubi non sunt pilis aut hastilibus impositae aquilae, signa esse militaria quae tandem esse possunt, cum signum esse sine hastili non possit? Quod si signa non sunt, quomodo legionum esse signa possunt? aut quid aliud nisi Romanum imperium indicant? Quare cum in aliis ple-risque, tum in nummo Germanorum, tomo priore, pag. 308. aquila cippo insidens ipsum imperium Romanum designat: non, ut tu existimasti, *veteranos cujusdam legionis, cujus nomen ignoratur, ab Augusto in eam urbem transmissos.*

Vide quot reprehendenda tibi exciderint, ubi nos reprehendendos falso putasti. Nam quod ais editum a Mediobarbo nummum, cum hac epigraphe, COL. A. A. HAMET.

nos frustra conatos ad Hadrumetinam metropolim referre, cum ad Damascum pertineat, sitque ille ipse, quem sub Treboniano cufum proxime diximus: quid me hoc loco increpas, qui & penes Mediobarbum fidem esse nummi illius monuerim, nec Damascenum prætermiserim suo loco, sed integrum explanarim?

DERTOSÆ in Hispania attributum a te nummum esse, quem Dertonæ Italicæ rectè adseruimus.

AUGUSTI ac Tiberii vultum exhibet nummus a te allatus, pag. 48. inscribiturque, C. I. A. D. hoc est, te interprete, *Colonia Julia Augusta Dertosa*. Et mox, *P. Harduinus*, inquis, *ad Dertonam Italicæ in Liguria nummum revocat: sed ille fabricæ Hispanicæ est: & frequentes sunt ejus provincie sub Augusto & Tiberio nummi: nulli vero ex tam multis Italicæ coloniis cum Imperatorum effigie observantur, quod ipsis eundem monetæ facultas haud concessa videatur*. Si nulli in coloniis Italicæ nummi, an extra Italiam Casilinum & Beneventum; et quorum nummi teruntur manibus antiquariorum, **COL. CASILIN. COL. BENEVEN.** ille Cæsare Dictatore, iste sub Nerone, ni fallor, inscriptus: quibus adde, si lubet, nummum colonie Laudis Juliae Novæ, sub Claudio, quem ex Sponio retulimus, pag. 288. Tu formæ seu fabricæ Hispanicæ idoneus æstimator & arbiter? Cur ergo pag. 6. incertus dubiusque hæres, an nummum **COPIA** Valentie Hispanicæ, an Foro Julii in Narbonensi parte, quæ Italiani contingit, adjudices? Quin pag. 63. ut nummum **COL. RVS.** Ruscinoni adfereres, formam Hispanicam venditabas? est enim urbs ea in ipso Hispaniæ confinio posita.

Jam apud Gruterum Juliae Dertonæ nomen offendes, ut & in nummis: Juliae Dertosæ, nusquam. Inscriptio vetus, pag. CCCCLXXXVII, 7. **ORIVNDO. EX. ITAL. IVL. DERTONA.** Dertosæ ordo simpliciter vetustis temporibus dictus occurreret, non Ordo colonie. Pag. CCCCLXXXVIII, 8. **P. VALERIO. DIONYSIO. VI. VIR. AVG. CVI. ORD. DERTOS. OB. MERITA. EIVS. AED. HONORES. DEGREVIT.**

Hoc est, ne forte hæreas, *P. Valerio Dionysio Sexviro Augustali*, cui *Ordo Dertosa* ob merita ejus adilitios honores decrevit.

61. Deinde vero in nummo Tiberii, quem adfers ipse pag. III. & nos protulimus, pag. 137. M. HI. ILERGAVONIA. DERT. *Municipium Hibera Ilergavonia Dertosa* inscribitur: & ex thesauro Goltzii laudavimus alterum M V N. DERTOSA. A Plinio deinde nostro multo postea municipiis civium Romanorum adscribitur: tu nihilominus coloniam facis? An sub eodem principe municipium simul & colonia unum idemque oppidum fuit? Dum nos certe in *Ælia Capitolina* reprehendis, negas aperte id fieri posse, pag. 2. tomi posterioris, in Severo. Quocumque igitur nunc te vertas, tuo te gladio jugulari, tuo ipsius indicio, ut soricem, perire sentis.

At ibi Dertusanorum Ilergavoniam legis idcirco, ut ex his ambagibus elabare: & urbem Ilergavoniam Dertusanorum a Dertosa diversam in eodem Iberi amnis littore collocas: atque adeo geminam fuisse statuis, alteram quæ municipium, alteram quæ colonia foret. Quo auctore? quo teste? Siccine in Hispania non jam castella, ut fert vulgaris parœmia, sed integra municipia, coloniasque, quæ neque unquam exstiterint, neque sint exstitura, exstruis? Nescis ipsam Dertosam in Ilergavonensium agro positam, qui flumen Iberum attingunt, gentisque caput fuisse? Ecquis autem hujus Ilergavoniae Dertusanorum commeminit, nisi Dertosam intellexit? At tu hunc eundem Tiberii nummum, quo Dertosa municipio Juliae nomen vindices, sic præpostere interpungis: M. H. I. ILERGAVONIA. DERT. *Municipium Hibera Julia* &c. Quot denuo in unum errata? Aut si errata non sunt, quin hæc olim indicasti bonæ memoriæ Viro Illustriissimo hujus regis urbis antistiti PETRO DE MARCA? non apud immemorem profecto beneficium collocasses. At erravit ille vir scilicet, qui tuis monitis consiliisque usus non sit. Nam libro secundo Marce Hispanicæ, quam nuperrime juris publici fecit Vir Clariss. Stephanus BALUZIUS, unicam agnovit Dertosam, *Ilercaoniam appellatam, municipium civium Romanorum, caput Ilercaonum.*

At Strabo coloniam appellat, libro III. pag. 159. Ἐπὶ αὐτῇ
 ἡ τῆς ἀφ' ἑσέως τῆς Ἰβηρίας Δέρτυσα χετοιρία. Esto: ait Strabo,
 negant Dertusani, ut nummi perhibent. Utri verius est au-
 thoritatem ac fidem adjungi: homini Græco, an toti ipsi civi-
 tati? An Strabonem nescis, cum de occidentali tractu scri-
 beret, Latinos consuluisse fontes? eumque in his, sive colo-
 niam offenderet, sive municipium civium Romanorum, aut
 nihil interesse arbitratum esse, aut discriminis signarum, voce
 χετοιρίας ab usum fuisse, quæ utrumque ex æquo significet?
 Sic ille de Panhormo, libro VI. pag. 272. id quod tu non in-
 tellexisti, pag. 57. Πάνορμος ἡ ἐν τῆς Ῥωμαίων ἔχει χετοιρίας.
 Coloniam certe nemo Panhormum esse dixit: municipium
 civium Romanorum fuit. Nec Dertusanos cum Plinius com-
 memorat, colonos facit, quamvis in enumerandis Hispaniæ
 præsertim coloniis diligens & accuratus. Quocirca vide ne
 temere deinceps quenquam incuses, nec Strabonem nisi in-
 telligas, testem alleges. Denique nummum hunc quoque
 patriæ suæ Dertonæ, patriam nummo redde.

E

EDESSENÆ coloniarum nomina male a te fuisse, &
 contra regulam artis expressa.

IN Caracallæ nummis tres sunt Edesseni, quos adfers pag.
 48. & 49. Prior inscribitur, ΜΑΡ. ΑΥΡ. ΑΝΤΩ. 64.
 ΕΔΕΚΚΑ. Alii duo, ΚΟΛΩ. ΜΑΡ. ΕΔΕΚΚΑ. In Ela-
 gabalo item, pag. 116. ΜΑΡ. ΑΥΡ. ΚΟΛ. ΕΔΕΚΚΑ. 65.
 Ac primum quidem in hunc modum interpretaris: Μαρία
 Αὐρηλία Ἀρτωινίδα Ἐδεσσα. Duos subsequentes, Κολωνία
 Μαρία Ἐδεσσα. Postremum denique, Μαρία Αὐρηλία κολωνία
 Ἐδεσσα. Nos vero quod in duobus intermediis pro ΜΑΡ.
 ΕΔΕΚΚΑ. legi mallems, Μ. ΑΥΡ. ΕΔΕΚΚΑ. quan-
 quam solito lenius, reprehendis tamen. Dic, amabo, a præ-
 nominibus adjectiva nomina ducere quo doctore didicisti?
 quo auctore tam infame propudium in Grammaticam intru-
 xisti? A Marco si Marcia ducitur, dic & ab Aulo Auliam:
 a Caio deinde, a Cneio quid dices? Nam Ligorio nummus,

quem antea laudavimus, legi debuit, *Colonia Apros Titi Aelii Hadriani Antonini Aug.* non a Tito Titia, cum scriptum in nummo haud dubie fuerit, COL. APROS. T. AEL. HADR. ANTON. AVG. Qua forma nunc quoque dicendum Μαρχία Ἀυρηλίου Ἀντωνίνου Ἐδεσσα, & Μαρχία Ἀυρηλίου Ἐδεσσα. Vel quod nobis haud minus arriserit, Μαρξ-Ἀυρηλία, unico e duobus conflato vocabulo legi oportuit. Sic, inquam, dici legique ars finit, ac forte hoc loco postulat, sive MAP. dumtaxat nummi exhibeant, sive M. AYP. sive demum MAP. AYP. Neque enim divisæ hæc syllabæ duas magis voces denotant, quam vox *μικροπόλις* in Carrhenorum nummo, ut vidimus, duabus prioribus syllabis earum vocum, ex quibus illa componitur & conflatur, expressa: ΚΑ. ΚΟ. ΜΗ. ΠΟΛ. Poscebat autem hic locus, cum de nummis Edessæ ageres, ut te injuria a nobis reprehensum doceres, siquidem ita sentires: quoniam nummum Antiochi IV. inscriptum, ANTIΟΧΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΚΑΛΔΙΡΟΗΝ, ad Edessam spectare docuimus, pag. 146. quem tu ad Antiochiam nescio quam, juxta Calirhoën in Palæstina fontem a te uno ædificatam retuleras. Nunc quianam, nisi victus, files?

EMISENIS dum nummum adscribis, qui debetur Amidenis, situs regionum penitus ignarum ipsum te prodere.

66. PALMARIIS hæc autem est, ceterasque eruditione vincit, tua de Alexandri Severi numismate observatio, quod cum Amidæ percussum pronuntiavimus, pag. 37. libri de nummis, tu Emisæ cusum asseveras, pag. 173. tomi secundi. Sic autem inscriptum est: ... ΜΙ. ΚΟ. ΜΗ. ΜΕCCΟΠ. priore littera, ut monuimus, detrita corrosaque. Nos cum nummum hunc in Regia gaza ante quinquennium tractarem, statim AMI. sine dubitatione legendum censuimus, totiusque epigraphes hanc esse sententiam, Ἀμιδῆς κολωνίας μικροπόλις Μεσοποταμίας, id quod *ingeniose* a nobis inventum confiteris. Est ea civitas Tigri anni adposita, ut ex Procopio

diximus, ac vetustum etiamnum retinet nomen, *Amed.* Amidam opulentissimam civitatem Marcellinus Comes in chronico refert, Probo & Avieno Coss. hoc est, anno DII. a Quade rege Persarum captam. In Concilio CP. I. describit *Mareas Amidenfis provincie Mesopotamiae.* In Notitiâ ecclesiastica Hieroclis, *Provinciae Mesopotamiae superioris, sive Armeniae quarta, Amida metropolis.* Ἐπιτομή Μεσοποταμίας & δὴ, ἡτοι κατά τῆς Ἀμεδίας, Ἀμεδία μετεῖς πόλις. Tot testimoniis tamen, nostroque iudicio stare recusas. EMI. substituendum esse pertendis, & ad Emisam civitatem nummum spectare. Id quod rursus pag. 118. asseveras, aliisque passim in locis. Itaque quod Spanhemio viro clarissimo, cujus eruditionem conjunctam eximia humanitate plurimum diligimus, in notis ad Juliani Cæsares merito displicuit, tu avide excipis & amplexaris.

Dic, obsecro, nostin Emisa ubi terrarum sit? Monueramus a Mesopotamiâ finibus longo locorum intervallo distare: Apamenaë regioni a Ptolemæo adscribi, a Plinio Cyrrhesticæ, Phœniciaë ac Libano monti ab Ammiano, Ulpiano, Stephano: hoc est, leucis fere octoginta ab Euphrate amne. Jam Mesopotamia quæ dicitur? aut unde illud huic regioni nomen? Nempe quod est inter duos amnes posita? quod & Trajani nummo quodam insigni doceri ostendimus, pag. 71. Quo igitur mentis errore Emisam suis sedibus commovisti, & in Mesopotamia collocasti? Novimus sæpe provinciarum terminos finesque confusos: an ulla autem unquam ætas fuit, qua Emisa transcendens centum sexaginta millibus passuum, ipsoque Euphrate, in Mesopotamiam denigraret? O divinum finium regundorum magistrum!

Amidæ ad Tigrim positaë negas in nummis esse mentionem. Non hoc in nummo perspicua est? Non in nummis Constantiniani junioris, AMID. legisti? Vidit ac legit vir clarissimus Du. Cangius, curavitque delineari in Constantinopoli Christiana, pag. 21. D. N. CONSTANTINVS. P. F. AVGV. In alterius arcæ ambitu, VICTORIA. AVGGGG. Infra, AMID. Quod in nummo, sculptoris vitio, littera una G redundat ac superest: & vero abest a nummo, quem ipsi vidimus: ut vice versa in nummo altero, qui hunc proxime

ibi antecedit, AVGG. scalptor exhibuit, cum scribi AVGG. oportuerit, ut tres Augusti notarentur. Tres enim Constantini M. liberi designantur, qui fuere Augusti simul appellati post obitum patris, v. Idus Septembres, ut refert Idatius, anno CCCXXXVII. Debet igitur hic nummus Constantino juniori adscribi: quicum in hoc Amidensi nummo victoria communicatur, a Constantio fratre de Persis relata anno sequente. Nam tametsi ditiones suas essent inter se partiti: cum tamen Romanum imperium Augusti quotquot essent, pro indiviso conjuncteque regerent ac tutarentur: tum in titulis legum perscribi nomina omnium Augustorum: tum in nummis adscribi omnibus Augustis victoriam, quæ esset ab uno relata, mos fuit. Eo fere modo Christianum orbem regere conjunctim ac pro indiviso cum Romano Episcopo Episcopus CP. voluisse videtur, immani ausu: cum se œcumenicum Patriarcham perinde atque Romanum Pontificem dici & haberi vellet, quoniam novæ Romæ præset, ut iste veteri: salvis nihilominus Patriarcharum in sua cujusque ditione juribus: quemadmodum, ut dictum est, Orientis & Occidentis Imperatores pari potestate, communibusque decretis orbem Romanum, ἡ οἰκουμένη , administrarent. Id quod Theodoretus, cap. de Nestoriana hæresi haud obscure indicat, ut Avitum Viennensem, epist. III. & VII. aliosque prætermittam.

Ad Amidensem vero nummum ut redeamus, unde divertimus: cimelia tametsi multa lustrasse te subinde gloriaris, sentis nonnulla tamen diligentiam tuam præterisse. Non eidem Tigri amni adposita Singara est? cujus tamen nummi duo ex cimelio Regio, Gordiani & Tranquillinæ inscripti nominibus, laudati a nobis, a te etiam tertius sub Alexandro Severo est. Non ab eadem Mesopotamia advecti nummi Carrhenorum, Edessenorum, Nisibensium, Rhæsænsiumque? Quos tu quidem cum Rhæsænsios appellas, pag. 175. quoniam Græce scriptum sit, ΡΗΧΑΙΝΗΧΙΩΝ , scædam barbariem in Grammaticam invehis. Sunt enim Ῥησαινοὶ Rhæsænses, a Rhæsæna, non Rhæsænsii: ut Βεδουνοὶ apud Ptolemæum, libro 2. cap. vi. sunt Vedunenses, aliique similis formæ: quanquam interpres Ptolemæi latinus in

eundem sæpe tecum impingit errorem. Nisi forte *φιλιππησίαις*, ad quos Pauli Apostoli exstat inscripta epistola, Philippenses rectius dici tibi videntur, quam Philippenſes : aut apud Evagrium, libro v. cap. vi. *φουίχη Λιβανησία*, tibi Libanesia est, non Libani, vel Libanensis. Sed ut ad nummos tractus illius revertamur, rariores Amideni quidem, atque eo nomine cariores : non tamen nulli, sed veri maxime.

Rides deinde, quod Amidam Mesopotamiæ metropolim esse, Conciliorum subscriptionibus, notitiæque ecclesiastica confirmemus : *quasi in imperio idem esset*, inquis, *qui postmodum in Ecclesia fuit ordo*. In imperio, seu potius in partitione provinciarum imperii eundem ordinem fuisse, qui postmodum in Ecclesia fuerit, nunquam sane dixerim : tamen ecclesiasticas provincias & administrationes ad civilem formam in Oriente semper constitutas, si negas, apparet te pensi nihil habere quid scribas. Non ecclesiasticum jus civile administratio, sed civile jus ecclesiastica ibi administratio imitata & consecuta est.

Metiri se quemque suo modo ac pede verum est.

Tene ecclesiastica tractare ausum ? neque in nummaria arte una acquiescere ? Et vero dignus tam audaci conatu exitus fuit : qualis & nuper nescio cui contigit, qui nostram de Baptismo concertationem ausus est vellicare. Theologum agere velle visus est, cum sit prorsus *ἀμύητος*. Itaque rudem se omnino ejus scientiæ prodidit : & inscitæ addidit argumentum alterum, vel audaciæ potius, ubi librum de Excidio Urbis temere a nobis Augustino adscriptum esse dixit, summoque consensu repudiatum ab eruditis tanquam adulterinum : cum sit illud & a Beda laudatum, & idem tam genuinum ac certus Augustini partus, quam qui maxime : nec demum a quoquam homine, quod quidem sciam, falsi suspectus. Nunc illud præmittimus quod de Arianorum baptismo ^b alibi refert, & probare videtur. Censuram hujus rei aliarumque multarum, faciant ii, quorum interest. Illum interim, teque, rursus moneo parcemia veteri, ne ultra pedem calcas.

Emisam tu porro cum in nummo legis, vide quos te in

^a *Journal des Savans*, 1. Decembre 1687. ^b 11. Octob. 1688.

laqueos induas. Primum, ut dixi, urbem non modicam suis locis ac sedibus submoues. Deinde, Mesopotamiæ duas metropoles, consuetas esse doceri hoc nummo dicis, *nam cis Euphratem, alteram trans fluvium*: & illam quidem primariam; id quod littera A designet in medio insculpta nummo: istam inferioris ordinis ac census, Carrhas nimirum. De Carrhis jam diximus. Emisam interim tot passuum millibus ab Euphrate distantem, caput esse regionis, quæ tota inter Euphraten & Tigrim posita sit, cui tandem nisi amenti ac stulto probabis? aut ei, fortassis, qui Durocortorum Remorum metropolim alteram esse posse censuerit Galliæ Narbonensis? Luber igitur exclamare vitio creatam hanc Mesopotamiæ metropolim esse, Metropolim sane fuisse confitemur, sed Phœnicia secunda Libani, ut in Notitia imperii appellatur: Mesopotamiæ, si sapis, dictam a te pœnitebit.

At erant, inquis, pag. 118. duæ in Phœnicia metropoles, Tyrus ac Sidon: ergo Phœnicia metropolis Emisa non videtur fuisse. Nescis, o Valens, Phœniciam gemitam fuisse: alteram maritimam, sub Consulari: sub Præside alteram, quæ Libani, ut diximus, nuncupatur: hujus caput Emisam existisse dicimus. Quid ergo littera A in nummo designetur, nisi prior Mesopotamiæ metropolis, rogas? Dic primæ Mesopotamiæ metropolim: nam hæc illius epigraphes sententia est: *Ἀμδαῖς κελωνίας μετροπόλεως Μεσοποταμίας πρώτης*, ut cum de Carrhis diceremus, liquido demonstravimus. Non est igitur nummus hic Emisenus, sed Amidenus.

EMISENORUM æram sincere a nobis expositam & recte explicatam: a te frustra sollicitatam vexatamque esse.

AT. & in Emiseno errasse nos alibi mones, pag. 52. tomi secundi. Nam cum sic inscribatur, EMICΩN. KOAΩNIAC, ΚΦ, notis postremis annum signari DXX. æræ Seleucidarum diximus: id quod tu constare cum ratione temporum negas posse: quoniam a Caracalla, cujus hic nummus effigiem præfert, colonia Emesa facta sit, atque adeo

adeo post Severi patris obitum, qui post annum illum DXX. contigit. Itaque deprehendisse te lynceis oculis gloriaris geminam his litteris Kϕ. lineam superpositam, vel litteram potius, inquis, alphabeti tertiam, jacentis in morem, non continua, ut mos est, serie cum reliquis. Itaque annum DXXIII. designari doces. Doce prius, oro te, quo more, quo exemplo, numerales notæ in notis non conjundim, perpetuaque serie, & eodem omnes situ, poni posse arbitræris. Supercubantes lineolæ, si nescis, eo consilio appositæ sunt, ut a reliquo inscriptionis corpore numerales litteræ secernantur, pateatque non alias esse numerales. A Caracalla equidem jam Imperatore factam esse coloniam Emesam ex Ulpiano diximus, pag. 150. Sed præpostera festinatio, ac cæcus reprehendendi ardor offudit caliginem oculis, ne animadverteres, quod proxime deinde subjecimus, annis tredecim ante patris obitum Imperatorem illum fuisse salutatum. Non potuit ergo vivo adhuc patre a Caracalla jam Imperatore jus coloniæ Emesæ civitati dari? Non potuit factum ab eo jure dici, quod & interventu suo a patre impetrarit, & edicto, cui nomen fuerit utriusque præfixum de more, ratum habuerit? Ubi nos ergo solertiæ jacturam passos arbitrare, an te nunc ibi toto naufragii *καταπνοσµα* demersum denique intelligis?

F

FLAVIA PRIMA cur Cæsarea Palæstinæ nuncupata sit, cum scire velis videri, plane te nescisse.

NEGAS satis accurate dictum a nobis in notis ad Plinium, cur Cæsarea Palæstina prima Flavia appellata sit. Primam aïs dictam videri, quod illa metropolis seu caput Palæstinæ sit, pag. 198. id quod iterum repetis, pag. 297. & rursus tomo secundo, pag. 96. Quantum autem conjectando aberres a similitudine veri, intellige. Nam & Carthago, si ita est, dici prima debuit, quia caput Africæ, ut ab Augustino appellatur: & aliæ similes multæ: nam cur Cæsarea una ex omnibus? Sed tædet conjecturis uti: certam in-

tegramque nunc tibi demum appellationis hujus causam fugerimus perlubenter. Dicta prima Flavia est, quod ante reliquas nomen id ei obtigit. Nam & in eodem tractu terrarum, Neapolis Samariæ Flavia quoque cognominata est, ut nummi testantur plurimi, quos illustravimus. Fuit & Flavia Samosate, quam Euphrates alluit, ut nummi docent a nobis laudati. Fuit & Flavia dicta Corinthus, Deulton, aliæque multæ. In quibus vide ne te Gruterus impellat in fraudem: qui pag. ccccxix. id Barcinonensi quoque colonix nomen adscribit: COL. FLAV. P. BARC. Legendum enim istic ex altero marmore, quod Gruterus ibidem describit, COL. F. I. A. P. BARC. *Colonia Faventia Iulia Augusta Pia Barcino*. Fuere ergo Flaviæ multæ. Sed singularis Cæsareæ prærogativa fuit, quod ante reliquas hanc nomenclationem obtinuit, quam ceteræ postea vel adscivere sibi, vel obtinuere. Hinc dicta prima Flavia est. Quemadmodum in Notitia Imperii, sect. xxviii. legio prima Flavia nuncupatur, quæ ceteras aut vetustate, aut ordine, aut utroque antecelleret.

Enimvero similem ob causam, ut hoc te quoque doceam, Achrida in Bulgaria multo postea Justiniana prima vocitata est, quod natale solum id erat Justiniani Imperatoris: cum altera interim esset apud Dardanos Ulpiana civitas, secunda Justiniana dicta: ut postmodum & Calchedon Justiniana tertia: præter Carthaginem & Hadrumetum, quæ sunt pariter Justinianæ nuncupatæ. Sed inter illas Achrida prima Justiniana, ut inter Flaviæ Cæsareæ prima Flavia fuit.

Rogas autem quamobrem illa prima fuerit, ceterisque coloniis ejusdem tractus prælata? A Justiniano accipe: quod ibi Vespasianus Imperator est salutatus, eamque ob rem & Cæsarienses statim colonos fecit, & gentis suæ nomen iisdem impertiit. *Venit autem nobis in mentem*, inquit, Novella ciii. in præfat. & *metropolis Cæsarea, quæ in prima Palestina principatum tenet, quam præ ceteris majore etiam honore perfrui oportebat: propterea quod & quondam Proconsul ipsam tenuit, & præfectus talis magistratus fuit, licet postea ab ampliore dignitate ad minorem transferretur. Nimirum cum una prius tota Palestina esset, ea deinde in tres divisa partes, & neque proconsulatum*

retinente, sed ad magistratum hunc, ut appellant, ordinarium delata. Quamquam sane & vetusta urbs sit, & semper amplius nominis fuerit, tam cum Strato eam in formam urbis redegit, qui matris sedibus excedens Græcia hujus conditor existit: quam cum divæ memoria Vespasianus, celebratissimus ille Imperator, qui patris memoriae Titi pater fuit, quod illi ad summam gloriam vel solum potius sufficere, ipsorum Cæsarum appellatione eam nominavit, cum antea Stratonis turris vocaretur, hoc illi honore impenso, eo quod in ea post Judaicas victorias inter Imperatores adscriptus esset. Nisi vero Cæsarum appellatione Flaviorum nomen intelligit, errat: quando Cæsarex nomen inditum ei ab Herode constat, ex Plinio. Tunc & metropolis autem eadem constituta, ut diximus: quo quidem in honore Hierosolymitanæ civitati, postquam est diruta a Tito, successit.

G

GERMENORUM nummos non uni & eidem omnes oppido tribuendos esse, quod primum a nobis animadvertitur, ultro agnoscis, idem de pluribus aliis debuisse te profiteri.

COMMUDI principis nummus sic inscribitur, COL. AVG. F. GERMENO. hoc est, Colonia Augusta Felix Germenorum. Quem tu illustrare sic conaris, pag. 307. Spanhemius & Holstenius illum revocant ad Germen Hellepontis urbem, quam coloniam ex Ptolemæo memorant, cum Geographus ille Germen coloniam in Galatia describat, ut jam vidit eruditus P. Harduinus, pag. 184. Germe quidem urbs gemina, una Hellepontis, teste Stephano. Altera, urbs Galatia prope Pessinantiem, apud Ptolemæum, libro v. cap. iv. Γέρμα καλάρια. Vtriusque urbis gentile nomen GERMENVS: unde nummi obviæ cum epigraphe ΓΕΡΜΗΝΩΝ ad Germen Hellepontis urbem spectant. Qui vero Latina epigraphe COL. GERMENO. gaudens, ad Germen Galatiæ coloniam pertinent, cujus meminisse videtur notitia Græc. Episcop. in hac provincia, sub voce Γέρμα καλάρια.

Adde, si vacat aliquando tua iterum emendatiora & auctiora edere: tametsi multo sunt plura, quæ detrabi ac rescari oporteat: adde, inquam, appellari hanc Galaticam civitatem plurali numero τὰ Γέρμια in diatyposi Leonis Sapientis, probatissimisque Notitiis. Eandem & Γερμανολατίας vocari in nonnullis: in Itinerario, quod Antonini dicitur, Germam nuncupari. Sed & aliud sibi nomen adscivisse Μυειαγάλων, teste Theophane, anno xxxvii. Justiniani. Οἱ Μυειαγάλοι, inquit, ἦσαν τὰ Γέρμια. Ex quo Paulus diaconus emendandus, apud quem libro xvi. cum Theophanem exscribere videatur, legere est, sed vitiose, *Mirangulos, id est, Germanicias urbem Galatiæ*. Utraque autem civitas, tum Γέρμιν Hellepontica, tum Galatica Γέρμια, archiepiscopatus titulo insignis est, sive αὐτοκρατίας, in Leonis diatyposi, aliisque Notitiis: ista, quarto loco: illa, octavo ac vicesimo.

Næ tu, si quoties ex nobis profeceris, ingenue professus esses, ut nunc facis, minorem forte scientiæ, candoris certe majorem esses laudem consecutus. At satis habes in præfatione generatim dicere, *ex omnibus te profecisse*, ne cui nominatim gratiam haberes. Non exprobrabo quid a nobis acceperis: quorsum enim, cum ipse recorderis? Exspecto modo, dum publici juris facias, quod de Græcis urbibus tanto fastu polliceris. Juvabit tum videre, num admonitu nostro factus cautior gratiorque, inventi cujusque laudem auctori suo retuleris.

H

HELIOPOLITANÆ coloniæ in Syria nummum a te tributum esse, qui nec ullius privatim coloniæ sit, & sit Romæ conflatus, ante annos fere lxx. quam esset Heliopolim deducta colonia.

67. **H**ADRIANI sequitur nummus insignis, pag. 218. LEG. H. COL. H. Duo Genii, seu Fortunæ duæ in eo stant, implicitis inter se brachiis: altera manu temonem

suum quæque tenet. Tu sic interpretaris, permutato vocum ordine, *Colonia Heliopolis. Legio Heliopolis*, & ad Heliopolim Cœles Syriæ revocas.

Dic, quæso, quæ ista primum Legio Heliopolis est? aut cur omnino commemorata? aut quis aliquando ita locutus? Deinde quemadmodum appellari colonia Heliopolis sub Hadriano potuit, quæ nonnisi a Severo principe colonia facta sit, Ulpiano teste, cujus verba retulimus, pag. 191. operis nostri de nummis? *Sciendum est esse quasdam colonias juris Italici: ut est in Syria Phœnice splendidissima Tyriorum colonia, unde mihi origo est. . . . Sed & Berytensis colonia in eadem provincia. . . . Est & Heliopolitana, quæ a Divo Severo per belli civilis occasionem Italicæ colonie reipublicam accepit. Est & Laodicensis colonia in Syria Cæle, cui Divus Severus jus Italicum concessit.* Expedi te hoc laqueo, si potes. Nulli certe Heliopolitane colonie nomine inscripti nummi ante Severum occurrunt. Quin aut Hadrumetinam, aut Hipponensem in Africa coloniam cogitabas? cur potius Heliopolim? nulla enim prorsus indicia in eo nummo sunt, quibus adduci quisquam possit, ut huic citius quam alteri adjudicet.

Atqui sic habeto, non in colonia aliqua una nummum hunc, aut in municipio, sed Romæ cufum: id quod periturum fabricæ æstimatorem & arbitrum, qualis haberi cupis ac gestis, præterire non debuit: typi enim elegantia Romanum eum civem esse debuit admonere. Legendum ergo, *Legio Hadriana, Colonia Hadriana*. Multiplex fuit colonia sive Ælia, sive Hadriana, ab Ælio Hadriano Augusto deducta & cognominata. Habuere colonie autem jus legionis, de quo dicturi sumus inferius: ut in legione scilicet coloni tanquam cives, non ut in auxiliis tanquam socii stipendia facerent. Itaque ex omnibus coloniis Hadrianis conscripti milites legionem unam confecerunt: cujus nomine conflatus hic nummus est, quo se Legio Hadriana collectam gloriatur non ex alia colonia quam ex Hadriana. Itaque colonie Hadriane ac legionis Hadriane comites fore conjunctasque Fortunas: argumentoque illo in eo nummo brachiis inter se implexis pinguntur.

Suum unicuique colonie, suum cuique legioni Genium

fuisse adtributum forte non ignoras. Quid enim frequentius in nummis occurrit, quam Genius coloniae? Sic GENIVS. COL. COR. & GEN. COL. NER. PAT. in Neronis nummis, ut omittam ceteros. Et Tertullianus meminit, libro de Idololatria, cap. XXI. *Si cui dederō eleemosynam, inquit, & ille mihi Deos suos, vel COLONIAE GENIVM, propitios imprecetur.* Et fuisse solennem in unaquaque civitate Genij illius natalem colligere licet ex eo, quod Eusebius narrat, libro de Martyribus Palaestinae, cap. XI. Genii Caesariensium publici natalem peragi solitum a. d. III. Nonas Martias, *καὶ ἑορτὴ τῶν τῶν Μαρτύρων, ἡμερῶν δ' αὖ Καίσαρων τομζομένων ΤΥΧΗΣ ἡμέρα.*

Genios autem legionum nemo, opinor, fuisse ambigat, qui exercituum genios in nummis legerit: ut in Decianis occurrit GENIVS. EXERCITVS. ILLYRICIANI, ubi cornu copiae pariter gerit: in Carini nummo, GENIVS. EXERCITI. cum eodem symbolo. In isto igitur Hadriani, conjunctum utrumque, legionis coloniaeque, genium ne dubites.

Vidistin aliquando in nummo Antiatium, apud Patinum, de numismatis familiarum Romanarum, pag. 244. Fortunas duas, cum hac epigraphe, FORTVNAE. ANTIAT. Est & vetus inscriptio apud Gruterum, pag. LXXII, 8. FORTVNIS. ANTIATIBVS. Quibus adde Tacitum, & Macrobius: illum, libro XV. Annalium: istum, libro I. Saturn. cap. XXIII. quae obiter indicasse, nunc abunde dixisse est. Fortunam igitur geminam cur hic nummus exhibeat, intelligis: nec illum uni certae duntaxat coloniae convenire, sed legioni, quae fuit ex omni colonia Hadriana conscripta.

HELIOPOLITANÆ coloniae septem a te nummos esse adtributos, qui sunt Berytenfis.

- G**RAVIORE haud paulo lapsu septem nummos Helio-
 68. politanae coloniae adjudicas tomo secundo, primum in
 Macrino, pag. 95. quatuor deinde in Philippo, pag. 238. 239.
 69. & 240. sextum in Otaoilia, pag. 261. postremum denique

in Gallieno, pag. 346. quorum omnium epigraphe, ut qui- 84.
dem refert, est hujusmodi: COL. IVL. AVG. FEL. HEL.
præterquam unius, sub Philippo, pag. 238. COL. HEL. 70.
Mitto te pro more calumniari postremo loco, cum Trista-
num alioque reprehenderem in libro de nummis, quod colo-
niæ Helviæ hos nummos adscriberent, id me fecisse edo-
ctum ab aliis: quoniam in Plinianis notis de Heliopolitanæ
coloniæ nummis verbum nullum fecerim. Perinde quasi aut
non labore ac studio id potuerim postea condiscere, quod
prius latuisset:

Ἄγχι δὲ πρὸς τοὺς ἄλλοις ἀριθμοῖς.

Nam veritatem tempus in lucem eruit.

aut, cum id jam tum probe callerem, necesse fuerit in notis
Plinianis qui cuilibet oppido nummi competere, comme-
morare: quæ res fuisset plena fastidii: nec fatius fuerit ple-
rosque, quod feci, singulari operi reservare. Sed esto sane, ut
vis, tametsi est falsissimum: videamus porro, quid demum
ab aliis sim edoctus. Mene putas didicisse ab iis, ad Heli-
opolitanam coloniam hos nummos revocari oportere? Revocas
tu quidem: sed tantam a me allucinationem superi averrun-
cent. Monui eo loco, quem notas, hoc est, pag. 191. & 192.
non esse quidem ad Helviam nummos quosdam referendos,
qui ad Heliopolim pertinerent. Hos vero sex, quos nunc
Heliopoli adsignas, conceptis idem ipse verbis admonui pag.
90. ad Berytum spectare. Audi iterum: COL. IVL. BER.
Apud Patinum, in numismatis Triumvirorum, pag. 18. & pag.
19. Augusti ipseus, COL. IVL. AVG. FEL. BER. cui
simile alterum Valeriani, pag. 406. Ex quibus nummum Gal-
lieni, qui Valeriani filius fuit, refingere ipse potuit: in quo perpe-
ram legit, COL. IVL. AVG. FEL. HEL. & ad colo-
niam Helviam refert, ad Heliopolim alii; quod tu nunc facis:
cum FEL. BER. sit in iis quatuor nummis scriptum perspicue:
quod nos in Cimelio Regio vidimus. . . . Neque vero Iulie Au-
gustæ cognomen coloniæ Heliopolitane ulla monumenta adferant.
Sed errorem Patinus a Tristano hausit. Tu propinatum a Pa-
tino pleno ore bibisti. Sed quo fato contigit, ut oculos tuos
nostra hæc observatio invidiamque fugerit? quam si vidisses,
aut secutus esses haud dubie: aut maligno, ut alia multa,

dente carpsisses : cur ergo nunc files ? Inspice rursus , si licet , regium thesaurum : quem tam sæpe , tamque confidenter negas a nobis esse lustratum : intelliges vel ex hisce , quos diligentius quam reris inspeximus , & falsum te accusatorem esse : & futurum fuisse , ut in his nummis tam fæde non impingeres , si vel oculis nostris fidem habuisses : assèverantibus nobis jure merito legi oportere , COL. IVL. AVG. FEL. BER. *Julia Augusta Felix Berytus*. Nam quæ alia in Syria , præter Berytum , colonia Julia Felix Augusta cognominata est ? Ruit ergo conciditque illa tua egregia conjectatio , deductam a Julio coloniam in Heliopolitanum oppidum , auctam eandem ab Augusto : id quod falso narras ,
 69. tomo 1. pag. 228. tomo 2. pag. 15. 81. aliisque locis. Et cantharus quidem , Bacchi symbolum , ante aram templumque adpositus , in nummo Philippi , pag. 240. cultum ejus numinis familiarem fuisse Berytensibus denotat , quod & nos comprobavimus , pag. 91.

HIPPONENSIS colonia cur Gemella , cur Pia , appellata sit , falsam a te causam afferri.

NUMMUM M. Aurelii exhibes , pag. 271. in quo Ceres gradiens faces accensas gerit : similemque Commodi alterum , pag. 308. Utriusque inscriptio eadem : C. G. I. H. P. A. hoc est , *colonia Gemella Julia Hipponensis Pia Augusta*. Sunt & similes tomo posteriore , sub Caracalla , Gordiano , Philippo patre , & Gallieno. Nobis vero dicam scribis , quod cum Patino & Mediobarbo C pro G legimus , aliterque has litteras interpretati sumus. Tædet jam litium atque rixarum : quanquam si Himeræ Siciliae coloniae tribuendos esse hos nummos pertendero , qui refelles ? Verum sint illi sane coloniae Hipponensis : quam lepidus es in conjicienda causa geminae illius appellationis , Gemellæ nimirum , ac Piæ ? Nam cur Gemella dicta est ? Quoniam *urbs illa* , inquis , *gemina Straboni , altera Hippo Regius , altera Hippo Diarrhytos : unde in nummo Gemella perhibetur*. Et pag. 309. *Ideo Gemella nuncupata , quoniam alia urbs sit hujus nominis*. Id quod iterum repetis tomo secundo , pag. 54. & 347. Quot in orbe , ea si causa

causa probabilis est, Gemellas civitates appellari oportuit. Carthaginem in primis, cui Gemellæ appellatio quam apte congrueret, cum essent duæ ejus nominis coloniæ: Cur hæc una sic est vocitata ex omnibus, cum sit communis causa omnium? Quin Accitanæ coloniæ meministi: quæ, cum sit unica omnino Acci in orbe, tamen Gemellæ pariter sortita appellationem est: cujus rei causam aliam attulisti, vendibiliorem aliquanto quidem, nec tamen veram, pag. 13. Quanto forte verius Gemellæ dictæ coloniæ sunt, quarum civibus in ipsa coloniæ deductione concessum, ut in duabus legionibus stipendia facere, tanquam cives Romani, possent? Quo fere modo gemellæ vites appellatæ, quibus, ut Plinius noster ait, libro XIV. sect. IV. *hoc nomen vix semper gemine dederit.*

Plex vero cognomen ab Antonino Pio si deductum foret, Antoninianæ præterea, ut Corintho, ut Oeæ, aliisque, nomen isti haud dubie adjiceretur. Ante hæc tempora certe coloniam eo deductam esse Plinius junior in primis docet, libro IX. epist. xxxiii. quem locum subnotari a te in priorè statim volumine oportuit, ut ostenderes ante M. Aurelii ætatem deductos eos colonos: non unum Itinerarii auctorem appellare, quem tu falso ductus errore subinde Antoninum Pium vocas: cum vixisset hunc dudum post Constantini M. tempora, eruditi consentiant.

F

ILLICITANÆ coloniæ adscriptam a te nummum esse, qui Norbæ Cæsarianæ est.

AUGUSTI nummus a te profertur, pag. 54. in quo signa 7R
militaria sunt, quibus hæc imminente Duumvirum nomina, C. MANLIO. T. PETRONIO. Iisdem signis insertæ & interjectæ litteræ, ut tu quidem dicis, C. C. IL. A. ut vero Sponius, cum Mediobarbo, C. C. N. A. Atque ad Illicitanam coloniam tu revocas: *Colonia*, inquis, *Cæsarea Illice Augusta*. Ille ad Carthaginem novam Augustam: hoc est, ille semel, perperam interpretando: tu etiam præ-

postere legendo, bis peccas, aut sæpius. Diceres enim primo saltem *Cæsariana*, non *Cæsarea*: quod istud non colonix ullius cognomen, sed ipsum nomen est. Deinde, quo auctore *Cæsariana* cognomen *Illicitanæ* colonix tribuis, cum sit *solenne Julia*, vel, ut tu vis, *Immunis*? Petronii postea nomen cum hic occurat inter *Duumviros* idem, quod & in nummis novæ *Carthaginis*, ut tu dicis, vel *Norbæ Cæsarianæ*, ut nos demonstravimus: cur a Sponso discedis, hunc quoque nummum novæ *Carthagini* vindicante? Legit, inquis, C. C. N. pro C. C. IL. Vis ergo oculis tuis credamus, detractumque fatemur in hoc uno nummo *Julia* prænomen *Illicitanæ* colonix, adjectum *Cæsarea*, vel *Cæsarianæ*, sine teste? ejusdemque familix *Petronios*, fratresque, ut apparet, alterum *Illicitanorum*, alterum alterius civitatis longissime distix nummis inscribi? Quam pronus est oculorum lapsus in his litteris? *AQVINO* legit in suo alio nummo *Mediobarbus*, pro *AQVILIO*, arguente te, pag. 71. hoc est, N. pro IL. Tu nunc vicissim IL. pro N. mihi crede, vidisti: ac si non credis, specular iterum dioptramque admove: leges C. C. N. A. *Colonia Cæsariana*, vel *Colonia Concordia Norbensis Augusta*. Confer denique hujus nummi fabricam cum *Illicitano* altero, de quo mox dicemus: in quo *Duumvirum* nomina nummi ambitum occupant: cum in *Norbensi* militaribus signis imposita emineant: intelliges profecto, si sapere cum harum rerum peritis volueris, non ejusdem loci aut officinæ utramque constaturam esse.

ILLICITANAM coloniam dici *Juliam*, non *immunem*, oportere.

72. **U**NICUS, sed idem insignis, *Illicitanæ* colonix nummus a te commemoratur, sub *Tiberio*, pag. 111. in quo *Duumviri* appellantur, M. AEMILIVS. SEVERVS. T. COELIVS. PROCVLVS. II VIR. atque inter *militaria* signa, litteræ C. I. IL. A. hoc est, ut interpretaris, alios secutus, quod nihil astutius *soles* cogitare, *Colonia immunis Illice Augusta*. Qua vero auctoritate littera I. *immunem* coloniam putas indicari? *Plinii* forte: nam eum

nos quoque testem allegavimus. *Colonia immunis*, inquit, *Illici*, unde *Illicitanus* finus. Hic porro theta nigrum a te præfigi oportuit, non alius animadversionibus nostris, quas censoria virgula decuit esse prorsus immunes. Nihil enim hic Plinii auctoritas juvat: quando & ipsa pariter *Cæstrangusta colonia immunis* ab eodem appellatur: & in Bætica *colonia immunis*, *Augusta Gemella*, *Virtus Julia*, *Claritas Julia*, *Gemma Urbanorum*: & apud Paulum J.C. libro secundo de censibus, *Barcinonenses quoque immunes sunt*, & alii plures: nec ea vox apta cognomini, nedum in nummis. Nam quæ alia civitas eam ibi præfert vel ostentat, cum pari tamen immunitatis jure plurimæ perfruantur: aut ex lapidibus marmoribusque apud Gruterum quo alio scribi compendio vocem hanc edocemur, nisi tribus prioribus litteris IMM? Legendum igitur, *Colonia Julia Illico Augusta*: ut superius, C. I. C. A. *Colonia Julia Corinthus Augusta*.

L

LAODICEAM Syriæ primæ, coloniam ac metropolim a te appellatam esse, quæ nec colonia unquam fuerit, nec metropoleos prærogativam obtinuerit, nisi post annos amplius cccxx. quam putasti: utramque deinde dotem Laodiceæ ad Libanum a te injuste esse ademptam, cui nos adserueramus.

NUMMOS Laodicensium sic partiti sumus, in opere nostro de nummis, ut inscriptos quidem $\text{IOY AIEQN TON KAI AAOAIKEQN}$, aliosque, præsertim vero eos, in quibus colonie & metropoleos adjecta nomina forent, COL. LAOD. METROPOLEOS, Laodiceæ ad Libanum sitæ, sive Cœles Syriæ, invictis adscriberemus argumentis: Laodiceæ vero akéri, sive ad mare posita, inscriptos simpliciter AAOAIKEQN , vel LAODICEON . Tu, ut dissidere a nobis quæ jure quæ injuria decrevistî, in-

contrariam prorsus partem abis, permutasque, sive perturbas potius oppidorum jura. Quo argumento? nullo. Nam Ulpianus quidem, quem laudavimus, pag. 285. conceptis verbis, *Est & Laodicea colonia*, inquit, in SYRIA COELE; cui Divus Severus jus Italicum ob belli civilis merita concessit. Potuitne planius Laodiceæ colonie situs, tempusve quo deducta est, commonstrari? Expungatur vox ea, Coele, inquis, in Caracalla, pag. 55. Præclare & Annon hoc illud est, quod jam dixi, te judicium alieni securum, quam ridiculum lectori te præbeas, pensi nihil habere: cum ea quæ in libris recta sunt, quoniam causæ tuæ officijunt, inducere ac delere nihil verearis? Sed cur tandem ea vox expungenda? Quoniam Paulus, inquis, libro secundo de censibus, sic habet: *Laodicea in Syria, & Berytus in Phœnice, juris sunt Italici*. Idcircone, amabo, adversari Paulum Ulpiano censet? Scilicet, si Syria Coele Syria non est.

Jam metropolim existisse in administratione ecclesiastica sæculo quarto, atque adeo & civili jure, cujus formam in oriente secutas esse Ecclesias diximus, si quid in his rebus vides, intelliges ex ea persona quam gerebat ejus urbis antistes Georgius, apud Epiphanium, hæc. LXXIII. num. 1. ubi *Laodicea* appellatur, ἡ πρὸς Ἀντιόχειας Ἀδφῆς, ἣ ἔστι Κοίλας Ζυελᾶς, *Laodicea quæ prope Antiochiam Epidaphnes, sive quæ Coelesyria est*, id quod latuisse viro summo videtur. Ex eo autem intelliges de hac Laodicea & illud accipiendum quod Herodianus refert, tamen aliter accipis, Severum Imp. Antiochenisibus infensam privilegia ademisse, quæ Laodicensibus dedit, proximis scilicet, in Coele Syria positis, Ἀντιόχεια Λαοδικεῶσι. Metropolis denique in nummis quæ designatur, hanc ipsam esse & Scaliger agnoscit ad annum secundum Probi; ipsiusque aram illam esse, quæ in Laodicensium nummis signatur, ut nos quoque monuimus. At hic non nobis dumtaxat, sed & Scaligero bellum indicis: quæ in pugna quis adjunget tibi se comitem?

De æra tamen Laodicensium istorum cave fidem adjungas auctori chronici Alexandrini, sive Paschalis, quo nemo fallacior in rerum gestarum temporibus consignandis, præsertim usque ad Diocletiani ætatem, ac subinde etiam postea

Nam ille quidem Laodicensæ æræ initium ducit ab altero Cæsaris Dictatoris anno, sive post V. C. DCCVI. At Hieronymus in Chronico, non quale quidem libri editi repræsentant, sed ex optimæ notæ codice MS. bibliothecæ nostræ, ad annum secundum Probi sic habet: *Secundo anno Probi juxta Antiochenos CCCXXV. annus fuit: juxta Tyrios CCCCII. juxta Laodiceos CCCXIII. juxta Edessenos DLXXXVIII. juxta Ascalonitas CCCLXXX.* Initium igitur æræ Laodicensæ ab anno Urbis DCCXVII. repetendum est, Augusti VIII. ante Christum XXXVII. Sic annus CCCXIV. incidet in annum alterum Probi, qui Urbis Romæ MXXX.

Altera vero Laodicea ad mare a Plinio libera cognominatur, hoc est, suis vivens legibus: nec proinde colonia, quæ Romanis semper vivit institutis. Ex illo tempore, qui coloniam appellavit, vel unum, si potes, testem appella. Metropolis autem quo tempore creata sit si percontaris, accipe. Sub Justiniano Imp. hoc est, annis CCCXX. & eo amplius, serius quam putasti. Avulsæ tunc a Syria primæ urbes quatuor, ex quibus provincia constituta, quæ Theodoriados nomen habuit, a Theodora Justiniani conjugē. Tribus reliquis metropoleos nomine ac prærogativa Laodicea præposita est. Testes sunt, præter subscriptiones conciliorum, Notitiæ ecclesiasticæ: ipsumque provinciæ nomen præfert ætatem. Decem igitur nummos, quos Laodiceæ ad Libanum ademisti, pag. 55. 81. 119. 120. 242. 243. 244. & 309. tomi posterioris, patriæ suæ postliminio redde.

M

MUNICIPIORUM & coloniarum nummis quæ maxime vulgaria symbola sunt insculpta, quid sibi velint, te perperam explicuisse.

MUNICIPIORUM coloniarumque nummis impressas imagines quam præpostere interpreteris, non vacat in præsentem omnes excutere: duas modo, quæ sunt tritæ ac vulgares seligimus: signa videlicet legionum, & bovis effigiem: sive sit ille unicus, sive gemellos agat, ut ais, colonus. Ordiamur a priore symbolo ac potiore, signis videlicet legionum. De quibus primo quid statuamus, accipe: facilius pernoscas ex eo, quid tibi sit emendandum.

Impressa nummis signa militaria, non deductos in coloniam milites significant: quod tu sexcenties doces: sed recollectionem beneficii a legionibus accepti, quæ præsidium in eotractu, in eaque provincia agitent. Deducti in coloniam quidem milites fuere, quis nescit? at ex quo deducti aliquo fuere, jam non ibi milites, sed cives deinde rogatique sunt: neque ægre obliviscuntur sese olim meruisse stipendia. Cum ergo in nummis illi signa militaria imprimunt, alio spectant: nempe ut significant debere sese legionibus suam pacem, suumque otium, negotiatorumque suorum ac viatorum securitatem: nunc quidem equitum alæ turmæve, cum vexillum equestre solummodo, quam flammulam Vegetius vocat, nummi exhibent: ut in Cæsaraugustanæ colonie nummis, pag. 28. & 29. id enim equitum insigne est, non manipuli peditum, ut existimasti, pag. 92. & aliis locis: nunc peditum manipulis aut cohortibus, cum signa militaria, orbiculis clypeolisve distincta repræsentant, ut passim: nunc etiam utrisque, cum utraque in eodem nummo symbola insculpuntur: ut in Norbensis nummo, pag. 54. quem tu Illicitanum vocas, in quo aquila cernitur, cum vexillo, & signis manipulorum.

Quot porro legiones, inquis, intelligi necesse est? Tot

præcise, quot in nummis appellantur. Ternæ, exempli gratia, in Cæsaraugustano, pag. 22. sub Augusto, & sub Tiberio, pag. 100. LEG. IV. VI. X. Quanquam hos iterum, mihi crede, nummos inspicere: vide num IV. pro III. legeris: & proclivis enim error est: nec quaternarium numerum aliter putem pingi solitum illis temporibus, quam quatuor ductis in hunc modum lineis, IIII. Binæ deinde, in coloniz Patriciz numismate, pag. 62. sub Augusto, V. & X. Una denique, si vel signa pura sint, sine nomine ullius speciatim legionis, ut sæpe: vel unica legio appelletur, ut in Accitano: in quo nunc LEG. VI. pag. 12. & 13. Augusti principatu: nunc LEG. III. pag. 91. principe Tiberio occurrat. Nam cum citerior Hispania, quæ mari interno propior est, legionum duarum præsidium haberet: nunc uni earum, nunc alteri, debere se suam securitatem oppida præ se tulere, atque adeo alterutram appellavere in nummis: quoniam mos fuit, ut cum a duabus beneficium acciperent, nunc singulas earum seorsim, nunc conjunctim omnes in nummis appellarent: tametsi quod utraque ad tutelam civium totiusque provinciz operam suam conferret, ambas nihilominus ingeniose pingerent. Nunc enim idcirco aquilæ binæ sculptuntur in nummis, ut in Accitano, cum nomine unius solummodo legionis, LEG. III. pag. 91. sub Tiberio: vel nullo, pag. 145. sub Caligula: itemque in Ruscinonis nummo, pag. 63. Augusti principatu: ubi ob aquilas duas, epigraphen LEG. VI. *legiones sextas* perperam interpretaris: cum sententia sit, e legionibus duabus, quæ viciniorum mari tractum Hispaniz citerioris tutarentur, gratiam se legioni sextæ nunc referre: ut modo tertiz referunt Accitani, modo sextæ. Nunc aquila etiam unica signatur in nummo: sed vel duplici perticæ insidens, quo artificio gemina legio designatur: tametsi aut nulla nominatim appellatur, ut pag. 92. sub Tiberio: aut appellatur unica, nempe VI. cui e duabus gratiam se Accitani habere testantur, pag. 12. sub Augusto: quemadmodum in altero nummo ante allato, tertiz: vel aquila stat inter vexilla duplicata, mixtis clypeolis sive parmalis, ut pag. 13. quo insigni duæ legiones designantur, quæ simul impostæ præsidio sunt: tametsi in uno nummo appel-

75.

76.

77.

78.

79.

79.

80.

81.

78.

latur unica, altera in altero similiter appellanda.

- Occurrit & in Italicensis municipii nummis aquila similiter cum vexillo, duplici imposita perticæ sive hastæ, inter signa manipulorum, cum Drusi effigie, pag. 133. cum Germanici, pag. 137. Quid illa porro indicat? quod nescisti: tutelam, præsidiumque equitum ac peditum geminæ legionis, V. videlicet & X. quæ Bæticiam tutaretur, ut nummus coloniz Patriciæ indicat, pag. 62. hoc est, Cordubæ, quæ Italicensi proxima municipio est.

In Hispania scilicet variaz subinde præsidii gratia fuere legiones. Ex antedictis quidem quatuor fuisse intelligis, III. V. VI. & X. ac forte IV. nisi legendo deceptus es, quod verius arbitror. Quatuor ibi fuisse Augusti principatu, testis est Appianus, libro III. belli civilis: & sub Nerone, Tranquillus in Galba: quem principem sextæ legionis auctoritate factum Tacitus refert, libro V. Annalium. Evocatum autem ex Hispania ad imperium nostri, opinor. Sub Tiberio, ita prodente eodem Tacito, libro quarto, *Hispania recens perdomita tribus habebantur*, quod & Strabo narrat, libro III. pag. 166. Subinde autem immutata hæc fuisse, aliasque aliis temporibus legiones ibi fuisse, si quis ambigit, nã ille tum in vetere historia, tum in politia rudis ac peregrinus.

- Jam extra Hispaniam pariter in earum civitatum agro tot legionum fuisse præsidium collocatum, quot vel aquilæ cernuntur in nummis insculptæ, vel legionum nomina, extra controversiam est. His itaque suam securitatem debere se cives subinde agnoscunt. Berytenses, exempli gratia, quintæ & octavæ, quas ibi in præsidio collocatas ab Agrippa Strabo narrat. Horum nummi sunt præcipui, pag. 15. sub Augusto, & pag. 155. sub Tiberio, ubi aquilæ duæ orbiculis insident, cum nominibus legionum, V. VIII. tum pag. 238. tomi alterius, sub Philippo, cum iisdem nominibus viri duo cum clypeis & vexillis, quæ legionem integram, hoc est, equites peditesque repræsentant. Eo spectat & alter eorundem nummus, pag. 239: ubi Mercurius cum crumena plena pictus ingreditur: quo symbolo viatorum mercatorumque securitas per Berytensium agrum iter habentium, beneficio legionum, indicatur.

indicatur. Legendum enim, uti monuimus, COL. IVL. AVG. FEL. BER. non ut tu perperam, FEL. HEL.

Cremna pariter colonia, pag. 115. sub Elagabalo, aquilam exhibet inter duo signa militaria, mixtis vexillis equestribus; quo argumento toti legioni acceptam refert securitatem suam. Similiter Antiochia Pisidiæ, aquilam cum vexillo habet inter signa militaria, sub eodem principe, pag. 108. sub Philippo, pag. 219. sub Decio, pag. 276. Sic & apud Geographos, cum alicui oppido legionis nomen adjicitur, hanc ibi esse in præsidio locatam argumento est. Quare apud Plinium, libro v. sect. 1. *Carsenna colonia Augusti, legio secunda* appellatur. In Numidia apud Ptolemæum, libro v. cap. 111. *Αμύρασα legio Augusta tertia*: in Arabia, *Βόρρα λεγίται*.

Nec tamen ubique legio integra præsidio imposita est: nunc enim soli pedites, nunc equites soli huic muneri destinati. In colonia Patrensi, X. & XII. vel, si ita vis, sola XXII. legio appellatur, pag. 159. sub Claudio: pag. 177. sub Nerone: pag. 185. sub Galba: pag. 203. sub Domitiano: aquilaque unica ubique pingitur inter signa peditum. Item colonia Paria, sub M. Aurelio, pag. 172. mulicrem exhibet, quæ signum manipulorum dumtaxat manu tenet, altera cornu copiæ: ut annonæ ubertatem tutelæ militum debere se profiteatur: id quod & Berytensis fatetur, Genio urbis cum simili cornu copiæ ac temone inter vexilla equitum posito, pag. 238. sub Philippo: quem tu nummum adhuc He-liopoli adscripsisti.

At in colonia Ptolemaïde, vexilla sive quinque, ut pag. 161. sub Claudio, & pag. 181. sub Nerone: sive quatuor, ut pag. 231. sub Hadriano, & tomi posterioris pag. 83. sub Geta, totidem equitum turmas, nostro nunc quidem judicio, repræsentant. In colonia Troade equitatum significat vexillum unum, turrito capiti adjectum, colonix scilicet, quam equites legionis Romanæ cujuslibet tutarentur, pag. 216. sub Trajano, & pag. 233. sub Hadriano: item tomi tui secundi pag. 65. sub Caracalla, pag. 132. sub Elagabalo, pag. 182. sub Alexandro Severo, & pag. 189. sub Julia Mamaea. Lupa similiter cum vexillo, in eadem colonia, pag. 146. in

Aquila Severa : quæ effigies & in Damasceno nummo idem significat, cum adjecto nomine legionis, in qua mererent stipendia equites, sive LEG. VI. F. pag. 258. sub Oracilia : sive LEG. III. GAL. pag. 308. & 320. sub Gallo & Volusiano.

92. Provincia Dacia in nummis habet nunc vexilla duo, in quibus legionum scripta nomina, V. & XIII. pag. 230. tomii posterioris, sub Philippo patre : pag. 270. Philippi junioris principatu : pag. 282. sub Decio : pag. 297. sub Herennio : pag. 301. sub Hostiliano : pag. 326. sub Æmiliano : pag. 344. sub Gallieno. Nunc vexillum unicum exhibet, pag. 230. sub Philippo patre, pag. 256. sub Oracilia, pag. 283. sub Decio : quod equitatum præcise denotat, sine numero legionum : sed adjectæ in eo vexillo litteræ, D. F. Daciam Felicem significant : Romano scilicet equitatu geminæ legionis, ut alii nummi docent, provinciam tutante ab hostium incurSIONIBUS.

93. Colonia Deulton, pag. 224. sub Philippo, vexilla duo habet, non cum aquilis quidem, ut tu existimas, sed cum aviculis, quæ fuerint illis temporibus turmæ cujusque, vel etiam decuriæ equitum, insignia. In media nummi area aquila est Romani imperii symbolum : ex quo intelligere est coloniam ibi profiteri, turmis decuriisve equitum Romani imperii acceptam se referre incolunitatem suam.

Quin etiam progressæ ulterius colonix in gratia referenda. Nam & rem sacram fecere, ipso Duumviro, seu Magistratu colonix vel municipii sacrificante, in hujus beneficii memoriam, hoc est, ob tutelam legionum. Declarant hoc nummi innumeri, in quibus Duumvir cum bobus incedit : sive depictis retro signis militaribus, ut in colonia Berytensi, quam tu Heliopolim falso vocas, pag. 95. in Macrino : & in Antiochia Pisidia, pag. 35. in Caracalla, & pag. 100. in Gordiano. Sive vexillo tantum insculpto, quod equitatus, ut diximus, insigne est : ut in Tyria, cum epigraphe, LEG. III. GAL. pag. 22. sub Severo : pag. 32. sub Julia Domna : pag. 87. sub Geta : pag. 97. sub Macrino : pag. 314. sub Treboniano. In Sidonia cum legionis Parthicæ nomine, LEG. III. PAR. pag. 127. sub Elagabalo, & pag. 150.

sub Annia Faustina. In Rhesænsi, pag. 175. sub Alexandro Severo. Cujus coloniarum nummus alter, pag. seq. genium urbis cum aquila exhibet, & in ambitu epigraphen, L E G. III. GAL. Quo significatu? nempe ut incolunitatem ac securitatem suam debere se profiteantur imperio Romano, cujus in limite positi Rhesæneses, & beneficio quidem equitatus legionis tertiæ Gallicæ. Hoc & vexillum declarat, cum aquila junctum, in altero ejusdem oppidi nummo, pag. 287. sub Decio: in quo nummo annus P I H. hoc est, cxviii. 99. xrx Rhesænsium adscriptus est: & pag. rursus 297. sub Herennio nummus alter, in quo urbis Genius, & Genius legionis dextras jungunt ante aram. 100.

In Sidoniensi nummo, pag. 118. sub Elagabalo, aquila proræ navis imposita, signum legionis classicæ, insculpta cernitur: & coram ea Genius Sidoniensis coloniarum rem sacram facit. Quorsum autem? nempe ob recordationem beneficii a legione classica, præsidioque ipsius, accepti. 101.

Denique memoris similiter animi significatio est in nummo Neapolitanorum e Samaria, pag. 321. sub Volusiano: ubi non Serapis, ut arbitraris, sed Duunvir: nec aquila, ut putas, sed minor avis, manipuli signum insculptum est. Aries præterea cum spicis, ut mox dicemus, arcam nummi infirmam obtinet, summam ædes sacra. Quo hæc universa consilio? Nempe ut ubertatis agri sui causam post Deos refundere se in tutelam præsidiumque Romanæ militiæ Neapolitani significant. 106.

Vide jam quot tibi sint ex opere tuo placita eradenda: quantæque tibi sit laudi futurum, cum eos, a quibus hæc didicisti, a nobis monitus, dedocebis.

I. Primum enim, falsum est, signa militaria ob id insculpta in nummis esse, ut argumento sint colonias ex veteranis legionum deductas esse: id quod tu locis sexcentis doces. Neque enim illa deductos milites in coloniam, sed in ejus coloniarum agro positos præsidio, indicant. Qua enimvero auctoritate confirmas, in municipium Italicentis veteranos ab Augusto fuisse transmissos, uti asseveras, tum in Druso Cæsare, pag. 133. tum in Germanico, pag. 137. cur, inquam, ita statuis? An quoniam impressa illius municipii nummis signa. 82.

sunt, perinde atque coloniarum? Municipium igitur a colonia nihil distat; quo quid dici potest a vero alienius?

87. II. Nec minus abhorret a similitudine veri, ad indicandam coloniae vetustatem, aut nummis Patrensisbus adjectum nomen esse legionis XXII. ut narras in Claudio, pag. 160. in Nerone, pag. 177. in Galba, pag. 186. in Domitiano, pag. 204. in M. Aurelio, pag. 277. in L. Vero, pag. 297. in Commodo, pag. 314. aut aliis nummis signa praecise militaria esse insculpta, sine nomine legionis, ut de Heliopolitanae praedicas sub Julia Domna cufis, pag. 29. de aliis alibi passim. Doce enim, si quid didicisti, id quod nobis plane latere confitemur, qui potest signum militare, quae so, vetustatem coloniae potius, quam novitatem, indicare?

III. Eiusdem farinae est, quodaes in Elagabalo, pag. 109. signis militaribus immunitatem coloniae significari: cum plurimae sint coloniae non immunes, ut Accitana, Patrensis, aliaeque: quarum nihilominus impressa nummis signa militaria sint.

IV. Figmentum quoque ingenii est haud satis in conjiciendo felicitis, a nobis dilucide confutatum, quod in Tiberio doces, pag. 112. aquilam in coloniarum nummis depictam, veteranos eo deductos significare, totidem e legionibus, quot sunt in nummo aquila: imo & e duabus legionibus, vel si unica aquila sit inter signa duo militaria. Alio has picturas spectare nunc, opinor, in aperto est.

78. V. Doces praeterea Accitanae coloniae nummum sub Augusto percussum, cum signis militaribus, nomen habere legionis sextae, pag. 13. sub Tiberio autem, tertiae, pag. 91. eo quod ii, qui Augusti principatu magistratus honore in ea colonia fungerentur, ex legionis sextae veteranis originem traherent: qui sub Tiberio, ex legione tertia. Quasi plurimum interfit, aut omnino quidquam juvet, aut denique Duumviris honori & ornamento sit, commemorare, & in aere signare, qua in legione ante annos ducentos meruerint stipendia majores sui.

79. VI. Unius deinde ejusdemque coloniae saepe refers numeros alios bove signari, vel colono, ut vocas, boves agente: alios signis militaribus: idque argumento esse partim ex plebe,

partim ex veteranis coloniam esse deductam : sive partim plebeiam esse, partim militarem: id quod de Casaraugustanæ colonix nummis prodidisti, pag. 22. Augusti principatu conflatis : de Ptolemæide, in Claudio, pag. 161. in Nerone, pag. 181. in Hadriano, pag. 231. in Geta, pag. 83. De Patrensi colonia in Domitiano, pag. 203. in Commodo, pag. 318. De Ælia Capitolina in Hadriano, pag. 222. De Antiochia Pisidiæ, in Caracalla, pag. 35. De Rhefenensi in Alexandro Severo, pag. 175. Cui placito, vel, ut ego arbitror, commento potius, & illud simile est, quod de Troade colonia pronuntias, in Aquilia Severa, pag. 146. lupam in nummo insculptam cum gemellis, togatorum civium insigne esse: vexillum autem simul adjunctum, veteranorum. Cum ii, qui res Romanas vel leviter attigere, norint, ante Syllam quidem deductas fuisse colonias civiles complures, hoc est, e civibus: militarem, sive e militibus, nullam memorari: post Syllam autem nullam civilem, militares quamplurimas existisse. Quæ porro a te describuntur numismata Imperatorum in colonis percussa, num Syllana tempora antecedunt? De bove autem nummis impresso, vel colono, ut ais, boves agente, mox tecum agemus.

VII. Cum in eadem colonia cusi nummi nunc colonum, ut ais, exhibent, nunc signa militaria, (nulla autem fere colonia est, quæ non habeat utriusque illius generis nummos:) id documento esse dicis, alterum Duumvirorum a civibus in coloniam deductis, alterum a militibus originem ducere. Sic enim conjectas in Augusto, pag. 59. in Tiberio pag. 99. in Caligula, pag. 148. in Trajano, pag. 213. Utrum ergo e Duumviris in nummo uno colonus ille tuus, utrum in altero signa militaria designant; nam si eo consilio symbola mutantur, id certe nosse aliquatenus interest. At utriusque nomen ex æquo, atque eodem situ & ordine, in utroque numino appellatur, & in eo qui colonum, pag. 147. & in eo qui signa exhibet, pag. 148. LICINIANO. ET. GERMANO. IIVIR.

VIII. Provinciæ Daciæ nummis legionum V. & XIII. nomina, in Philippo patre, pag. 231. in filio, pag. 270. in Decio, pag. 283. aliisque, eo consilio insculpta similitèr

affeveras, ut id documento sit eas legiones in colonias provinciae esse transmissas. Dic ergo primum, quae Daciae coloniae fuerint, praeter unam, quae Dacica ex eo dicta est, eademque Ulpia Trajana, nunc *Varhel* in Transylvania, ut diximus in libro de nummis. Deinde vel si plures essent, sic mecum statuito, ad provinciae solummodo custodiam, non ad constituendam, instaurandamve coloniam aliquam, legiones in oppidis castrisque esse collocatas.

IX. Berytenses, dum signa militaria nummis suis sub Julia Domna imprimerent, allusisse fortassis ad titulum Matris Castrorum, quo donata illa a Senatu est, pari felicitate auguraris, pag. 25. tomi secundi. Quae conjectatio, praeterquam quod falsa est, ut diximus: quam incertae, quam parum firmae tuo ipsius iudicio sint aliae tuae priores de iisdem signis suspensiones, palam facit.

X. Strabonem aïs pag. 238. in Philippo seniore, ex nummis maxime illustrari: quod cum is Beryti collocatas dicat ab Agrippa legiones duas, nummi docent non ad hiberna, sed ad coloniam eo traductas. Dignus profecto locus, in quo rursum exclames, ut facis subinde, tum tomo priore, pag. 62. cum de hac ipsa transductione legionum in colonias verba facis: *Quanta igitur ex rei nummariae monumentis historiae lux, quae sine eorum ope multa caligine involuta permaneret?* tum tomo secundo, pag. 176. *Quanta igitur historiae lux e nummis?* Quo loco videlicet ex iisdem perperam intellectis id colligis, quod proxime antea num. v. i. falsum esse evicimus. Hocine est, amabo, Strabonem illustrare, si longe aliud quam quod dicit, tu explicatis praepostere nummis adstruas? Ille in praesidium locatos ibi milites tradit, libro xvi. pag. 756. *ὁμο τῶν μακρῶν ἰσχυρῶν Ἀργυροῦς ἐστὰς ταύτα.* Tu deductos in coloniam praedicas. An sunt haec duo huiusmodi, ut ex altero alteri lux accedat?

Denique, ut ne in hoc uno loco moram trahamus longiorem: dignum notatu narras esse, pag. 29. in Augusto, quod vexillum solummodo in minimae formae nummis Caesarianorum appareat: non etiam cum bobus colonus. Quasi vero mirabile sit, aliud nihil in exiguae molis nummo describi, quam quod loci angustiae ferant. Sed de signis militari-

bus satis : ad alterum nunc symbolum veniamus.

Bovem municipiorum coloniarumque symbolum appellas sexcenties : ad indicandam originem deductæ primis imperii temporibus coloniæ, colonum boves agentem, ducentemque aratrum, in nummis signari : sic enim aïs in Nerone, pag. 169. & in Trajano, pag. 212. Sed quem colonum putas, si caput viri velatum, vellem denique ipsam totam attentius contemplere, in Cæsareæ nummo præsertim, quem sub Marcrino exhibes, pag. 91. (ex hoc autem uno disce omnes :) præsertim si quem Patinus vulgavit, pag. 322. ejusdem opidi nomine, ejusdemque Augusti effigie, huic adjungas : in quo bos unicus, non ut alibi jugatus depingitur : neque is, quem colonum appellas, bovem agit, sed dexteram in cælum tollit : nam cur bos in agricolatione unicus ? Sed si boves pariter in plerisque nummis insculptos probe inspexeris : intelliges non colonum, sed magistratum ipsum Flaminis habitu : non aratrum, sed scipionem, cui innititur, ibi sculptum esse : lituum etiam, clarissimum insigne auguratus, altera illum manu gestare, tum alibi passim, tum apud Anton. Augustinum, Tab. XVI. num. 13. apertissime : ex quo eandem esse ceterorum numismatum formam intelliges : boves denique ipsos vittatos, & ut appellas, mitratos infulatosque esse, hoc est, sacrificio destinatos, pro incolunitate principis, cujus legiones coloniæ vel municipii securitati militarent. Quod cum a nobis jam dictum esset, pag. 118. tu exsufflas & rides, pag. 103. an jure merito, eruditorum judicium erit. Quin tu ipse etiam, si tibi constare cupis, nobis suffragabere : qui vittatum bovem tum in Cæsaraugustano nummo agnoscis sub Tiberio, pag. 96. sacrificii causa pro principis salute : & in Graccuritano, sub eodem, pag. 110. & caput bovis sacrificiorum insigne appellas, sic enim loqueris pag. 102. & tomo denique 2. pag. 18. sacrificatum velato capite, quale est Flaminum in hisce nummis, *ex Æneæ dicis. Ab Æneæ factò ortam hanc esse consuetudinem dicere voluisti : de qua locus insignis est apud Cyprianum, quem tibi indicabo, libro de lapsis : Ab impio, inquit, sceleratoque velamine, quo illic velabantur sacrificantium capita captiva, caput vestrum liberam misisti.* Si veritati igitur, ut virum prop-

104.

105.

bum ac frugi decet, aliquando cefferis: si ea refeceris, quæ de utroque symbolo a te perperam, & creberrime tamen, usque ad fastidium & tædium inculcantur: dimidio saltem operi tuo inducendam esse spongiam confitere: pars altera deinde reliqua constabit solum ex his, quæ nos hoc libello reprehendimus. Quam dignus sit parente fetus, exinde intelliges.

N

NEAPOLITANI in Samaria nummi symbolum a te perperam explicatum esse.

106. **V**OLUSIANO principe cufus Neapoli in Samaria nummus inter cetera arietem & spicas exhibet, pag. 321. tomj posterioris. Tu ariete ais vernum tempus designari, quod *annum sub hoc signo Neapolitani inchoare solerent, quemadmodum Antiocheni & Damasceni, qui pariter arietem in suis nummis eam ob causam exhibent.* De Antiochenorum certe duplici æra si paulo attentius ea legas quæ diximus, intelliges saltem illam, quæ Augustana dicta est a nobis, duxitque initium ab Actiaca victoria, non a verna tempestate, sed ab autumnali, cœptam esse. Damasceni si Seleucidarum æram secuti sunt, ut simile veri est, ab Hyperberetæo, sive Octobri Juliano, anni sui duxere exordium. Verum ut ut est de ceteris, quin igitur in isto Neapolitanorum nummo verticem obtinet aries, quo signum cæleste dignoscatur esse? cur humi graditur? Quod si ariete ver designatur, an etiam spicis grano onustis? Sed tricas nugasque mittamus. Nihil profecto hic verno sideri loci. Illud nimirum est: ut spicæ fertilem uberrima fruge campum, sic aries pascuis lætum, & felicem alendo pecori significat. Nihil amplius.

NORBENSIS nummi interpretationem nostram
a te frustra vellicari : quam te ipsum
imitari alibi decuit.

LAUDATUS antea nummus Norbenſis coloniæ , ſub
Caſio & Lucio Cæſaribus , caput Auguſti ex parte averſa
exhibet , cum hac epigraphè , AVGVSTVS. D. D. 51.
C. C. N. C. hoc eſt , interprete te , ac litterarum ordinem pro
arbitratu invertente , *Auguſtus. Colonia Concordia Norbenſis
Cæſariana. Decreto Decurionum. Non autem* , ſic pergis di-
cere , *Decuriones Colonia Concordiæ Norbenſis Cæſariana , ut
tradit P. Harduinus , pag. 362.*

Quid ? ſi juſſerint Decuriones , non perinde eſt ac ſi dica-
tur , decreto Decurionum ? Non ipſi , quæ ſint decreta decu-
rionum , expoſuimus , pag. 124 ? Non pag. 108. atque alibi
paſſim , has notas D. D. legi poſſe monuimus , *Decuriones* ,
vel *Decreto Decurionum* ? Non hoc potiſſimum loco contextus
ac ſeries litterarum jubet *Decuriones coloniæ* legi ? Quæ pru-
rigo hæc reprehendendi eſt , ubi nihil ſit , quod vituperes ?
Ignofce : monui ſemel iram nunc a me ſimulari , cum nulla
ſit. Sacro liceat interim uti adagio : Medice , ipſe te ut cu-
res , oro. In nummo Uticenſium , pag. 124. quid legis ?
M. MVN. IVL. VTICEN. D. D. P. P. Quomodo
porro interpretaris ? *Municipes municipii Iulii Uticenſis. De-
curiones poſuere*. Atqui quod nunc conſilii das , id accipi iſtic
a te in rem tuam oportuit : reddique in hunc modum has
litteras , *Municipes municipii Iulii Uticenſis , decreto Decurio-
num poſuere*. Sic certe tum ratio , tum contextus orationis
poſtulat : neque enim ſoli decuriones : ſed decreto decurio-
num , & quaſi Senatusconſulto , quoniam curia in coloniis
municipiisve Senatus inſtar Romani fuit , *municipes civesque
poſuere*.

NUM. REST. nummum ideo prætermisſum a te;
quod non intellexeris.

107. **J**AM quoniam ordo litterarum ita fert ac patitur, ut de nummo inſigni Galbæ in tranſcurſu agam, qui REST. NVM. inſcribitur, vulgatusque eſt a Seguino, die, amabo, quamobrem hunc omiſeris. Nos enim olim interpretabamur, *Reſtituta Numantia*. An quod ea dumtaxat numiſmata Imperatorum aggreſſus es, ut fert titulus operi tuo inſcriptus, quæ in colonis, municipiis, & urbibus jure Latio donatis ſint percuffa: quo jure Numantia forte caruit? At unde jure Latio, (cogis me perpetuo tecum barbære loqui: nemo enim idoneus Latinitatis auctor jure Latio dixit, pro jure Latii) unde ergo jure Latii donata hæc oppida didicisti, quorum nummos proferſ in medium, Abderam, Julian Traductam, Læliam, Segobrigam? Hanc certe poſtremam in primis ſtipendiariam fuiſſe Plinius noſter ait, Latii veteris jure donatam negat. Cur igitur non fuit inter iſtas & Numantia locus?

An tu fortassis *Numidiam reſtitutam* mavis? ideoque prætermiſiſti, quod non ad colonias vel municipia pertinere tibi videretur? Atqui de Numantia reſtituta accipi oportere certis documentis evicimus: quæ urbs, ut Plinius admonuit, in Clunienſi conventu fuit: Cluniæ autem cuſus ille pariter vulgatiffimus ejuſdem Galbæ nummus, HISPANIA. CLVNIA. SVLP. An verebare, ne iſtud a nobis accepſſe videreris, quoniam nemo præviſſet? Quor alia perbona mutuatus a nobis fuiſti, quæ tu aſtute diſſimulaſti? qui ſatis habueris, ut jam diximus, in præfatione generatim ac verbulo uno obiter conſiteri, te per alios profeciſſe: ut hæc conſeſſio videlicet omnem de furto accuſationem eluderet.

Esſe autem aliquos, qui tibi præverint, qui poſtquam priores noſtros conatus de Nummis veterum publici juris fecimus, Numantiæque hunc ibi nummum adſeruimus, pro Numidia nihilominus ſententiam dixerint, Numantia ablegata, vix arbitror: quanquam ſcio a te nihil afferri prope modum, niſi de aliena promptum officina. Quin eruditorum

autem ea de te consilium prius exquisisti? Quin virorum illorum in primis Senatium adiisti, qui nuper in Illustrissimi Ducis AUMONTII, nunc in Illustrissimi Præsidis BIGNONII ædes, hebdomadis singulis de veteribus numismatis disputatori confluunt? quos quidem esse tum eruditione, tum sagacitate præstantes, tum ab humanitate omnibus caros, fama est omnium sermone celebrata. Horum nemo tibi non esse oratuli vice debet: nemo hunc animo tuo errorem insidere passus esset. Habes in his, ut nunc ceteros sileam, Virum clarissimum, ejus cætus præsidem, seu Directorem, ut vocant, D. DE LA CHAPELLE, dignum ea loci atque honoris prærogativa, dignum illo eruditorum virorum, qui primum ei locum concessere, judicio: quippe cujus ingenio futura sit exeteris gentibus, posterisque, LUDOVICI MAGNI virtus ac fama celebrator. Nam res ab eo gestas in nummis descripsit, quos cum admiratione ac voluptate vidimus, censuimusque & elegantia & acumine cum numismatis antiquis certare.

Quod si tantis viris neglectis, ad alios quospiam obscuros homines te transtulisti, qui tecum Numantiæ novum bellum indicendum esse decreverint: dic, sodes, quamobrem ita censuere? Forte quod extincto Clodio Macro, qui res novas in Africa moliebatur, provincia est legitimo principi Galbæ restituta. Quid? Cum Hadrianus Augustus dicitur tot provinciarum restitutor, eone sensu restituisse dicitur? O viros plane dignos, qui ubi de latinitate lis erit, inter iudices audiantur: qui restitutam provinciam, principi restitutam seu redditam interpretentur.

Nam quid restitutum dici merito potest aut debet? sane quod spretum, quod ante dejectum ac profligatum, quod afflictum, perditum, collapsumque sit. Quæ potest autem Numidiæ vexatio intelligi, eo quod per primum forte imperii Galbæ mensum ad summum, Clodius Macer cum legatus pro Prætoris Africæ esset, id quod ejus nummi testantur; CLODIVS. MACER. PRO. PRAE. AFRIC. legionem, ut Tacitus narrat libro secundo, cohortesque delegit ex officio suo? Si Galbæ imperium exortere secretis consiliis molitus est, num ideo afflictæ Numidia est? num

hæc causa justa & æqua fuit nummi cudendi, vel ænigmati potius? nam quis extinctum tyrannum, consilia rerum novarum meditantem, si restitutam Numidiam audiat, intelligat? Dicerent nummi, LIBERTAS. RESTITVTA, qualis eodem principe nummus occurrit apud Occonem & Mediobarbum. Verum haud magnam præ se tulisse lætitiã Afros ob Macri necem, sed hanc moderate accepisse, ea Taciti verba testantur: *Africa, ac legio in ea, interfelto Clodio Macro, contentæ qualicumque principe, post experimentum domini minoris.* Gavisos ea nece Numidas magis quam Afros, hoc est, quam provinciã Proconsularis incolas, aut gratulatos Galbæ fuisse ob eam rem cum majore significatione lætitiæ, quo quis probet auctore vel teste?

Si bellis attrita provincia, vel fame, foret, ac beneficio deinde principis eadem recreata, merito ab eo RESTITVTA diceretur. At bellum in Africa Clodii Macri causa nullum fuit, nullus tumultus; aut si fuit, unius horæ Carthagine fuit: in Numidia certe omnino non fuit. Statim Macrum oppressum, facto in illum ab equitibus impetu, ut postea in Pisonem Proconsulem, a Macri successore Valerio Festo, narrent Tacitus ac Suetonius.

At idem Tranquillus Galbam narrat, inquit, *Africam proconsule biennio obiunisse, extra sortem electum, ad ordiendam provinciam, & intestina dissensione, & barbarorum tumultu inquietam: ordinasseque magna severitatis ac justitiæ cura, etiam in parvulis rebus.* Nec diffitemur utique: an vero in nummo putas, qui Galba imperatore conflatu sit, ea commemorari, quæ multis ante annis pro consule egerit? Non & per annos octo Hispaniam citeriorem rexit, ubi Numantia fuit, inde proxime ad imperium evocatus? Cur ergo ob res ante imperium gestas Numidiam hoc loco quiquam potius quam Numantiam legat?

Sed piget tamdiu altercari, cum verbo confici res uno possit. Nego nummum Numidiæ nomine ullum exstare: nego ullum eo nomine inscriptum illis temporibus, ut res erant, cudi potuisse. Quid ita? Quoniam tametsi Africa & Numidia provinciæ olim duæ inter se discretæ forent: nihilominus tum Galbanis temporibus, tum subsequētis saltem.

usque ad ultima Hadriani tempora, civilis una, cum Proconsulari, & Byzacio, Tripolitanoque tractu, provincia fuit, sub uno Africæ nomine, sub uno Proconsule, sub uno legato seu proprætore, qui legionem Proconsuli dudum ablatam, ut Tacitus libro 1 v. refert, in Africa regeret. Aliam, si potes, causam asser, quamobrem cum sub Hadriano principe, a quo tamen Vicarii Africæ, aliique sunt instituti, atque adeo & Consulares Numidiæ, Byzacique: cum illius, inquam, principatu nummi occurrant inscripti, AFRICA, & ADVENTVI. AVG. AFRICAE, & RESTITVTORI. AFRICAE: item MAVRETANIA, & ADVENTVI AVG. MAVRETANIAE, & RESTITVTORI. MAVRETANIAE: nulli tamen similes de Numidia, Byzacio, Tripoli, visi usquam fuerint. Annon ab Africa in Mauretanium per Numidiæ campos iter est? cur ergo nulli ibi similiter Hadriani nomine nummi percussi: nisi quod Africæ nomine Numidia tunc contineretur? ut sub Mauretaniæ appellatione triplex Mauretania, Sitifensis, Cæsariensis, Tingitana. Diceret ergo nummi artifex & auctor, non NVMDIA, sed AFRICA RESTITVTA.

Quod si adhuc nihilominus ab eodemne magistratu, Proconsule scilicet Africæ, illis præsertim, quæ dixi, temporibus, utraque regio administrata fuerit, ambigis: perlege Taciti de Galba, Othone, & Vespasiano historias, quæ Africam, Mauretaniæque commemorant, de Numidia silent.

At iis adhuc haud dubie faves, qui restitutam Numidiam malunt. Idcirco enim *Babbenfes Numidiæ Tingitanæ* pag. 184. & 185. Neronis excusso jugo Galbæ partes secutos esse dicis, atque in ejus nummis Victoriæ insculpisse, quæ dextra coronam gerat, ob Clodium Macrum scilicet in Africa interemptum. Dic fodes, unde Numidiam Tingitanam hausisti? Mauretaniam dicere, opinor, voluisti. Sed quid Mauretania, sive Tingitana, in qua Babba fuit, sive Cæsariensis, Galbæ gratularetur ob Macrum interemptum, a quo neutram stetit Tacitus admonet? cur de Macro potius, quam de hostibus universim devictis novo principi

gratuletur ex more ? Sed ad nummum, de quo lis est, revertamur.

- Te vero egregium fabricæ Hispanicæ in nummis dijudicandæ, atque adeo ab Africana discriminandæ arbitrum. Ubinam cum muliebri capite, quod averfam nummi aream obtinet, aliquid ex iis quæ ejusmodi capitibus in Africanis nummis adjungi solent, insigne Africæ ? qualia sunt a nobis olim commemorata : sive spicæ, quibus illius tractus fertilitas designatur, sive elephantinæ exuvia, sive scorpionis, sive leo. Atqui adjice iterum oculos cum dioptra & speculari : agnosce vultum in eo nummo describi femineum, plane similem ei, quem in Obulconis nummo, qui Regii cimelii est, dum nobiscum viderunt : est autem Obulco Hispanicæ oppidum, quod Pontificense cognominari Plinius ait : quem ipse vultum in Turiasonis nummo semel iterumque exhibes, pag. 108.
70. & 77. Turiaso autem ab urbe Numantia paucis admodum distat leucis. At tu, optime vultuum ac personarum judex, priore loco Agrippinæ senioris vultum, tamen si fabricæ rudis agnoscis : posteriore, Juliæ Augustæ. Quid ais ? vigilansne, an dormiens hæc scribebas ? cum fiat inter se simillimi vultus duo, nec habeat Livia quidquam certe Agrippinæ simile : & ipsam Turiasonem, seu Turiasonis Genium, femineo vultu, ut plerumque fit, repræsentari, titulus ipse TVRIASO utrique vultui appositus edoceat : tamen alterum Liviæ, Agrippinæ alterum pro arbitrato adscribis ? 109.

- Plane horum simile caput muliebre in nummo Caligulæ, pag. 149. Norbam Cæsarianam indicat, ejusdem fere tractus civitatem : eadem certe fabrica, idem capitibus tenor. Sed multo similis in eo nummo Galliæ Narbonensis, quem refert Patinus, in gente Æmilia, nos primi explicuimus pag. 110.
107. COL. ex parte una exhibet : ex altera, C A B E. hoc est, *colonia Cabellio* : quo in nummo Genius pariter civitatis exprimitur, capite muliebri, quale in Numantiæ nummo videtur : non, ut alibi, turritum illud quidem, sed nudum, circis crinitum inter se decussatim implicitis, usque ad occipitium : ubi geminam tergeminaque in caudam divisi in humeros defluunt. Horum ergo cum simillimum sit ac plane geminum illud, quod in eo nummo cernitur, de quo contro-

versia est, quid cessas in eo pariter, non provinciam, sed urbem agnoscere? Numantiam videlicet, quam *Soria* nunc incolæ vocant, e Numantiæ veteris ruinis, ac juxta eam proxime Galbæ auspiciis excitatam. An plura enim argumenta desiderare quisquam possit, quæ hunc Numidiæ abjudicent; Numantiæ adserant?

O

OEENSEM coloniam, non Æliam, ut existimas, sed Antoninam esse appellatam.

EST Antonini Pii nummus, pag. 247. ita inscriptus; C. A. O. A. F. hoc est, si te quidem audimus interpretem, *Colonia Ælia Oea Augusta Felix*: atque hanc interpretationem nobiscum ais olim a te communicatam. Nec mea voluntas profecto, nec consuetudo, nec natura fert, ut convitiis libenter utar: nec nisi ægre admodum parcemiam veterem suggero, quam Græcæ dicam, quo minus tibi molesta sit: Χρὴν Ἰαυδῆν ἢ μνημονα. Negas pag. 281. fuisse nobis cum studiosis rei nummarie sermonem aut commercium: dicis hoc loco fuisse tecum. Ubi, quodvis tibi credi? Nescis deinde Logicæ tirones quid illaturi sint ex utroque illo antecedente? nempe, non esse te igitur rei nummarie studiosum. Vel structa aliter argumentatione: Tu rei nummarie studiosus: non habuit is, quem lacesis, cum rei nummarie studiosis commercium: non habuit ergo tecum. Quando nam igitur id arcanum cum illo communicasti?

Me negas ibidem varia cimelia explorasse: cujus incuriæ crimen ridicule conjicitur in eum, qui saltem Regium diligenter lustravit: quod fecisse nos, cum esset in hac civitate, tum ex iis discere potuisti, quorum illud fidei ante annos quinque commissum erat: tum ex iis quæ in Amidensi nummo, pag. 27. aliisque scripsimus. Sed ecquid erat isto labore opus ad hunc nummum illustrandum, quem in cimelio nostro ad servari monui, tum in libro de nummis, tum in priore Plinii volumine, quod multo antea fuit typis excusum? Atqui non excutiam hoc loco, ne animo esse videar tibi subirato, num

is sis qui possis quemquam docere : qua de re iudicium ex tuo opere facient eruditi. An tu vero cimelium San-Genove-
fanum lustrasti, ut Antiquarium bene peritum decet ? qui
dicas tomo 1. select. numism. pag. 51. ibi nummum exstare
Trajani, sic inscriptum : TR. POT. VIII. IMP. IIII.
COS. IIII. DES. V. P. P. Nam est nummus ille adul-
teratus ab aliquo impostore : cujus fraudis exstant etiamnum
vestigia. Cum enim prius scriptum in eo nummo esset,
S. P. Q. R. OPTIMO. PRINCIPI. adhuc super-
sunt conspicuæ litteræ postremæ duæ, PI, quas doli archi-
tectus non erasit.

Quod vero interim me a te de Oeensi colonia accepisse
criminaris, considera, si me anas, teque, quid loquare. Sic
enim habeto, id me ipsum quod dixi, nunc indictum cu-
pere & velle. Neque enim, ut censes, COL. AELIA.
legi decuit, sed COL. ANTONINA, vel ANTO-
NINIANA OEENSIS AVGVSTA FELIX.
Tum quod A pro AE, quemadmodum diximus, ut Ælii
nomen indicetur, sive in nummis, sive in marmoribus, pror-
sus reperire non est, & est contra regulas artis : tum quod
ab Antonino id nomen accepit, cujus sub nomine cufus hic
nummus est, testante Holstenio in adnotationibus ad Orte-
lium, pag. 134. visum a se nummum ita inscriptum, COL.
AELIA. ANTONINA. OEA. AVGVSTA. Qui
Holstenii liber quoties a me laudetur in Plinianis notis
qui observavere, exinde me potius nummi hujus interpre-
tationem furatum dixerint, quam a te fuisse mutuatum. At
Antonino Ælii quidem nomen fuit, sed cognomen Antonini
peculiare. Quare si alterum dumtaxat e duobus insculpi num-
mo necesse sit, ob areæ angustias, Antonini cognomen intelli-
gignarique necesse sit : ne si Æliæ nomen ponatur, ad Hadri-
anum potius quam ad Antoninum id cognomentum referatur.
Habesne jam quod gloriaris nobiscum te quidquam boni com-
municasse : cum de hac solum re toto opere, hoc est, de er-
rore communicato gloriaris ? Cujus causa profecto non tibi
apud Oeenses, ut olim Apuleio, quemodmodum narrat Au-
gustinus epistola quinta, statua locabitur : sed eruditorum
senatui risus dabis.

OLBIÆ ut nummos duos adscriberes, qui sunt Olbabenorum, neque qui Olbabenii essent, te nosse: & ex duobus oppidis unum conflasse.

GEMINUM eadem una pag. 210. tomi secundi nummum affers: alter Gordiani junioris Augusti, alter Julii Mæxæ nomine insignitur. In averfa area Bacchum alter, alter Deum Lunum equo vedum exhibet. Epigraphæ prioris est, COL. OLBA... reliquis exesis detritivæ litteris. 112.
Posterioris, COL. IVL. AVG. OLBABEN. Cui tu porro oppido utrumque adjudicas? Olbiæ Pamphylia civitati: quam negas Olbiam recte appellari, cum Olbam nummi vocent. Atqui non Olbam, sed Olbabam vocant. Pamphylia vero oppidum, quod nunc designari putas, a Strabone, quem laudas, & a Ptolemæo libro v. cap. v. concordissime Ὀλβία, a Plinio nostro, libro v. sect. xxvi. Olbia nuncupatur. 113.

At Stephanus Olbam ait, non Olbiam appellari. Sane: sed non illam intelligit, quam tu arbitraris. Frustra hunc igitur in partes trahis, & suffragium exprimis ab invito. Olbia Plinii, Strabonis, ac Ptolemæi, apposita littori est, in Lyciæ Pamphyliaque confinio. Quam Olbam Stephanus commemorat, in mediterraneo Pamphylia fuit. Ipsum audi, plures ubi refert ejus nominis civitates. Τετάρτη, inquit, Παμφυλίας, ὡς φιλόξενο. Οὐκ ἐστὶ τῆ Παμφυλίας, ἀλλὰ τῆ Σολύμων γῆς. Καὶ ἔδὲ Ὀλβία, ἀλλὰ Ὀλβα χελεύ. Καὶ οἱ πολλοὶ τὴν Ὀλβαίους... Ἀβγὰ τῆ Ὀλβιῶν. *Quarta, Pamphylia, ut Philoxenus. Non est Pamphylia, sed Solymorum terra. Neque Olbia, sed Olba vocatur. Cives, Olbæi.... Dicitur etiam Olbæni.* Negat Stephanus esse Pamphylia civitatem, quam commendat: tu asseveras: an igitur Stephanus tecum facit? Arcanum accipe.

Pamphylia gemina saltem fuit: altera ad mare inferior, superior altera ad Taurum montem. Hic Solymi coluere, sive Pisidia: est enim Pisidia Pamphylia pars a mari remotior. Plinium nostrum audi, libro v. sect. xxiv. *Inferent verticem montium Pisidiæ, quondam Solymi appellati: quorum colonia*

Cæsarea, eadem Antiochia. Vides ergo situ magis locorum, quam ipso nomine, Olbiam ab Olba distare. Jam si Ptolemæum Stephanumque cum Plinio contuleris: & illum quidem Ὀλβασσα commemorantem tribus locis: primum in Pisidia, libro v. cap. v. cum Cremna colonia: rursus cap. vii. in Antiochiâna præfectura: denique cap. viii. in mediterraneis oppidis Cetidis, quæ regiuncula Ciliciæ est, Antiochiânæ præfecturæ contermina: quatuor tu mecum, quæ sunt perspicua, colliges.

Primum est, Stephanum, ut parçemia vulgari utamur, rogatum de cæpis, de aliis respondisse: quod cum apud Philoxenum legeret Olbiam Pamphylîæ civitatem, litoralem scilicet, Straboni pariter, Plinioque, ac Ptolemæo memoratam: ipse hac prætermissa de Olba Solymorum, sive Pisdarum, sermonem fecit.

Alterum est, Olbam Stephani, quam Solymorum esse dicit, in Antiochiâna præfectura positam videri: ubi, teste Plinio, colonia Antiochia in Solymis præcipua existit.

Tertium est, id quod Ptolemæo subinde familiare esse alias monuimus, nunc quoque eidem contigisse: ut ex uno eodemque oppido tria diversa struxerit: quem tu e diverso æmulatus, ex duobus unum constasti.

Quartum denique ac postremum est, unius ejusdemque oppidi tria nomina existisse: Ὀλβα enim Stephano, & Concilio VI. Oecumenico, Ὀλβασσα Ptolemæo, neque illi solum, sed & in Notitia episcopatum Græca, ubi Pamphylîæ secundæ adscribitur, cujus Perga metropolis est: denique in nummo, nisi legendo deceptus es, Olbaba nuncupatur. Sed ne crede nimium oculis, oro, tuis: adscitios adhibe: admove conspicillum: & cave, ne cum ter apud Ptolemæum, ac denuo in Notitia, quam dixi, Ὀλβασσα scribatur, unus tu tot testibus temere mendacium exprobes.

Jam in eo nummo cur Deus Lunus depictus sit, frustra roga veris, ea si relegas, quæ in Antiochiæ Pisidiæ nummis a nobis sunt prodita. Adjuvat de Olbaba situ conjecturam Cremna colonia, a Ptolemæo in eodem Pisidiæ tractu laudata, quæ pariter atque Olbaba Juliæ Augustæ nomen præfert, in nummo quem affers pag. 115. in Elagabalo. Ita cassan

& futilem, quocumque te verras, ac secum ipsam pugnantem; animadversionem istam tuam, cui ex Stephano patrociniū quærebas, de Olbia, quam & Olbam vocas, fateare necesse est.

P

PATRENSI nummo quid desit, te non vidisse.

EST Agrippinæ nummus pag 166. cujus hæc inscriptio, COL. A. A. P. GENIVM. hoc est, ut nos sæpe indicavimus, *Colonia Augusta Aroë Patrensis*. Sed nummum haud dubie exesum vidisti: integrum si offendisses, legeres profecto, GENIVM. P. R. ut in Corinthiorum nummo admonuimus: quartumque casum, si scires, sæpe in nummis occurrere diceres, verbo subaudito, salutat, colit, similive alio. Sic præter exempla quæ plurima attulimus in eam rem, nummus Erythræorum in quem nuper incidimus, habet, ΑΥΤ. ΝΕΡΟΥΑΝ. ΤΡΑΙΑΝΟΝ. Sic & in epistolarum inscriptionibus haud raro: *Ennodius Armenio consolatoriam, mittit scilicet. Et Zosimus Episcopus conmonitorium presbyteris & diaconibus, qui Ravennæ sunt.* Inscrip̄tio edita a Viro Clariss. & eruditione singulari prædito, D. Mabillonio, in Italico Itinere, pag. 33. ΛΑΜΠΑΙΩΝ. Η. ΠΟΛΙΣ. ΜΑΡΚΟΝ. ΑΥΡΗΛΙΟΝ. ΚΛΗΣΙΠΠΟΝ. ΤΕΙΜΗΣ. ΚΑΙ. ΜΝΗΜΗΣ. ΧΑΡ. *Λαμπαίων ή πόλις Μάρκου Αύρηλιου Κλησιππου υμῶς & μνήμης χάριν. Lampæorum civitas M. Aurelium Clesippum colit, honoris & memoriæ causa.*

PATRENSIS coloniae nummum alterum a te inter incertos rejectum : qui & cufus est annis octo ferius , quam censuisti : in altero explicando tibi aquam hæsisse.

- T**IBERII nummo, pag. 131. quem tu inter incertos reponis, adjecta hæc in parte averfa inscriptio est,
 115. PERMISSV. DOLABELLAE. PROCOS. C. P.....
 Tu punctis additis mutilum esse nummum adesumque admones. Quin conjectabas supplendum fuisse, C. PATR. ac si vel eæ solum litteræ duæ forent, C. P. ut pag. 177.
 116. & 178. coloniam Patrensem oportuisse intelligi? ac Dolabellam demum in Achaia tunc pro consule fuisse?

At in Africa, inquis, Dolabella Proconsul fuit eo anno. Quo? Ab Urbe condita, sic enim mones, DCCLXXVI. Quis auctor? Tacitus, libro IV. Annalium. At ille eo loci, cum res gestas describit, Corn. Cethego, Visellio Varrone Coss. ejus anni Proconsulem Dolabellam fuisse docet. Anno igitur DCCLXXVII. Sed sit annus ille, quem designas: non fuit igitur Dolabella in Africa Proconsul, quo anno cufus hic nummus est, quo de agitur. Nam quæ ejus nummi inscriptio est, ipso referente te? TI. CAE. DIVI. AVG. F. AVGVST. COS. IIII. Atqui Tiberius quartum Consulatum iniit anno solum DCCLXXXIV. æræ Christianæ vulgaris XXXI. qui in descriptione Consulum adscripta Idatio inscribitur, *Tiberiano Cæs. IV. solo*: nam in MS. semper *Tiberiano* pro *Tiberio* legitur. Nec ante eum annum igitur cufus hic nummus est, Dolabella non jam in Africa, sed in Achaia, proconsule: & a vera temporum ratione annis octo aberrasti. Haud levior paulo lapsus alter, quo inscriptionem, a Sponio repertam in Dalmatia, refert ad annum DCCLXXII. cum Tiberius, inquis, esset designatus Consul IIII. Est illa hujusmodi. TI. CAESAR. DIVI. AVG. F. AVGVST. IMP. PONTIF. MAX. TRIB. POTEST. XX. COS. III. DESIGNAT. IIII. LEG. XI. P. CORNELIO. DOLABELLA.

LEG. PROP. At ne Consulatum quidem tertium iniit ante annum DCCLXXIV. Quartum, ut diximus, gessit anno DCCLXXXIV. Itaque hæc inscriptio facta est anno DCCLXXXIII. cum designari mos esset Consules ante menses aliquot quam inirent magistratum. Vide quot in hoc nummo explicando errata admiseris, & quam gravia.

Verum in altero ejusdem coloniae nummo quanto dilucidius liquet, ubi nemo præeat, ut vel omnino hæreas, vel infeliciter cespites? Nam in nummo Neronis, cujus hæc est epigraphe, pag. 178. C. P. CLEANDRO. P. Q. 116.
C O. D O. postquam priores litteras expediisti, *Colonia Patrensis, Cleandro*, hæres deinde, & obmutescis. At nunc ego tecum communicabo lubens id arcanum. Lege, *Cleandro perpetuo Quinquennialitio corporis dolabrarium Colonia Patrensis.* Quid frontem hic caperas? Corpus dolabrarium aïo, cujus perpetuus Quinquennialitius Cleander fuit, Neroni statuum locasse, qualis in nummo pingitur, in colonia Patrensi. Vidistin apud Gruterum, pag. cxxvi. inscriptionem antiquam? ORDO. CORPORATOR. QVI. PECVNIAM. AD. AMPLIAND. TEMPLVM. CONTVLER. Et mox: QVINQ. PERPETVVS. C. SOSSIVS. BENEDICTVS. Huic alterius fragmentum adjunge, ex pag. CCCLVIII, 6. quod in stylobata legitur: CENTVRIA. CENTONAR. DOLABRAR. SCALARIOR. L. D. D. C. hoc est, *locus datus decreto collegii, vel corporis.* Adde & ex basi, cui statua Constantini M. imposita, apud Gruterum, pag. CCLXXXIII. CORPVS. CORIARIORVM. &c. Ex his intelliges, & statuas, aliaque monumenta, in honorem principis a corporatis statui solita esse: nec aliam fuisse Cleandri præfecturam. Horum Quinquennialium, sive Quinquennialitiorum frequens ibidem mentio: veluti collegii fabrorum Ostiensium, pag. CCCLVIII, r. collegii fabrorum tignariorum, pag. CCCCXXXV, 8. corporis marmorariorum, pag. CCCCLXXXIII, 8. corporis negotiantium Malacitanorum, DCXLVII, 1. corporis piscatorum & urinatorum, pag. CCCXI, 8. PATRONO. CORPORIS. PISCATORVM. ET. VRINATORVM. QQ. III. EIVSDEM. CORPORIS.

Quinquennales tertium. Sugerunt denique eæ notæ CO. DO. recordationem notarum simillimæ brevitatis ME. EY. in nummo Maronitarum, ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ. ΔΙΟΝΥΣΟΥ. ΚΩΤΗΡΟC. ME. EY. Quas ita reddi oportere, Μεγάλω, Εὐεργάτης, ipse confitebere, agnoscesque ultro ac lubens in opere tuo de Græcis civitatibus, si ea quæ de Maronitarum nummis diximus, pag. 314. paulo attentius legeris.

R

ROMANO in orbe colonias & municipia duum generum fuisse : aliis civium Romanorum : aliis dumtaxat jus Latii veteris esse concessum : ex nummis autem cum alia ab aliis possint internosci , te omnia miscuisse.

ROMAM principem urbium , ut ab Horatio appellatur, imperiique Romani metropolim fuisse , in confesso est. Etiam Theodosii M. principatu , quo tempore nova Roma commune cum Roma vetere regnum & imperium affectabat : huic illa tamen tanquam metropoli , sive genitrici imperii adfurgebat. Quare Themistius noster , cum apud Constantinopolitanos cives orationem haberet , quæ Sophista inscribitur , veterem Romam appellat , ἡ μητρόπολις ἡ ἡμετέρα . . . ἡ ἡμετέρα βασιλεύουσι , τῆ ἡμετέρα συμβασιλεύουσι. *Metropolim nostram . . . quæ cum aliis civitatibus imperet , commune cum nostra regnum atque imperium obtinet.*

Certe non alio quam βασιλεύουσας πόλεως nomine ab Eusebio Cæsariensi designatur : veluti cum adesse negat potuisse Nicæna synodo βασιλεύουσας πόλεως episcopum , nempe Silvestrum Papam , libro III. de vita Constantini , cap. VII. Et cum Helena matris corpus delatum a militibus dicit ὅτι ἡ βασιλεύουσα πόλις , cap. XLVI. Et cum urbem Romam , ἡ βασιλεύουσα πόλις , ægre tulisse docet , quod sepultus fuisset Byzantii Constantinus : id quod & Aurelius Victor , libro de Cæsariibus , refert. Cum idem Eusebius interim novam Romam appellet solummodo ἡ βασιλεύουσα ἐπισημοῦ , imperatrici

Constantino *cognominem*. Tametsi postea, a Theodosii præsertim junioris principatu, regia urbs nova Roma, atque, ut diximus, imperii genitrix existimata est. Quæ obiter haud abs re indicari tibi a nobis tunc intelliges, cum BYZANTIŌN nummos illustrabis: ne cum viris doctis aberres, quos secus sentire deprehendimus: atque idcirco de Metrophane Byzantio ea interpretari, quæ de Silvestro Romano Eusebii prodidit.

At cum omnibus imperaret urbibus Roma vetus, alio sensu plurimarum fuisse speciatim metropolim, coloniis eo deductis, nihil minus exploratum est. Fuere autem illæ coloniarum duum generum, quod tu nescisti ex ipsis disci posse nummis. Aliæ jure civium Romanorum donabantur, aliæ solo jure antiquo Latii, quod & Italicum postea dictum est, cum universæ Italiæ fuit impertitum. Solvebant Itali Romanis ante Augusti principatum vectigal, ut reliquæ provinciæ: id ille sustulit. Quibus autem jus Italicum communicatum est, aut jus coloniarum, non eadem continuo concessa immunitas est. Quibus est denegata, his jus Italicum negatum a Jureconsultis dicitur, Celso, Gaïo, Paulo, Ulpiano, libro L. Dig. tit. xv. de censibus: quoniam jus Italicum illi eatenus dumtaxat spectare, qua immunitatem a censu & tributis habet. Sic enimvero Cæsaream Palæstinæ, & Æliam Capitolinam jure Italico frui negat Paulus J. C. Quibus vicissim data est, etsi Romanæ coloniarum forent, hoc est, jus haberent civium Romanorum, jus Italicum his impertitum eadem de causa illi ipsi dixere, tacito altero civium Romanorum jure: ut de Antiochiâ Pisidica, Philippis in Macedonia, & Troade prodidere: quod de jure civium Romanorum nihil erat causæ cur mentionem facerent. Jus illud ceteroqui fuit, ut coloniarum civibus, perinde ac Romanis ipsis, in Urbe petere ac gerere magistratus liceret: quo qui Italico tantum jure in provinciis donabantur, omnino carere. His enim solummodo licuit in bello cum Romanis legionibus militare, ibique honoribus magistratibusque fungi: quod jus Latii vetus fuit, sive Latinum antiquitus. Immunitatem coloniarum nummi non docent: jus Romanorum civium quæ haberent, quæ dumtaxat Italicum, ut nunc aperiam, docent.

Quæ igitur coloniæ, vel municipia, lupam habent inculptam in nummis cum Romulo & Remo, ut colonia Damascena: hæ coloniæ Romanæ, (nam sic Plinius Troadem vocat:) hæc municipia civium Romanorum, ut idem sæpissime. Eam enim ob causam insigne Urbis Romæ, & jus suum palam ostentant. Quæ non habent, jure tantum gaudent Italico. Atque ut e multis pauca commemorem, ullumne vidisti sive coloniæ alicujus, sive municipii in Hispania, ullumne coloniæ Cæsareæ in Palæstina, Æliæve Capitolinæ, aut Beryti nummum, cui lupa esset cum gemellis inculpta? Plane nullum: cur? quoniam non erat his concessum jus civium Romanorum: sed erant juris dumtaxat Italici, sive Latini, præter Hispalim, ut dicemus.

Quodnam vicissim, inquires, coloniæ aut municipii juris Latini insigne existit? In nummis certe nullum: nam quid attinebat tam exiguo jure gloriari? Itaque istud ibi neglectum: nisi legio subinde notata, in qua militare Latino jure donatis licuit, ut supra diximus, pag. 37. & 38. Sed idem tamen expressum alibi. Ecquod illud fuerit rogas? Sus fuit, ut ex Hieronymo discimus, in chronico, ad annum xx. Hadriani, quo anno absoluta Æliæ Capitolinæ ædificatio est. Ælia, inquit, ab Ælio Hadriano condita: & in fronte ejus portæ, qua Bethleem egreditur, S V S scalptus in marmore, significans Rom. in e potestati subjacere Judæos. Cur ibi fuerit scalpta sus, aliud alii ariolantur: tu non Romanæ modo ditionis, sed & Latinæ conditionis coloniam ex eo intellige: diversumque insigne Urbis, ab insigni Latinorum. Audi Maronem, Æneidos VIII, 43.

Litoreis ingens inventa sub ilicibus S V S,

Triginta capitum fetus enixa, jacebit:

Alba, solo recubans, albi circum ubera nati.

Hic locus urbis erit, requies ea certa laborum:

Ex quo terdenis urbem redeuntibus annis

Ascanius clari condet cognominis ALBAM.

Hodieque in civitate Albana, quæ in veteris Albæ locum successit, supra portam, qua Romam iter est, sus scalpta cum porcellis cernitur. Omnes autem Latini ab Alba oriundi sunt, ut Tarquinius Superbus in concilio Latinorum dixit, teste

teste Livio, lib. 1. Ex quo simul, atque ex Dionysio Halicarnassæo, lib. 111. intelliges, tricenis illis fetibus, quos Maro commemorat albos circum ubera matris, xxx. colonias Latii veteris designari: tametsi a Varrone decepti aliud hoc loco interpretes comminiscuntur. Similis Festi aberratio, cum ait: *Porci effigies inter militaria signa quintum locum obtinebat: quia confecto bello, inter quos pax fieret, caesa porca fadus firmari solebat.* Fallitur: non ea causa fuit: sed propterea quia in acie pennixti Romanis, quorum erat aquila propria cum signis aliis, Latini dimicarent, sub signo suis, quæ Latino- rum originem ab Alba indicaret.

Emenda igitur, quod in nummo Troadis refert, sub Com- modo, pag. 318. *Lupæ ubera Romulo & Remo præbentis typus, coloniarum insigne*: neque enim omnium coloniarum id fuit: nedum municipiorum omnium, ut affirmas in L. Vero, pag. 285. Et quod proxime adjicis in Troadis nummo, quem diximus, si sapias, expunge. *Romulus, inquis, & Remus ab Ænea Trojano ortum ducebant, ut canit Virgilius, Æneid. 1.*

Ilia Mavortii peperit te, Romule, eodem

Æque Remam partu, Romæ qui mania condis.

Atque saltem si diceres, pro æque, vati tuo, quicumque est ille, non turpem solœcum impingeres. Virgilio autem quo tu ore hos versus adscribis? nisi forte alicujus cujuspiam Virgilitii sunt, alteriusque Æneidos, quæ nondum lucem viderit, tuisque adhuc in scriniis condita delitescat.

Sed palinodiam præterea canes eorum, quæ ante annos ferme quatuor, tuo, ut ad nos fidissimi testes retulere, tuique tunc egregii partis hortatu atque dictatu, adversum nos conjecit, consiliorum tuorum ignarus, Auctor Nunciorum Republicæ Litterariæ in Hollandia: scribesque ad eum, cautior deinceps ut sit, alienæ invidiæ ac maledicentiæ ne se præbeat administrum. Fraudem se tamen ille passum a vobis postea intellexit: & visus est quidem velle operam dare ut id omnes intelligerent: cujus rei gratiam ci habemus. Tamen reperti in eo ipso tractu rursus alii, qui nostra inventa corroderent maligno dente. Istos uti noscās dabo nunc obiter operam, ne si cum his societatem adversum nos clanculum in eas, causam tuam idoneis commisisse te patronis putes.

Auctores intelligo Bibliothecæ Universalis: audio enim plures eidem illi opellæ insudare. At quam infeliciter, facies mox ipse iudicium: exclamabisque cum Hieronymo, Artes felices, si de his soli artifices iudicarent. Plinius libro xxxv. lect. xl. num. 32. pag. 234. sic habet ex emendatione nostra. *Alcimachus Dioxippum, nempe pinxit, qui pancratia Olympica (non-Olympicæ, ut illi eruditi scribunt,) citra pulveris tactum, quod vocant aconiti, vicit: coniti, Nemeæ.* Diximus ad eum locum in Notis & Emendationibus, ita belle ludum ludo, victoriæ victoriam opponi, cum Olympiis Nemeæ Plinius confert, & facili ac sine pulvere victoriæ alteram laboriosius comparatam. In libris hætenus vulgatis legi, *Canus stemmata*: at neque pictoris nomen esse *Canus*, nec satis idoneum picturæ, quale hic requiritur, argumentum, stemmata. Multo vero minus *scammata*, quæ Salmasius hoc loco obrudit, in Exercit. ad Solinum, pag. 36.

Hic nostri Bibliothecæ Universalis concinnatores negant in Aprilii mense anni superioris M.D.C.LXXXVII. pag. 18. *κονιτή* perinde atque *ἀκονιτή* Græce dici. Quid ita? quoniam Salmasius Magnus ita edixit. Intelligant nunc isti autem iterum Salmasii buccinatores, quod jam in nostra dudum ad Plinium præfatione monuimus, tum ejus viri diligentiam plurima fugisse, tum locum illum in primis Etymologici magni: quem prius illis indicare haud licuit. Hunc porro si ad hos homines miseris, inibis gratiam ab iis haud sane mediocrem, ac pro vice officii, id te consecuturum, ut maledicta in nos, quæ suggererint invidi aut imperiti, describant, & in vulgus spargant, spondemus, nostramque, si cupis, fidem interponimus.

Ακονιτή ἀπὸ ποτίου ἢ τὸ εἰαρήτοι, ἐγκονιτή ἢ ποτίου. Ἐ προσηύθη πρὸς εἰς κ, ἔπειτα ἀκονιτή ἰωνικῶς, ὡς τὸ πῶς, κῶς. ποτίη, κόπιη. Ἀπὸ τῆς κόπιης ΚΟΝΙΤΗ. ἢ ἀκονιτή, ἀπὸ ἀκονιθῆ ἢ μέλους. Ἐ μεταφορῶς τῆς ἀθλητικῆς, ἢ διαμαρτυρίας ἀγωνιστικῆς, ὡς μὴ κοπιασάμεν, ταπεινὴ κόπιη ἠπασσάμεν. Τοῖς ἤδ' παλαίσοις λέγει ἔκ τῆς βίας ἰσχυρῶτα γίνεσθαι, ἔπειτα κόπιη ἢ χροῖν ἀναλαμβάνειν. ἢ ἀκονιτή, τὸ εὐχερῶς ἢ συντόμως. ὡς μὴδὲ κοπιότρον ἐγείρεσθαι. Unum istud porro speciminis instar indicavimus, unde intelligas, nos nihil tale merentes ab his lacesse. Superfedemus pluribus

quæ obijciunt coarguendis : tum quod id est alienum hoc loco : tum quod sunt cetera digniora quæ spernantur , quam ut in his refellendis bonæ perdantur horæ. Igitur ad te redimus.

S

SIDONIORUM in nummis quæ appellari certamina perpetua oportuit , portentoso & inaudito nomine periodonica te dixisse.

HABENT hanc epigraphen quatuor apud te Sidoniorum nummi, tomo posteriore : duo sub Elagabalo , pag. 131. totidem Annæ Faustinae , quæ Elagabali uxor , pag. 152. 117. CERT. SAC. PER. OECVME. ISELA. Hoc est, te interprete , *Certamina sacra periodonica œcumenica iselastica.* Quæ iselastica & œcumenica diceretur , brevius ac melius quam tu , indicavimus in libro de nummis , pag. 192. Periodonica , fateor , ignota nobis plane fuerant ante hunc diem. Si quid igitur recti ac sani doces , non erimus ingrati , beneficium agnoscemus.

Periodonica jubes intelligi certamina , adeo celeberrima , sic enim dicis , ut ad ea victores periodo omnium sacrorum certaminum admitterentur. Periodo vicisse , ex Festo Pompeio (quem cur Pompeium vocasse , in indice errorum tuorum te pœniteat , ut Pomponium appelles , non video :) periodo , inquam , vicisse eum , qui Pythia , Isthmia , Nemea , Olympia vicerit. Periodonicas denique appellari , ex Athenæo , qui decies vicissent : ex Julio Polluce , qui decies septies. Nam ille quidem de nescio quo , *εἰς ἅπαντας ἢ ἐν πειλοδοῖς διεξήλθε* , inquit. Iste , *ἐν ταῖς ἀγῶνι καὶ πελοδοῖς ἀνελθεῖτο καὶ ἐν ταῖς ἀγῶνι*. At hujus tuæ præclaræ doctrinæ , ut lenissime dicam , quot capita , tot errata. Primum enim , ad hæc certamina non victores solum , sed & qui ne semel quidem vicissent , ex omni orbe sunt invitati , id quod œcumenicorum ludorum appellatio indicat. Deinde , qui periodo vicissent , hoc est , *πελοδοῖς* , quod ex Polluce & Athenæo non appellari solitos eo nomine

colligas, nisi qui sæpius victores periodo fuissent, dici meo quidem iudicio absurdus nihil potest: cum *περὶ ἀγῶν* cum quoque qui vel semel quadrigemino illo genere superior exstitisset recte dici haud obscure iidem significant. Periodicæ porro qui fuerint, quis periodica ex eo vocabulo certamina, si sobrius sit, vel si Græcas litteras summis, ut aiunt, labris degustarit, nuncupari putet posse?

Vides ergo non te jam unius, sed multiplicis noxæ multam debere. Sed rogas vicissim quemadmodum legendum sentiamus. In hunc modum, si nos audis: qui nihil astutum, nihil adeo abstrusum aut reconditum cogitamus. *Certamina sacra perpetua œcumenica iselastica*. Nihil simplicius, nihil certius. Cave tamen credas Scaligero nos eam interpretationem debere: qui in Grueteri indice, PER. AVG. *perpetuus Augustinus* interpretatus sit. Nam is eo loci non leviter allucinatur: cum eam inscriptionem quam laudat, pag. CLVII, 6. IMP. CAESAR. F. PIVS. SEVERVS. PER. AVG. reddi oportuerit, *Severus Pertinax Augustinus*. Ut autem œcumenica certamina sunt, quia orbi toti patentia: sic perpetua, quoniam & quotannis celebrata: non trieterica, non pentaëterica, non sæcularia, sed anniyersaria, & in omne ævum duratura.

SINOPENSIS colonia cur Romana sit appellata in nummis, falsam a te causam afferri: deductamque eo coloniam annis amplius XX. serius quam putasti.

118. **I**N Hadriani nummo, pag. 232. insculptæ hæ litteræ, C. I. F. S. A. N. hoc est, *Colonia Iulia Felix Sinope*. Anno . . . . Quo tu deinde loco, *A Lucullo*, inquis, *colonia facta est, teste Strabone, libro XII, Nuni ἢ ἔ' Ποσειδων δαμνικα δδδδ*. *A quo tempore modo eram in nummo Gordiani Pii computas, ubi colonia Romana & Iulia inscribitur: in aliis vero, ubi Iulia tantum dicitur, epocham ab anno DCVI. sub Iulio dinumerat, quod primam a Lucullo deducta sit, & a Iulio colonis iterum frequentata. Si tibi quæ placent, fingere pro arbitrato fas*

est, antiquos jam Sardos adæquas, qui quæ volebant, somnari olim dicebantur. Neque enim Strabo coloniam a Lucullo deductam dicit, aut dicere vere potuit: sed suo tempore, (scribebat is Tiberii principatu,) coloniam jam excepisse. Quin nos audiebas, cum pag. 456. operis nostri de nummis antiquis moneremus, priorem Sinopensium æram cœptam numerari anno Urbis Romæ DC LXX XI III. Cn. Pompeio Magno, M. Licinio Crasso Coss. quo anno Mithridate pulso, Ponticæ civitates Lucullo cesserunt? quin hæc in re acquiescebas? cur etiam factam a Lucullo coloniam affirmasti? aut quo id auctore didicisti?

Tu etiam ante nos, inquis, pag. 214. in Gordiano, has 131. litteras, C. R. I. F. S. interpretatus es? Dic, amabo, non Patinus ante te istas C. I. F. SINOPE in Geta, pag. 317. explicuit? Quis igitur labor fuit, sive tibi primum, ut gloriaris: sive nobis absque tuo vel cujusquam indicio, ut asseveramus, insertam litteram R, Romanam exponere, ubi colonix vocabulum antecedit? Sed interest plurimum, a quo id temere, a quo considerate fiat. Tu igitur quam causam affers hujus nomenclationis? Sinope se vetustissimam Romanorum in Asia coloniam hac voce gloriatur, inquis. Ut mitissime dicam, nihil hic plane vides. An colonix vetustatem ea vox magis, quam novitatem, declarat? Colonia Romana cur dicatur, probabilem asserere causam, hoc opus, hic labor fuit. Discere autem nunc potes ex iis quæ superius diximus: nempe quod fuerit ei civitati impertitum olim jus civium Romanorum. Accepit hoc beneficium a Lucullo: ex eo se Romanam indigitat. An idcirco jam tum colonia fuit? Ita tu quidem affirmas: atque deductos eo bis esse colonos, a Lucullo semel, iterum a Julio Cæsare. Falso. Fuit enim, Appiano teste, libro de bellis Mithrid. pag. 227. libertate donatum a Lucullo oppidum: Ἀνευλλῶν ἡ πόλις ἐλευθερίᾳ κίβη. An tu coloniam adhuc liberam esse aliquam defendis? nec tuum illud commentum superius in Cæsariensium Palæstinæ nummis eversum? Colonia igitur primum facta est, anno DCCVI. a Julio Dictatore: hoc est, annis amplius viginti post Luculli victorias: cum prius esset municipium liberum civium Romanorum. Nam ante Julii dictaturam

ostende, si potes, coloniam Romanam Sinopen fuisse appellatam. Ab anno igitur eo, quem diximus, appellata est colonia Romana: quod jam civium Romanorum prerogativa potiretur. Quam similiter ob causam a reliquis Hispaniae coloniis, de quibus paulo ante dictum est, forte Hispalim eximendam esse monuimus, quae COL. ROMVLEA appellatur in nummis: apud Gruterum, IVLIA ROMVLEA, a Julio Caesare, ut monet Isidorus, libro xv. Orig. cap. 1. Forte excipienda & Lugdunensis, quae apud Goltzium, COL. ROM. LVGD. inscribitur. Dic equid horum tibi suboluerit, quod sim ex te suffuratus: dic equis omnino nobis hic praeverit: dic quamobrem nihil horum attigeris, cum de coloniis Romanis dicturum te esse in ipsa libri fronte proficere?

T

TYRIIS nummis duobus impressa symbola te longe secus atque oportuit explicuisse.

119. **D**IDONEM ais pag. 252. tomi secundi, in nummo exlatam, quae viro primario uni, tribus aliis comitantibus, urbis Carthaginis a se olim condendae ichnographiam porrigat: in eamque rem illam Justini historici vocem affers, *Fugam tacite molitur, assumptis quibusdam principibus in societatem*. Hanc iconem a Tyriis adumbratam adjicis in Philippi Imp. gratiam, cujus vultum numisma praefert, quod is Philippopolim haud procul a Tyriis, condi juberet. Quae omnia, ut breviter ac moderate dicam, ἀσέβεια & ἀτοπία sunt. Quid enim Philippopolis ad Tyrios? quam deinde in tempestive, quam frigide porrigi a Didone fingitur descripta lineis oppidi forma, cum situs adhuc loci nescitur, quo fuga paratur? quid deinde Carthagini a Didone in tabella designatae, cum Philippopoli ab Imperatore condita? Nihil horum, o bone, nummus repraesentat. Genium exhibet populi Romani, qui libellum immunitatis senatoribus, sive decurionibus coloniarum Tyriorum porrigat. Sic in Volufiano, pag. 313. Tyriae ipsius coloniae genium, quem praeter insigne capitis adjacens purpurae
- 120.

concha designat, cum Tyrii agri rusticanis hominibus similis
 immunitatis diploma communicat. Nihil simplicius aut verius
 dici potest: nihil debet astutius cogitari. Te autem quo-
 niam scribis meditari lucubrationem in Græca numismata,
 in Tyriorum nummis ne allucinere, libenter hic commo-
 nebo. Nam cur tibi hoc non gratificer, pro tot egregiis,
 quibus nos onerasti, monitis? ΤΥΡΑΝΩΝ, inquam, si
 nummos habes, sub Antonino Pio, Severo, Julia Domna
 cætos, vide ne ad Tyrios, vide ne ad Tyranos Ponti Euxini
 incolas referri putes oportere. Ad *Tyriorum* illi spectant, Pi-
 fidie oppidum, cujus in Notitia Ecclesiastica, & in Concilio
 Calchedonenſi mentio est. Quam istud autem benevole con-
 silium damus, eo tu tam libenter utere.

V

VALENTIÆ Hispanicæ quem nummum adscribis,
 ad Africanam hunc spectare.

PAG. 5. Julii & Augusti facies expressa in nummo, cujus 121.
 aversa area navim prætoriam exhibet, cum his litteris
 C. I. V. Fabrica sane rudis, & ut tibi quidem videtur,
 Hispanica: nobis prorsus Africana est. Vidimus enim, tra-
 ctavimus, inspeximus: intelleximusque tandem ad coloniam
 Juliam Valentiam spectare, quam Augusti coloniam in Tin-
 gitana Mauretania Plinius appellat, Banasam barbaro no-
 mine, quam amnis Subur prætersluit. *In mediterraneo*, in-
 quit, *altera Augusti colonia est Babba, Julia Campestris appel-*
lata: & tertia Banasa, Valentia cognominata. Amnis Subur
præter coloniam effluens, magnificus & navigabilis. Ab eo oppi-
dum Sala, jam solitudinibus vicinum, elephantorumque gregibus
infectum, &c. Augusti ea quidem colonia est, tamen Julia
 dumtaxat appellatur, ut proxima ei C. I. B. Colonia Julia 20.
 Babba, sic & C. I. V. Colonia Julia Valentia: nam & cha-
 racteris forma in utroque nummo simillima. Et in Cartennæ
 nummo, quæ Mauretaniæ Cæsariensis colonia fuit, Jubæ
 pariter ditionis, ac superiores dux, C. I. C. Colonia Julia 32.

Cartenna. Ex quo discas ejusdem tractus hos nummos esse, quorum forma adeo similis. Antiquum vero Banafæ nomen reticetur in Valentia nummo, novum adoptatur unice & anteponitur: ne cum vicina Babba confundatur, cujus nummi initialibus iisdem litteris alioqui consignarentur. Sic coloniam Romuleam Patriciamque, prætermisso Hispalis & Cordubæ proprio nomine, nummi repræsentant.

- Quam mirifice constabiliunt nostram hanc observationem alii nummi duo: quos quamobrem prætermiseris, nihil causæ video, cum sint ambo ejus colonie, ambo cimelii Regii, & iidem a Patino vulgati, in libro de numismatis Imperatorum ?
121. Alter pag. 18. cornu copie exhibet, inscriptumque latere dextro nomen VALENTIA, lævo litteram S. In area autem nummi postica caput muliebre, cum eadem rursus
123. littera S. Alter est M. Aurelii, pag. 134. inscribiturque, COL. IVL. VALENTIA. In eo vir nudus stat, cum thyrso, atque panthera. Adde his & tertium, quem Oiselinus edidit, Tabula xxxi, 6. VALENTIA, cum gemino cornu copie, cujus in ore quidem fructus insculpti, qui in eo tractu proveniunt: in acumine, scorpionis caput insertum: dextro latere elephantina proboscis summo artificio designatur. Dic jam, anabo, panthera & scorpium, oramne Hispanie, annon potius internas Africæ solitudines indicant? Quid elephantina proboscis denotat, nisi quod Plinius ait, tractum illum Valentie proximum, elephantorum gregibus infestum esse? Littera S quæ in utraque nummi alterius area visitur, nisi Subrem amnem significat, qui Valentiam præterfluit, magnificus & navigabilis, & annonæ convehendæ idoneus, quam cornu copie designat: quid aliud significet, edoce & communica: discam a quocumque perlubenter: a te vero avidissime: ac pro minervali dicam vicissim, navi prætorie, quæ in isto cervitur, quem præ manibus habemus, expeditionem Africanam Augusti, Ægyptiacamque eo anno factam designari: perinde atque tum in isto, tum in nummo colonie Nemaufensis, palmæ ramo, Ægyptus in provinciam redacta notatur, ut vulgo creditur.

VALENTIÆ ejusdem Africanæ esse nummum
 inscriptum COPIA, quem cui tribuas
 incertus hæres.

SIMILLIMUS superiori nummus inscriptus COPIA,
 pag. 6. eorundem Cæsarum facies, navis præterea eadem:
 licetæ tantum diversæ: nam pro C. I. V. in isto COPIA 126.
 legitur. Tu Tristanum interea rides, qui ad Thurium Magnæ
 Græciæ urbem retulit: & nos, qui olim ad Lugdunum Gal-
 liæ. Quam nostram conjecturam quot argumentis videri
 poteramus egregie constabilivisse? Inscriptioe tergemina
 scilicet Gruteri. Prima, C. C. C. AVG. LVGD. Colo-
 nia Copia Augusta Lugdunensis. Altera: C. C. COL.
 LVG. Claudia Copia Colonia Lugdunensis. Tertia, qua prio-
 res illustrantur: COLON. COPIAE. CLAVD. AVG.
 LVGD. Quo tu ista autem infringis ariete? plane nullo: sed
 nec commemoras quidem: & verbulo tamen uno, frustra,
 difflasse te ac disjecisse omnia arbitraris. Nec certi quidquam
 nihilominus ipse constituis: sed vel ad Valentiam Hispanicam
 revocandum putas, aut novo commento interpretandum,
 disjunctis litteris singulis, Colonia Orlavanorum Pacensis Julia
 Augusta. Tu videlicet fabricæ nummorum egregius æstima-
 tor, nuno istum rudis esse formæ, atque etiam Hispanicæ
 putas, nunc deliberabundus inquiris, an ad oppidum Nar-
 bonensis Galliæ ultimum, ac proximum Italiæ, ablegari o-
 porteat. Ad Valentiam ille, mihi crede, sed Africanam, spectat,
 de qua dictum est proxime: nam ita mira amborum inter se
 similitudo persuadet: tametsi nos aliter olim tum de isto, tum
 de superiore sensimus. Dictam autem esse idcirco COPIAM
 arbitramur, quod ut pridem de Lugduno aiebamus, ibi copiæ,
 hoc est, horreæ & apothecæ forent, in quibus militaris an-
 nona conderetur. In vetere inscriptione mentio fit præfe-
 cturæ cujusdam, A COPIIS MILITARIBVS. Et
 cum esset ea regio sane limes Tingitanæ, non potuere oppor-
 tuniore loco recondi instrumenta belli & copiarum alimenta.

UTICENSIS nummi unius quam affers interpretationem emendandam esse: in tribus ejusdem oppidi quiddam quod te fugit adjiciendum fuisse.

127. **T**RES in primis affers Uticensis municipii nummos sub Tiberio, Primum, pag. 128. C. VIBIO. MARSO. PR. COS. III. C. CASSIVS. FELIX. A. II VIR. DD. PP. Alterum, pag. 129. C. VIBIO. MARSO. PR. COS. III. C. CAELIVS. TAXILLVS. A. II. VIR. DD. PP. Tertium, pag. 130. C. VIBIO. MARSO. PR. COS. III. C. SALVSTIVS. IVSTVS. II. VIR. M. M. I. V. Atque in duobus quidem prioribus has notas A. II. VIR. *Augur*, vel *Augustalis Duumvir* interpretaris: cum neutrum hoc loco aptum sit: sed *Ædilis Duumvir* legi necesse sit. Sic apud Gruterum, pag. CLXXII, 13. M. DOMITIVS. M. F. PRISCVS. Q. A. IIII. VIR. A. P. AVGV. *Marcus Domitius Marci F. Priscus, Quæstor, Ædilis, Quatuorvir, Ædilitia potestate, Augur.* Et hi Uticenses Duumviri Ædilitia potestate fuere, cum essent Duumviri designati tantum, nec magistratum adhuc iniissent.

Quare, quod tū attingere ausus non es, discere exinde quamobrem tres sub uno Vibii proconsulatu tertio Duumvirum nomen in nummis obtineant. Nam qui duo designati essent dumtaxat, cum magistratu nondum potirentur, non cum municipio integro, sed cum decurionibus, quorum e corpore fuere illi, statuam Liviam posuere. Qui magistratum autem gerebat, cum municipibus, seu civitate omni. Quamobrem in tertio dumtaxat numismate legas, *Municipes municipii Julii Uticensis*: quibus Duumvir scilicet ducatum præstaret. In duobus aliis designati, ut diximus, ad anni proximi duumviratum; quos si Augures, vel Augustales, scilicet vellet intelligi, A. V. non A. exhiberet.

SED satis superque hactenus litium atque rixarum: vel potius, nec sum enim litigiosus aut rixosus, satis admonitionis. Nam qui finis erit, si cuncta persequar? Paucis ergo

contenti sumus, quæ si tibi otium erit, enumerabis. Quamquam veremur, ne vitio nobis & crimini veritas, te sæpius multo a nobis pulsatum esse; quam fuerimus a te appetiti: sæpius te in jus vocatum, quam tu nos appellaris: appellasti enim non trecentis, ut eras olim pollicitus: sed tantum, ut ex indice tuo apparet, quadragies fere tomo priore; posteriore, sexagies sexies: nec tantus etiam numerus exstaret, nisi sæpius rem eandem objiceres. In quo dignum etiam risu quiddam accidit, quem continere ipse non potui: cum ad paginam 228. tomi prioris lectorem remitti in eo Indice vidi, ut ibi aliquid de Harduino disceret. At nihil ibidem occurrit, nisi Hardianus Imp. pro Hadriano scilicet: quem qui tibi operam locavit, tuo afflatus genio, Harduinum esse ibi quoque putavit, in Indicemque cum Harduini nomine præpropere retulit.

Quando ego adeo de te male meritus? qua in re te pupugi? quid stomachum movit? cur in me, qui leviuscula, te teste, peccavi, quam in ceteros, qui gravioribus multo capti erroribus fuere, durior exististi? Si animus esset contumeliam contumelia propulsare, dicerem quod forte subirator amicus ille noster, a quo sum ad scribendum incitatus, aiebat: opus illud, quantum quantum est, quod pro xeniis superioris anni, post tot annorum sudores, publici juris fecisti, adeo jejunum exsuctumque esse, nullius ut anni proventus jejunior extiterit: nulla ut sit lucubratio de hoc argumento dignior quæ tenebris addicatur.

Causam ille in primis geminam sui illius fastidii afferebat. Alteram, quod in gemino illo volumine, cum sint nummi sane plurimi, tamen plerique sunt obviæ, triti, vulgares, si eruditio spectetur: ad quam promovendam nulli profusus utilles, quam quos hoc libello excutimus, ac repræsentamus: hoc est, præter eos, in quibus explanandis cæcutiisti: profusus ut nihil boni in tam spisso opere inesse jurejurando confirmaret, nisi quod tu pessimum interpretando faceres. Altera causa fuit, quod scateret opus observationibus innumeris, profusus ab argumento alienis: qualis, præter indicatam antea a nobis de Flaccorum cognomine, & ista est tomi prioris, pag. 322. *Chrysippus Apollinem dictum ait ab a, τὸ ἄριστον, id est, non, particula privativa, & πολλοί, quod non multi, sed solus*

claritatem obtineat, aliarque amplius mille ejusdem farinae, ac furfuris. Enimvero, exclamabat ille me compellans, tuam fidem, hoccine est nummos explanare: an potius otio & charta, atque oculis nostris abuti?

Experiere me vero multo leniorem: nec de te unquam, nec tibi loquar tam acerbe, mi Valens: Deus absit: Deus avertat, volui dicere: sed tu me adhuc sollicitare doces, qui hac formula loquendi in tua praefatione abuteris. Non talia, inquam, nobis aliquando in sermone excident: qui nec fuit unquam, nec erit deinceps de te nisi perhonorificus. Te virum eruditum semel iterumque, pag. 146. & 415. appellavi: jamque fama nostrae sentio interesse, de te semper ut sic loquar: vel si intelligam mihi neminem fidem habiturum: ne si secus dixerō, erubescendum mihi sit, quod cum inerudito homine conferere manus haud puduit.

Plures fortassis nummorum aceruos eventilasti, quam nos: qui LUDOVICI Magni thesaurum dumtaxat, & Viri Illustrissimi D. Colberti cimelium, muscolumque nostrum perlustravimus. Sed quod tu plures aliquanto nummos tractaveris, felicitatis fuit: quis negat? Ecquis enim ignorat alios aliis expressiores esse atque illustriores? in plurimis esse quaedam adeo evanida & obscura, ut discerni nequeant? in aliis deinde nitidioribus sine labore, atque adeo sine laude: aut in his ipsis, quid lateat, felicius postea clariusque cum labore ac laude deprehendi? Nec vero erubescam fateri hoc postremum nobis quoque ipsis contigisse in Antiocheni nummo, pag. 55. e musco nostro, quem sic pridem legimus: ΑΥΤΟΚΡΑ. Μ. ΙΟΥΛ. ΦΙΛΙΠΠΟΣ. ΣΕΒ. ΔΗΜΑΡΧ. ΕΖΟΥΣΙΑC. (Z pro Z, quod & alias occurrit:)ΥΠΑΤΟ Δ. *Consul IV.* At nos, inquam, littera fugiens tunc in fraudem impulit: nec Δ, sed Β, tamen minus perite a scalptore expressam, legi oportuit: *Consul secundum*: quartum enim Consulatam Philippus Imperator non vidit.

Simili ratione quid mirum, si pag. 94. RVTILO Duumviro, pro RVLLO, in meo nummo legerim: si Patinus, quem allegavi, pag. 80. C. I. A. & Mediobarbus, quem ibidem laudavi, C. A. R. in suis nummis viderint, pro C. A. E. si idem Patinus, ut dixi, pag. 161. COL. CL.

aliquæ COL. CL. PTOL. in suis se pervidere existimarint, tibi solum COL. PTOL. in tuo appareat: si IVL. FLACCO in meo deprehendere me putarim, tu in tuo Q. FVL. FLACCO existare asseveres: si, non Lunæ crescens, ut tu subinde solœcizans aïs, sed Lunæ crescentis effigies in meo nummo detrita oculos fugerit, ex qua COL. ANT. ad Antiochiam Pisidiæ pertinere indubium sit, promptumque vel cœcis agnoscere: si Erizzus, Occo, Tristanus, aliique, qui in exesos vetustate nummos inciderunt, ac penes quos fidem esse ejus rei voluimus, COL. IVL. COSSA. pro COL. IVL. CASSANDR. descripserint: si Tristanus item, cujus fide nummum retulimus, pag. 119. COL. V. IVL. C. pro COL. LAVS. IVL. COR. expresserit: si pag. 241. ΚΑΡΡΗΝΩΝ. ΦΙΛΟΡΩΜΕΩΝ. (nam & ita vetusti lapides) legerim, pro ΦΙΛΟΡ. Μ. A. quarum litterarum quæ sit vis ac potestas prolixè exposuimus, in primis pag. 41. si nummum inscribi COL. PARLAIS putavere ii, de quibus dixi, pag. 381. *sic retulere ii nobis, qui nummum tractarunt*: quanquam & in Lycaonia, quod tu videris nescire ac negare, Παρλαῖος vel Πάρλαος fuit, id quod, ut Græca omittam, quæ jam laudavi, testatur actio 1. Concilii Calchedonensis, in qua *Libanius Paralai* subscribit, quem Baluziani codices, ipso Viro Clarissimo teste, pag. 1032. *Libanium Parlai* appellant: si deinde Tristanus in nummo Berytensi (in quo alii, tuque ipse a nobis edoctus, SECVRITATI. AVG. alii SECVRITATI. SÆCVLI. esse legendum aiunt) ille Securitatis, tu Astartes Deæ effigiem adspexeris: ubi non est profecto animus hanc iterum ferram reciprocare, nec de Securitatis effigie, ut ausus ille cum Sirmondo, sic tecum litigare: si in obscuriore nummo ΗΛΙΟΠ. ΠΡΟΣ. ΑΙΒ. pro ΛΛΟΔΙΚ. legimus: si denique semel LEG. XII. pro LEG. III. quod tu semel atque iterum reprehendis, pag. 32. & 98. tomi posterioris, ego exhibui: sint ista sane, ut vis: desine hæc tamen tantopere venditare.

Quam pauca sunt enim illa primum in immensa silva numerorum, quam ante incultam primus aravi? cum tibi in tam brevi opere toties somnus obrepserit. Deinde quam per se

exigua ? Nihil enim dictum a te verius, quam quod sub ipsum præfationis initium confiteris, esse ea, in quibus nos reprehendis, *leviuscula*: cum ea sint oculorum, vel nummorum potius obscuriorum vitia magis, quam nostræ mentis ac judicii: cum verissime nugæ apinæque, & si quid vilius istis, recte dici possint: quas si audiant ii, qui veterum nummorum notitiam nullam habent, sibi facile animum inducant, eorum qui studii aliquid in his ponunt, otiosam esse, atque inanem operam, ac deridendam. An sunt autem nihili ea quæ vicissim peccasti? non publicæ utilitatis est, ne indiscussa & in obscuro mancant, tum quæ male objecisti, tum quæ male excogitasti? Accipe ea itaque lubens: daque operam, ut admonitione nostra proficias: ut quæ male doctus es dediscas, & emendare non erubescas. *Si qua sane alia, ut oratione Augustini utar, in fine libri IV. ad Vipcentium Victorrem, quæ plurima in tuis libris emendanda mihi videntur, scire forte desideras, venire tibi non sit onerosum, non tanquam discipulo ad magistrum, sed forti ad infirmum.*

Quod si tantum abes a sensu cladis tuæ, ut in certamen redire non pigeat, si homines pacis amantes ac studiosos adhuc lacescere consilium aliquando futurum est: certum est, quidquid scribas, deinceps non respondere: ne si lites amare pergas, videamur imitari. Enimvero, ut initio hujus epistolæ diximus, & scis ipse ac fateris, tum aliis locis, tum pag. 214. tomi secundi, majora nos ad se vocant: graviores nos detinent curæ: nunc in studiis sumus sanctioribus occupati. Quare, ut te omni cum labore tum metu liberem, prima hæc erit tecum velitatio, eadem erit hæc postrema. Vale, & nos, æque ac te amamus, ama.

INDEX

RERUM QUARUM DAM INSIGNIORUM.

A

A. A. <i>Antenianiana Augusta.</i>	50
<i>Era Antiochenorum duplex.</i>	58
V. Christi natalis.	
<i>Era Emisecorum.</i>	97
<i>Era Flaviorum.</i>	54. 55
<i>Era Laodiceorum.</i>	108
<i>Era Neapolitanorum in Samaria.</i>	55
<i>Era Rhegenensium.</i>	115
<i>Era Tarsensium.</i>	57
<i>Ancyræ, & nncræ.</i>	338
<i>Alexandriana Tarsus.</i>	57
<i>Amidenorum nummi.</i>	92. & seq.
A. M. K. & A. M. K. T. B. in nummis Tarsensium.	56. 57
<i>Antiochenorum æra duplex tantum.</i>	
58. 59. 60. 61. 62.	
<i>Antiochia Pisdiz.</i>	33
AST. AVGVST A. <i>Asigiana Augusta.</i>	33
<i>Auzusti Francorum reges jam a prima stirpe.</i>	28

B

B <i>Βασιλευσα πύλιε</i> apud Eusebium Roma semper appellatur.	134
<i>Bostnici.</i>	39. 58

C

C A. C. <i>Colonia Augusta Casarea.</i>	9
<i>Cæsaream Palæstinæ quis annis alluat.</i>	11.
<i>Cartenna Colonia.</i>	72
C. C. I. B. <i>Colonia campestris Iulia Babba.</i>	34
CERT. SAC. PER. OECVME.	
ISELA.	139

CHRISTI Domini natalem in annum incidere V. C. DCCXLVI. ex nummis demonstratur.	53. 54
mensis 6-prembri.	65
<i>Annus ex marmore Ancyrano confirmatur.</i>	65
<i>Christi prædicationis annus primus incidit in annum XLVI. ex quo ab Herode templum est instauratum in quem annum XLVI. Joannes in Evangelio cap. 2. commemorat.</i>	67
<i>Christus baptizatus anno Tiberii XV. ex quo provincias rexit Proconsul.</i>	66. 67.
sexto Idus Novembres.	67
<i>Christus passus anno æræ vulgaris XXX. duobus Geminis Coss.</i>	67
<i>Christus post baptismum quatuor paschæ pergit: post initium prædicationis, tria.</i>	67
<i>Christus prædicandi initium fecit Kal. Maii, anno XVI. Tiberii, ex quo regere cepit provincias Proconsul.</i>	67
C. I. C. <i>Colonia Iulia Cartenna.</i>	71.
72.	
C. I. C. <i>Colonia Iulia Corinthus.</i>	73
C. I. C. A. <i>Colonia Iulia Corinthus Augusta.</i>	73
C. I. G. A. <i>Colonia Iulia Gemella Augusta.</i>	8
COEL. M V N. <i>Calienæ municipium.</i>	81. & seqq.
<i>Colonia libera nulla.</i>	52
<i>Coloniæ in nummis aliæ civium Romanorum, aliæ Latine conditionis.</i>	134.
<i>Comites dicti reges Francorum, & alii.</i>	24. 29.
CONOB. 16. & seqq. 23. 24. 27. 28	

INDEX.

Constantini tyranni nummus. 27
 Constantinopolis imperii genitrix, a
 Theodosii junioris principatu. 27. 137
 COPIA, Valentia. 145
 C. R. I. F. S. *Colonia Romana Julia*
Felix Sinope. 141

D

Δ. Ε. Δουμνίτων ἑξορίας. 15. 49.
 Duumviri annorum duorum in uno
 nummo sculpti. 47

E

E Misenorum æra. 97

F

F Rancicus inelytus, Anastasius Imp.
 & Justinianus. 26
 Francorum reges cur soli ex omnibus
 regibus in nummis suis CONOB.
 insculperint. 28. 29.
 Francorum reges soli ex omnibus regi-
 bus jam a prima stirpe tanquam
 Augusti. 26. 28

G

G. B. in nummis Tarsensium. 56
 Genius Cæsaris, genius populi Roma-
 ni. 77
 Genius colonie, genius exercitus. 102

H

H Erodias Magni obitus anno V. C.
 DCCCL. mense Novembri. 66
 Hieronymi locus in chronico emenda-
 tus ex M S. 109
 Hispalia colonia Romana. 136. 142

I

I Nvidus, Sol. 66
 I T A L I C A, quid in nummo Bilbilis
 significet. 36. 17. 136
 Juba regis nummi cum anno XXXV.
 71.
 Julii cognomen unde colonis inditum.
 33.
 Jus civium Romanorum, jus Latii.
 135.

K. A. Δ. E. M. K. in nummis Tar-
 sensium 56
 Kouvi, *κουβί.* 138

L

L. in nummis *Λαδικαίον* significat:
 35.
 Latine colonie quæ. 136
 Latinorum insigne, sus. 136-
 non tamen in nummis.
 LEG. H. COL. H. *Legio Hadriana,*
colonia Hadriana. 101
 LEO. NOV. 28
 L. I. B. Φ. A. A. 51. 54. 55
 LUDOVICI MAGNI res gestæ eru-
 dire & eleganter descriptæ in num-
 mira V. Cl. D. DE LA CHAPELLE.
 122.
 LVGD. COL. ROM. 145

M

M Ercurii cum erumena gradientis
 effigies cur in nummo sculpta. 112
 Mesopotamia, quæ Romanis patuit, in
 quatuor regiones divisa. 70
 METALLI. VLP. PANN. 56
 MONETA. IMPETRATA.
 21.
 MON. VRB. 20
 Monetæ unius ubi plures officinæ. 15. 16

N

N A talis Christi annus genuinus ex
 nummis demonstratur. 63
 Natalis Invicti, Natalis Solis. 66
 Neapolis Samariæ. 55
 N. T. R. *Nova Trojana.* 39. 58
 NVM. REST. *Nummia Resti-*
suta. 122

O

O Ecumenici Patriarchæ nomen. 94

P

P A lestina quando divisa in tres Pa-
 lestinas. 68
 Palæstina

I N D E X.

Palæstina quando divulsa a Syria, & sub Præfide constituta.	69	Silvestrum Papam adfuisse synodo Nicænz per presbyteros legatos docet Eusebius.	134
P. CIRC. CON. post Circum conditum.	50	Sinope colonia Romana.	140
PERMISSV. AVG. PERMISSV. IMP. PERMISSV. PROCOS.	48. 49. 56. 79. 86.	S. R. <i>Signata Roma.</i>	11. 29
Ponti regiones quatuor.	71	Statuz positæ Principibus a corporatis.	131.
P. S. S. C. <i>Peenendum suo sumptu curaverit.</i>	78	Sus insignæ Latinorum.	136
		Syriæ Præfides.	58. 59. 60. 61. 134.

Q

Quinquennales. 47. 41. 133

R

Roma urbs *Ævictissima* semper ab Eusebio appellatur. 134
 Romanorum civium jus quibus coloniis ac municipiis attributum. 136

S

pro Σ. 31. 32
 S. C. cur abist a nummis Laodicenorum. 10
 Septimanorum colonia cur appellata. 38.
 Signa militaria quæ & quotsum in nummis insculpta. 111. & seqq.

T

TAPCOY. ΜΗΤΡΟΠ. Γ. Β. 56
 Tarsus colonia non fuit. 55
 Tauri natantis effigies in nummo coloniz Babbæ. 34
 Theodeberti regis Francorum nummus aureus. 19
 Theopolis. 17.

V

VABALATHVS. VCRIMOR. 14.
 Valentiam coloniam Subur amnis adluit. 143
 VICTORIA. ACC. C. D. N. RE. 19.
 Victricis nomen cur quibusdam coloniis inditum. 32. 136
 V. I. N. K. *Victrix Iulia Nerba Casaviana.* 80
 Virgilii locus explicatur. 137.

V

SVMMA PRIVILEGII
Regis Christianissimi.

CAUTUM est auctoritate Regis, ne quis intra annos octo proximos librum qui sic inscribitur, JOANNIS HARDUINI Societatis JESU Presbyteri, Antirrheticus, de Nummis antiquis coloniarum & municipiarum, &c. absque permissu FRANCISCI MUGUET, Regis & Illustrissimi Archiepiscopi Parisiensis Typographi, imprimat aut dividat, a die publicationis horum exemplarium. Qui secus fecerit, multa in diplomate Regio indicta multabitur. Datum in Palatio ad Fontem Blaudi, die xiv. Octobris anno Domini MDCLXXXVIII. Sic signatum. De mandato Regis.

DE LA BAUNE.

Publicari liber captus est, die xxv. Februarii.

EGO JACOBUS LE PICART, Societatis JESU in Provincia Franciæ Præpositus Provincialis, facultatem concedo, ut P. JOANNIS HARDUINI liber, cui titulus est, *Antirrheticus de nummis antiquis &c.* typis mandetur. Flexis, die v. Julii, MDCLXXXVIII.

JACOBUS LE PICART.

Pag. 18. versu 11. *add.* In nummo Licinii, SMNT. Anno tertio, inquit Notifius; cum sit officina tertia Nicomedensis.

Pag. 19. versu 27. Θ Η Μ Α Ρ Χ. lege, Δ Η Μ Α Ρ Χ.

Pag. 18. versu 8. lege *Sipendia.*

Pag. 80. versu 33. *add.* Numidium Quadratum Josephus appellat, libro xx. cap. v. *sive* VIII.

Numidium vocat Vir Clariss. Mabilionius, tomo 3. Musæ Italici, pag. 493. ex vetusto lapide: C. VMMIDIO. C. F. TER. DVRMIO. QVADRATO. COS. LEG. DIVI.

CLAVDI. IN. ILLYRICO. EIVSDE M. ET. NERONIS. CAES. IN. SYRIA. Numidio Quadrato successit Vinidius, Vinidio, Corbulo, ex Tacito, libro xv. Annalium, cap. xxvi. Corbuloni Cælius, de quo mox dicitur.

Pag. 64. versu 34. lege, suffocatus est, ut refert Josephus, libro xviii. Antiq. cap. vii. Quintilius Varius.

Pag. 66. versu 20. *add.* Nec dubitamus quin illud sit quod Faustus Manichæus ridicule Catholicis objecit, apud Augustinum, libro xx. contra ipsam, cap. 19. *Solemnis genium dies cum ipis celebratis, ne Kalendas & Salsitia. Januarius scilicet Kalendas, & solstitium hibernarum. Quam accusationem Augustinus, cum ceteras dilueret, negavit.*

Pag. 67. versu 25. lege, duobus Geminis Coss. Nam & Judæorum præterea ritus, & Astronomicæ tabulæ in eum annum, ut alias dicemus, consentiant.

Pag. 68. versu 15. lege, Theod. sic.

Pag. 78. versu 25. lege, edoceat,

Dehuart sculptis

Debiart sculpsit

Dolmard Sculp.

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

